

**TÜRKİYE'DE AT YARIŞLARI ENDÜSTRİSİNİN
SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ**

Nuray HELVACI

Yüksek Lisans Tezi

Çalışma İktisadı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İdris AKKUZU

2024

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA İKTİSADI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE AT YARIŞLARI ENDÜSTRİSİNİN
SOSYO-EKONOMİK ANALİZİ

NURAY HELVACI

ÇALIŞMA İKTİSADI ANABİLİM DALI
DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ İDRİS AKKUZU

TEKİRDAĞ-2024
Her hakkı saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

22 /07 / 2024

Nuray HELVACI

ÖZET

Kurum, Enstitü : Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABD : Çalışma İktisadı Anabilim Dalı

Tez Başlığı : Türkiye’de At Yarışları Endüstrisinin Sosyo-Ekonomik Analizi

Tez Yazarı : Nuray HELVACI

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi İdris AKKUZU

Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2024

Sayfa Sayısı :80

Dünyada ve Türkiye’de at yarışı sosyo ekonomik ve sosyo kültürel açıdan önem arz eden bir endüstridir. Bu bakımdan hem at yarışı endüstrisi hem de bahis piyasaları sosyal bilimlerin merceği altındadır. Çalışma kapsamında Türkiye’de at yarışçılığının toplumsal ilişkiler bağlamında tarihsel gelişimi-dönüşümü, at yarışı endüstrisinin yapısal analizi ve üretim ilişkileri incelenmiştir. Bu ilişkiler içerisindeki emeğin rolü ve görünümü, bahis piyasaları ve at yarışçılığı arasındaki ilişki, at yarışı endüstrisinin sosyo ekonomik etkileri araştırılmıştır. Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve görüşme tekniği ile sahadan elde edilen veriler çalışma içerisinde analiz edilmiştir. Bu analizler neticesinde elde edilen bulgular kapsamında yapılacak iyileştirmelerin sektördeki büyümeyi destekleyeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: At yarışı, at yarışı endüstrisi, sosyo ekonomik etki, istihdam

ABSTRACT

Institution, Institute, : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences,

Department : Department of Labour Economics

Thesis Title : Socio economic Analysis of Turkish Horse Racing Industry

Thesis Author : Nuray HELVACI

Thesis Adviser : Dr. Öğr. Üyesi İdris AKKUZU

Type of Thesis, Year : MS Thesis, 2024

Total Number of : 80

Pages

Horseracing is an industry of significant socio-economic and socio-cultural importance both in the world and in Turkey. In this context, both the horseracing industry and the betting markets are under the scrutiny of social sciences. This study examines the historical development and transformation of horseracing in Turkey within the context of social relations, the structural analysis of the horseracing industry, and the production relations involved. The role and visibility of labor within these relations, the relationship between betting markets and horseracing, and the socio-economic impacts of the horseracing industry have been investigated. A qualitative research method was used in the study, and data obtained from the field through interviews were analyzed. Based on the findings from these analyses, it is believed that the proposed improvements will support the growth of the sector

Keywords: Horse racing, horse racing industry, socio-economic impact, employment

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ	1
1. TÜRKİYE’DE AT YETİŞTİRİCİLİĞİ VE AT YARIŞININ TARİHSEL SÜRECİ.....	2
1.1. Osmanlı Döneminde At Yetiştiriciliği ve At Yarışları	3
1.2. Cumhuriyet Dönemi At Yetiştiriciliği ve At Yarışları	9
2. AT YARIŞLARI ENDÜSTRİSİ.....	20
2.1. Temel Kavramlar	20
2.2. Dünyada At Yarışı Endüstrisi.....	23
2.3. Türkiye’de At Yarışı Endüstrisi ve Türkiye Jokey Kulübü.....	27
2.3.1. Türkiye’deki Hipodromlar	30
2.3.2. Türkiye’de At Yetiştiriciliği.....	33
2.3.3. Eğitim Merkezleri.....	37
2.3.4. Türkiye Jokey Kulübüne Bağlı Ganyan Bayiler	39
2.4. At Yarışı Endüstrisinde İstihdam	40

3. AT YARIŞLARI ENDÜSTRİSİNİN SOSYO EKONOMİK ETKİSİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA	43
3.1. Araştırmanın Amacı.....	43
3.2. Araştırmanın Önemi	43
3.3. Literatür Taraması	43
3.4. Araştırmanın Yöntemi	45
3.5. Araştırmanın Kapsamı	45
3.6. Araştırmanın Kısıtlılıkları.....	46
3.7. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi.....	47
3.8. Araştırma Bulguları	47
3.8.1. İstihdam ve Çalışma Koşulları	50
3.8.2. Temel Haklar ve Özgürlükler.....	59
3.8.3. Sosyo Kültürel ve Sosyo ekonomik Etki.....	64
3.8.4. Gelecek Beklentisi.....	71
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	74
KAYNAKÇA	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1.1: Oyun Türleri	21
Şekil 2.1.2: Bahis Oyunlarından Elde Edilen Gelir Payı	22
Şekil 2.2.1: Ükelere Göre Koşu Gün Sayısı (2019).....	24
Şekil 2.2.2: Ükelere Göre 2019 yılı At Yarışları Bahis Gelirleri ve Dağıtılan İkramiye (x1000 €).....	25
Şekil 2.2.3: Yıllara Göre At Yarışı Bahis Gelirleri ve Dağıtılan İkramiye (2009-2019).....	27
Şekil 2.3.1: Türkiye Jokey Kulübü Faaliyet Alanları	28
Şekil 2.3.2: Türkiye’de Yıllara Göre At Yarışı Bahis Gelirleri ve İkramiye Dağıtımı (2009-2019).....	29
Şekil 2.3.3: Türkiye’de At Yarışları Koşu Gün Sayısı ve Koşu Adedi (2003-2023)	30
Şekil 2.3.2.1: Türkiye’de Yıllara Göre At Yetiştirici Sayısı.....	35
Şekil 2.3.2.2: Türkiye’de Yıllara Göre At Sayısı.....	36
Şekil 2.3.2.3: Türkiye’de Yıllara Göre; Koşu Gün Sayısı, Koşu Sayısı, Yetiştirici Sayısı, Toplam Koşan At Sayısı 2003-2023	37
Şekil 2.3.4.1: Türkiye’deki Ganyan Bayiler (Adet).....	40
Şekil 2.4.1: Yıllara Göre Endüstride İstidam; Ana Katılımcılar (2003-2019).....	42
Şekil 3.8.1: Araştırma Bulgularından Oluşan Kelime Bulutu.....	48
Şekil 3.8.2: Araştırma Bulgularında En Sık Tekrar Edilen Kelimeler (Adet)	48
Şekil 4.7.1.1: İstihdam ve Çalışma Koşulları Kodları	51
Şekil 3.8.2.1: Temel Hak ve Özgürlükler	59
Şekil 3.8.3.1: Sosyo kültürel ve Sosyo Ekonomik Etki	64

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.5.1: Katılımcıların Demografik Yapısı	46
Tablo 3.8.1: Araştırma Teması ve Kodların Dağılımı	49
Tablo 3.8.2.1: Katılımcıların Sosyal Güvenlik Durumları.....	61

KISALTMALAR LİSTESİ

T.B.M.M	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
AB	: Avrupa Birliği
S.R.C.	: Smyrna Races Club (İzmir Yarış Kulübü)
M.R.S	: Makrikuey Racing Syndicate (Bakırköy Yarışçılık Kuruluşları Birliği Sendikası)
Y.Y.I.E	: Yüksek Yarış ve Islah Encümeni
MPT	: Milli Piyango Teşkilatı
TJK	: Türkiye Jokey Kulübü
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
IFHA	: International Federation of Horseracing Authorities (Uluslararası At Yarışı Federasyonu)

ÖNSÖZ

Yarışsever olarak ben bu işin tezini yazarım fikri ile çıktığım bu yolda, benimle çalışmayı kabul eden tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İdris AKKUZU'ya, üniversite hayatıma başladığım günden bu yana yanımda olan ve tez çalışmasında sürekli akıl danıştığım saygıdeğer hocam Öğr. Gör. Murat ÖZDEMİR'e, çalışmanın yöntem kısmında desteğinden dolayı hocam Doç. Dr. Ahmet GÖKÇE'ye, tez çalışmasına başladığım günden itibaren sürekli fikir alış verişi yaptığım Cem GENÇTÜRK'e, çalışma içerisinde verileri düzenlememe yardımcı olan arkadaşım Yusuf ÇAKMAKÇI'ya ve en çokta beni at yarışları ile tanıştıran dostum Kübra BEKTAŞ'a teşekkür ederim.

Kız çocukları için eğitimin önemini bilen , dört kızına (bir oğluna) üniversite eğitimi aldırان ve her adımımı destekleyen babam Kenan HELVACI 'ya, her stresimde her sıkıntıda şefkatle yanımda olan annem İğde HELVACI'ya, eğitim hayatına başladığım ilk günden beri elimi tutan ablam İlknur HELVACI'ya, maddi manevi tüm desteği ile yanımda olan ablalarım Gülsüm HELVACI, Güler HELVACI'ya ve kardeşim Cem HELVACI'ya ne kadar teşekkür etsem azdır bilinciyle sonsuz teşekkür eder ve tez çalışmamı sevgili babam KENAN HELVACI'ya armağan ederim.

GİRİŞ

At, geçmişte yük taşıma aracı, binek hayvanı ve savaşlarda önemli rol oynarken günümüzde yarış pistlerinde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. 1950 yılında Türkiye Jokey Kulübünün kurulmasıyla kurallı bir yapı içerisinde at yarışları düzenlenmeye başlanmış ve günümüzde büyük bir endüstri haline gelmiştir.

At yarışları endüstrisinin ekonomik etkileri talep, gelir, harcama ve istihdam üzerinden ölçülmektedir. Endüstrinin ekonomik etkileri, doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkilerin toplamından oluşmaktadır. Doğrudan ekonomik etkiler endüstri cirosunda ve endüstri içindeki istihdamda meydana gelen değişiklikleri ifade ederken, dolaylı ekonomik etkiler tedarik zincirindeki harcamaları kapsamaktadır. Uyarılmış ekonomik etkiler sektörde istihdam edilen kişilerin harcamalarını ve tedarik zincirinde çalışan kişilerin harcamalarını içerir. Bu üç etkinin yarattığı toplam ekonomik etki, sektörün büyüklüğü ve ülkelerin ekonomisindeki yeri hakkında bilgi verir (Freeman vd., 1997, s. 3; Aktaran: Ünoğlu 2022). Türkiye’de at yarışları endüstrisinin temel unsurlarını hipodromlar, aşım istasyonları, hara ve özel işletmeler, ganyan bayileri, istihdam edilenler ve yarış severler oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı at yarışları endüstrisinin ülkenin sosyo ekonomisine etkisini incelemektir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde konuyla ilgili fazla çalışma olmaması ve araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılması tezi özgün kılmaktadır.

Araştırmanın üç bölümden oluşması planlanmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde tarihsel süreçte at yetiştiriciliği ve at yarışlarının ortaya çıkışı açıklanmıştır. İkinci bölümde at yarışları endüstrisinin büyüklüğü ve at yarışları düzenleyen ülkeler arasında Türkiye’nin konumundan bahsedilerek verilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise Türkiye’de at yarışları endüstrisinin sosyo ekonomik analizi yapılması kapsamında araştırma bulguları incelenmiştir.

1. TÜRKİYE'DE AT YETİŞTİRİCİLİĞİ VE AT YARIŞININ TARİHSEL SÜRECİ

İnsanlık tarihinin günümüze kadar olan sürecinde, atın insan hayatında birçok önemli kullanım alanı olmuştur. Atın evcilleştirilmesiyle başlayan süreçte, avcı toplayıcı toplumlardan yerleşik toplumlara, eski Türklerden günümüze farklı görevlerde kullanılarak önemini korumaya devam etmiştir.

Atın evcilleştirilmesinin M.Ö 4 bin yıllarına kadar uzandığı ve ilk olarak Türkler tarafından evcilleştirildiği bilinmektedir. Aynı zamanda ata ilk olarak Türklerin bindiği çeşitli kaynaklardan öğrenilmektedir. Atın Türkler tarafından bu şekilde kullanılmaya başlanması diğer milletleri de etkilemiş ve at başta Çin tarihi olmak üzere dünya tarihinde önemli bir yer edinmiştir (Podhajsky, 2024).

Avcı toplayıcı hayatın yaşandığı dönemlerde avlanmanın kolaylaşmasını sağlamak için atın yanında birçok hayvan evcilleştirilmiştir. Ancak at hızlı koşması, yük taşıyabilmesi vb. özellikleri nedeniyle evcilleştirilen hayvanların başında gelmiştir. Bu dönemlerde at binek ve yük hayvanı olarak hayatın her alanında yer almıştır (Esin, 2017, s.5). Ayrıca atın Türkler tarafından ticari bir araç olarak kullanıldığı ve Çin, Hindistan başta olmak üzere birçok ülkeye at satışı yapılarak karşılığında gıda ve ipek gibi temel ihtiyaçların karşılandığı bilinmektedir.

Avcı toplayıcı hayat tarzının en önemli parçalarından biri olan at, avcı toplayıcı yaşam tarzının yerini göçebe yaşam tarzına bırakmasına rağmen insan hayatının en önemli parçalarından biri olmaya devam etmiştir. Hatta göçebelik döneminin en önemli unsuru at ve atlı göçebelilerdir. Bunun yanında at göçebe Türklerde savaş aracı olarak da kullanılmıştır.

Batı kaynaklarına göre M.S 4-5 yy. ata binen ilk kavim Hunlardır. Hunların at üstünde yedikleri, içtikleri, gezdikleri, savaştıkları hatta uydukları bilinmektedir. At üstünde yaşam tarzını benimseyen Hunlar daha çok küçük yaşta iken at binmeye başladılar. Birçok kaynaktan edinilen bilgiler doğrultusunda doğan çocukların yaş aldıktan sonra bacak aralarına tahta konulduğu ve onlar için hazırlanan eyerler olduğu bilinmektedir.

Atın bir savaş aracı olarak kullanılmasının yanında eski Türklerde atlar, ilahi ve kutsal varlıklar olarak görülmüş, denizden, dağdan, mağaradan ve göklerden gelen doğaüstü canlılar olduklarına inanılmıştır (Esin, 2017, s.12).

Göktürk ve Asya Hunlarında at kurban edilen hayvan olarak da bilinmektedir. Kurban ritüeli iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi baharın gelişini kutlamak amacıyla kurulan şenliklerde at kesilerek kurban edilir, ikinci kurban türü olan ilahi kurban ise atların doğaya salınması ile gerçekleşirdi. İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edilmesiyle birlikte at eti yemek ve sütünü (kımız) içmek haram sayılmıştır. Bunun sonucunda at Türklerin hayatında kutsal bir varlık olmaktan çıkmış sadece binek, yük hayvanı ve savaş aracı olarak kullanılmaya devam etmiştir. Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya geçişi ile at yetiştirme geleneği Anadolu topraklarına taşınmış ve Anadolu beyliklerinden sonra Osmanlı döneminde de devam etmiştir (Öztürk, 2013, s.3).

1.1. Osmanlı Döneminde At Yetiştiriciliği ve At Yarışları

Osmanlı döneminde at yetiştiriciliğinin yapısına baktığımızda ilk atlı kuruluşlar Osman Gazi dönemindeki akıncılar olmuştur. Devam eden süreçte ise I. Murat döneminde kapıkulu atlı süvari birlikleri kurulmuştur. Dönemin en önemli kuruluşu ise ordu, vatan, millet anlayışını taşıyan tımarlı sipahiler olmuştur (Köstem, 2000, s.36). Tımarlı sipahi kuruluşunu önemli kılan etken ise at yetiştiriciliğinde halkın önemli rol oynamasıdır. Osmanlı döneminde savaşlarda üstün başarıya ulaşabilmek için at yetiştiriciliği ve at biniciliği çok önemlidir. Bu nedenle at yetiştiriciliği sadece halka bırakılmamış ve at yetiştiriciliğinin istikrarlı bir şekilde devam etmesi için bazı kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu kuruluşlardan ilki hayvanat ocakları olarak bilinen Yund ocaklarıdır. Yund ocaklarında at yetiştirme yanı sıra soyun devam etmesi için de çalışmalar yapılmıştır. İkinci kuruluş saray ahırlarıdır. Saray ahırlarında padişahlar ve padişah soyundan gelenler için at yetiştirilmeye başlanmıştır. Üçüncü kuruluş ise padişah çiftlikleridir. Padişah çiftliklerinde sadece at yetiştiriciliği ile uğraşılmayıp tarım ve hayvancılık da yapılmıştır (Köstem, 2000, s.38). Osmanlı döneminde atlar kullanıldığı alana göre sınıflandırılmış ve her at niteliğine uygun görevlerde çalıştırılmıştır. Reşat Köstem'e göre Osmanlı döneminde atların sınıflandırılması şu şekildedir:

- “1. *İlgün At: Ansızın saldırı, akın atlarıdır. Bu atlar hızlı, hareketli ve yorgunluğa dayanıklıdır.*
2. *Menzil Atı: Haberleşme ve posta atıdır.*
3. *Cenk Atı: Atlı askerlerin savaşlarda kullandıkları atlar*
4. *Koşu Atı: Yarışlarda ve atlı oyunlarda kullanılan atlar*
5. *Yedek Atı: Atlı askerlerin savaşlarda bindikleri cenk atlarının yedeklerine verilen ad.*
6. *Semer Atı: Sırtlarına yük vurulan atlar.*
7. *Çekim Atı: Yük arabalarını çekmekte kullanılan atlar.*
8. *Aşım Atı: Damızlıkta kullanılan atlar*
9. *Alay Atı: Padişah, devlet görevlileri ve komutanların bindikleri atlar.*
10. *Araba Atı: Yolcu taşıyan arabalarda kullanılan atlar*
11. *Av Atı: Avlarda binilen atlar.”*

Osmanlı döneminde at yarışları ile ilgili ilk gelişme Orhan Gazi döneminde Bursa'yı ele geçirdikten sonra olmuştur. Orhan Gazi Bursa'yı at yetiştiriciliği, cirit oyunları ve yarış yeri olarak belirlemiştir. Bu dönemde at yarışları genel olarak oyun ve gösteri niteliğinde olmuştur. Cirit atmanın gösterilerde bir oyun olarak yer almasının yanı sıra genç kızların evleneceği kişiyi seçmesi, en uzak mesafeye kimin daha önce ulaşacağı, at üzerinde ne kadar uzun süre durulabileceği vb. birçok oyun bulunmaktadır (Artan, 2020, s.1626).

Osmanlı döneminde bir atta aranan en önemli özellik uzun yola dayanıklı ve hızlı olmasıdır. Bu nedenle atlı oyunlar aslında atı savaşa hazırlamak için araç olarak kullanılmaktadır. Atlar savaşa hazırlanırken oyunların kullanılmasının yanında birçok yöntem daha kullanılmıştır. Bu yöntemlerden birincisi çekme yöntemi olarak bilinmektedir. Çekme yönteminin amacı atları kısa sürede savaşa hazırlamaktır. Çekme yöntemi ile atlar 15-20 gün gibi bir sürede yüksek tempoda çalıştırılır, fazla kilolarından kurtarılır ve uyutulmazlardı. İkinci yöntem ise arıklatmadır. Arıklatma yöntemi ile atlar baş aşağı asılarak fazla yağlardan arındırılır ve kas gücü oluşması sağlanırdı. Bu iki yöntem ile atların uzun süre durmadan yapılan yolculuklara dayanması ve gidilecek olan yere daha hızlı ulaşım sağlaması amaçlanmıştır (Köstem, 2000, s.49-50).

Eski Türklerden Osmanlı dönemine kadar olan süreçte Türkler doğduklarından itibaren ata iyi binmek ve at üzerinde iyi savaşmak üzere yetiştirilirdi. Osmanlı

Devleti'nin kuruluşunda ve yükselişinde önemli yeri olan at yetiştiriciliği devletin duraklama ve gerileme dönemine girmesi ile sekteye uğramıştır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeniyle toprak ve tarımda yaşanan değişim ve ateşli silahların icadı ile birlikte at üzerinde savaşmanın imkânsız hale gelmesi sonucunda at yetiştiriciliğinde yeni bir sürecin başlaması, tımarlı sipahilerin kaldırılmasında önemli rol oynamıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminin sonlarına doğru Osmanlı imparatorluğunun çökmeye başlaması ile tımarlı sipahi birliklerinin kaldırılması, at yetiştiriciliğinin gerileme dönemine girmesindeki en önemli neden olmuştur (Köstem, 2000, s.50-51).

At yetiştiriciliğinin gerilemesindeki bir diğer neden de akıncılar birliğinin kaldırılması olmuştur. Osmanlı ordusunda önemli yere sahip akıncılar o dönemde yaşanan baskınlar ile yok edilmiştir. Bu baskınlarda yüz bine yakın at öldürülmüş bu da soyun devamını temelden etkilemiştir. Devam eden süreçte Kırım savaşının kazanılmasıyla dost ülkeler Osmanlıya at satmaya başlamıştır. At satın almak yetiştiricilikten daha az maliyete sahip olduğu için ülke içi at yetiştiriciliği sekteye uğramıştır (Köstem, 2000, s.52).

Osmanlı imparatorluğunun çöküşü hızlanırken uygulanan birçok yanlış yöntem nedeniyle at yetiştiriciliği bitme noktasına gelmiştir. Dönemin at yetiştiriciliği ve soyun saflığının önemini bilen yöneticiler, atçılığın gidişatını düzeltmek ve tekrar canlandırmak için yeni yollar aramaya başlamış ve haralar kurmuşlardır. Hara, atların büyütüldüğü, bakımlarının yapıldığı ve damızlık atlar yetiştirmek için kullanılan çiftliklerdir. Osmanlı döneminde ilk hara Eskişehir'de kurulmuştur. Eskişehir'de kurulan Çifteler Harasının devamında Malatya'da Sultansuyu Harası ve Adana'da Çukurova Harası kurulmuştur (Köstem, 2000, s.54). Kurulan bu haralardan istenilen verim alınamamış, başarısız olduğu için kapatılmıştır. Kapatılan haraların toprakları köylülere dağıtılırken eldeki atlar satılmıştır. Uygulamalar sonucunda elde edilen başarısızlıklar nedeniyle devletin at yetiştiriciliğinden elini çekmesi gerektiğine karar verilmiştir. At yetiştiriciliği ve soyun iyileştirilme çabaları ziraat nezdinde devam etmiştir.

Devlet eliyle kurulan haraların başarısız olması ve devletin at yetiştiriciliğinden elini çekmesine ve yetiştiriciliğin ziraat nezdinde devam etmesine rağmen at yetiştiriciliği için devlet bütçesinden pay ayrılmaya devam edilmiştir. Osmanlı imparatorluğunun

çöküş döneminde ekonomide yaşanan sıkıntıların devam etmesinin yanında çok sayıda atın ölmesi Osmanlı Devleti'ni başka ülkelerden at almak zorunda bırakmıştır. Dışarıdan alınan atlar nedeniyle Türk atlarının safkanlığı kaybolmuş ve at soyu bozulmuştur. Soyun bozulması ile at yetiştiriciliği bitme noktasına gelmiştir. Artık savaş alanlarında atlara ihtiyaç azalmış ve atlar gösteri amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum aslında Osmanlıda at yetiştiriciliği için ikinci dönemi başlatmış ve at yetiştiriciliğinden at yarışlarına doğru ilerleyen yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Osmanlıda at yetiştiriciliğinin ikinci dönemi olarak bilinen bu dönemde ilk kurallı ve düzenli yarışlar gerçekleştirilmiştir. Bu yarışlar ilk olarak 1856 yılında İzmir'de düzenlenmiştir. O dönemin İngiltere Başkonsolosu Mr. Patterson ve Evliyazade Refik Bey'in öncülüğünde Smyrna Races Club (İzmir Yarış Kulübü) kurulmuştur (Köstem, 2000, s.60-61). O dönemin İzmir yarışları yılda bir kez Paskalya günlerinde düzenlenmektedir (Sivrikaya, 2017, s.2). Düzenlenen bu yarışlar uluslararası nitelikte olup Osmanlı Devleti yarışlarda yer alamamıştır. Osmanlı Devleti'nin yarışlarda yer alamama nedeni ise yeterince at olmaması, mevcut atların safkan olmaması ve atların yarış niteliğine sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. İzmir'de düzenlenen ilk kurallı yarışlar uluslararası olup yarışanları çoğunlukla İngiliz at sahipleri oluşturmaktadır. İzmir Belediye Reisi Refik Evliyazade yaşanan durumu "*Biz Türkler yarışlara ancak seyirci olarak iştirak ederdik*" diyerek ifade etmiştir (Köstem, 2000, s.62).

1860'lı yıllara gelindiğinde Osmanlı Abdülaziz'in idaresindeydi. Abdülaziz atlara ve at yarışlarına düşkün bir hükümdardı. Abdülaziz batıdaki at yarışları yeniliklerini Osmanlıya getirmek için uğraşmış ve batıdaki at yarışlarına benzeyen yarışlar düzenlemiştir. Abdülaziz at yarışlarının gelişimi için 1864 yılında "Dersaadet Jokey Kulüp" diğer adıyla "Cemiyet-i Sipahiye" kurulmasını istemiştir. Dersaadet Jokey kulübünün kuruluş amacı at yarışlarına teşvik sağlamak ve herkesin katılabileceği bir merkez oluşturmaktır (Doru, 2019, s. 6). Batılı benzerlikleri taşıyan at yarışları Abdülaziz döneminde Kâğıthane'de düzenlenmiştir. Bununla birlikte at yarışlarının düzenli ve kurallı yapılması için bir kurul oluşturulmuştur.

Dönemin günlük gazetesinde bu kurallar yayınlanmış ve yapılacak yarışların cuma, cumartesi ve pazar günü olacağı açıklanmıştır. Bu yarışlar rahvan (at cinsi) yarışları, arabalı at yarışı ve jokeyli at yarışı şeklindeydi. Osmanlı döneminde at yarışları

İzmir’de yapılan at yarışları ile başlamış devamında gelen Kâğıthane yarışları ile ivme kazanmıştır. Devam eden süreçte Manisa ve Samsun’da da düzenli yarışlar yapılmaya başlanmıştır. At yarışlarının hızla ilerlemesi ve fazla ilgi görmesi ile 1909 yılında Osmanlı Jokey Kulübü kurulmuştur. Jokey kulübünün tüzüğü at yarışlarında önde gelen ülkelerin kurallarını içermekle birlikte yarışların Jokey Kulübünün denetiminde yapılacağı belirtilmiştir. Tüzüğün en önemli amacı safkan Türk atı yetiştirmek ve soyun tekrar iyileştirilmesidir.

Birinci dünya savaşının başlaması ile birlikte S.R.C. yarışları sona ermiştir. Yarışların yeniden düzenlenebilmesi ve at yarışlarının gelişimi için 1912 yılında “İslah-ı Nesli Feres Cemiyeti” (At Neslinin Islahı Derneği) kurulmuştur. (Köstem, 2000, s.72). Derneğin kuruluş amacı at yetiştiriciliğinin devamı, ordunun ihtiyaç duyduğu hayvanlar ve bütün koşum hayvanlarının kendi içimizden karşılanması ve damızlık atları seçmek ve yetiştirmek olarak belirlenmiştir (Doru, 2019, s.6). Bu amaçları gerçekleştirmek için Enver Paşa ve arkadaşları öncülüğünde 1913 yılında İstanbul’da Sipahi Ocağı Binicilik Kulübü kurulmuştur (Köstem, 2000, s.69). Kurulan bu derneklerin temel amacı soyun iyileştirilmesi için safkan at yetiştirmek ve at yarışlarını tekrar düzenlemektir. Bu dernekler ile birlikte Bilim Kurulu oluşturulmuştur. Bilim kurulunun amacı ise atların soyunun iyileştirilmesi ve at yarışı düzenleyebilecek uygun bir yer seçilmesidir. Bilim kurulunun yarışların düzenlenmesiyle ilgili yaptığı çalışmalar neticesinde yarışların düzenlenebileceği en uygun yerin Veliefendi olduğu tespit edilmiş ve Veliefendi yarışlar için uygun hale getirilmiştir.

1920’li yıllara gelindiğinde ise Mustafa Kemal Atatürk Ankara tren garı arkasındaki alanı çok beğenmiş ve burada at yarışları düzenlenmesini istemiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün isteği üzerine Ankara’da yeni bir yarış alanı oluşturulmuş ve sonbahar koşuları düzenlenmiştir. Burada yapılan koşular Mustafa Kemal Atatürk’ün koruması altına alınmıştır. Ankara’da yapılan yarışların birçok önemli özelliği vardır. 1920 yılında Ankara’da düzenlenen yarışların ilk sonbahar koşusu olması, 6’lı yarış şeklinin oluşturulması ve müşterek bahis oyunlarının yapılması nedeniyle önem taşımaktadır (Köstem, 2000, s.73).

Eski Türklerden günümüze kadar olan süreçte atı ilk evcilleştiren, ata en iyi binen, en iyi atları yetiştiren Türkler olmuş ancak at yarışları konusunda batının gerisinde

kalmış ve öncü olamamıştır. Birçok çabaya ve girişime rağmen düzenli ve kurallı yarışlar istikrarlı olarak devam edememiştir. 1922 yılında hala düzenli ve kurallı yarışlar olmadığı için İngiliz kuruluğu olan Bakırköy Yarışçılık Kuruluşları Birliği Sendikası (Makrikuey Racing Syndicate) aracılığıyla yarışlar düzenlenmeye başlanmıştır.

M.R.S. tarafından belirlenen yarış koşulları şu şekildedir:

- “1. Lisansı olmayan jockeyler yarışa katılamaz*
- 2. Askeri koşular dışındakiler mahmuz kullanamaz. Özel koşularda Komiserler Kurulu Kararı ile mahmuz kullanımına izin verilir (Mahmuz; çizmenin ya da potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürterek hızlandırmaya yarayan metal parça.)*
- 3. Kırbaç uzunluğu 50 cm 'yi geçemez. Atına gereğinden fazla kırbaç vuran jockeyler cezalandırılır.*
- 4. Jockeyler forma giyecektir. Subaylar, askeri giysiler ile yarışa katılabilir.*
- 5. Bir atın yarışa katılabilmesi için sahibinin belirlenen koşulları yerine getirmesi gerekir.*
- 6. Koşuya kayılan her atın sahibinin, yönetmeliğin tüm hükümlerine uyması gerekir. Bu kurallar, jockey kulüp kurallarının eşdeğeri olup, gereğinde koşu komitesince değiştirilebilir*
- 7. Sonuçlara itirazları inceleyebilmek için, kazanılan ödül sekiz gün sonra verilir.*
- 8. At sahipleri atların koşudaki kilo ve numarasından sorumludur.*
- 9. Koşuya katılacak at sahiplerinin forma rengi komiteye bildirdikleri gibi olacaktır.*
- 10. At ya da binici için yapılacak şikâyetler yazılı olarak komiserlerden birine beş Osmanlı lirası eklenerek verilecektir. şikâyet geçerli bir nedene dayanmıyorsa, bu para geri iade edilemez*
- 11. Komiserlerin verdiği kararlar değiştirilemez.*
- 12. Müşterek bahis oynatanlar yarış alanına giremez (Köstem, 2000, s.76).*

M.R.S 'nin koymuş olduğu yarış kurallarının bazıları günümüzde hala geçerli olmakla birlikte bu kurallar dışında birçok yeni kural getirilmiştir. Bu kurallardan ilki yarışlarda sadece kazanan ilk üç at için ödül verileceği ve eğer yarışlar 5 ve daha az atın katıldığı bir koşu ise üçüncü olan ata ödül verilmemesi ile ilgilidir. İkinci düzenleme yarışa katılacak atlarla ilgilidir. Arap atı koşularına “Arap ve yerli atlar içindir” kuralı getirilmiştir. Yapılan koşularda mutlaka haftada bir İngiliz atları için yarış düzenlenmesi

kararı verilmiştir. M.R.S' nin getirdiği üçüncü önemli düzenleme ise yarışların başlangıç noktasına file gerdirilmesi olmuştur (Köstem, 2000, s.78). M.R.S' nin koyduğu kurallar ve getirdiği düzenlemeler ile at yarışında bir hayli ilerleme kaydedilmiştir. Artık yarışlardan ve müşterek bahislerden para kazanılır hale gelmiş ve parasal kaynak koşullarda oynanan bahis kesintilerinden elde edilmeye başlanmıştır.

1.2. Cumhuriyet Dönemi At Yetiştiriciliği ve At Yarışları

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte at yarışları ve at yetiştiriciliğinde birçok adım atılmış ve değişiklikler yapılmıştır. Cumhuriyet döneminin başlarında at sayısının yetersiz oluşu, atları yetiştirecek uzman kişilerin bulunmayışı, at soyunun yapısının bozuk olması, yanlış uygulamalar vb. birçok problem mevcuttur. Cumhuriyet döneminde her alanda olduğu gibi at yarışı ve at yetiştiriciliği alanında da ilk adımlar atılmış ve bilimsel yöntemlere başvurulmuştur. İlk adım olarak at yetiştiriciliğinin iyileştirilmesi için bilimsel yöntemlerin kullanılacağı Zeotekni örgütü kurulmuştur. Osmanlı döneminde ziraat nezdinde bulunan at yetiştiriciliği ziraat nezdinden alınarak Zeotekni örgütüne verilmiştir. Zeotekni örgütünden eksiklerin ve yanlış uygulamaların tespit edilmesine yönelik çalışmalar yapılması istenmiştir. Örgüt gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda eksikler ve yapılan yanlışlar ile ilgili bir rapor hazırlamıştır. Bu rapor neticesinde 1923 yılında Islah ve Teksiri Hayvanat Kanun yasa tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) kabul edilmiştir (Köstem, 2000, s.92). Bu yasa tasarısının giriş bölümünde at yetiştiriciliğinin önemine vurgu yapılmıştır.

“Hayvan soylarının iyileştirilmeleri ve yetiştirilmeleri ülkemiz için hayati önemdedir. Ülkemizdeki evcil hayvanların büyük bölümünün soylarının iyileştirilmesine gerek olduğu da bilinmektedir. Uzun süre dünyanın en ünlü ırkını oluşturan ve büyük beğeni kazanan safkan Arap atlarının sayılarının azlığı ve niteliklerinin bozukluğu batılı bilim adamlarınca da söyleniyor. Soyun nitelikleri korunarak, yetiştirilmelerine gerekli önem verilse idi; bugün Avrupa'ya at satar ve ordumuz için yapılacak alımlarda yetiştiriciliğimiz korunur, sonuçta ekonomimize olumlu katkılar sağlanırdı. Hâlbuki şimdi; yurtiçi ihtiyacımızı karşılayabilmek için, dışsatımları engelleyen bazı önlemler almak zorunda kaldık” (Köstem, 2000, s.94).

Cumhuriyet döneminde at soyunun iyileştirilmesi ve at yarışının gelişimi için atılan bir diğer adım ise Hara kurulmasıdır. Dönemin ilk harası 1924 yılında Karacabey’de kurulmuştur. Karacabey harasında çoğunlukla damızlık atlar bulunmakla birlikte damızlık atlar Çifteler aygır deposundan ve Uzunyayla (Sivas) aygır deposundan getirilmiştir.

Cumhuriyet döneminde at yarışları ve at yetiştiriciliğiyle ilgili atılan adımlar olumlu sonuçlar vermiştir. Ancak 1922 yılında M.R.S.’nin Veliefendi yarış yerini kapatarak gitmesi ve yarışlar ile ilgili kuralların kalkması at yarışlarının gerilemesine neden olmuştur. Cumhuriyetin kendi olanakları ile düzenlediği yarışların M.R.S yarışları kadar ilgi görmemesinin yanında M.R.S.’nin düzenlediği yarışlar gibi kendi parasal döngüsünü sağlayamamıştır. Bunun üzerine Sipahi Ocakları Veliefendi yarışlarının düzenlenmesi için girişimde bulunmuştur. M.R.S.’nin Veliefendi yarış yerinde yaptığı düzenlemeler Sipahi Ocağının işini kolaylaştırmış ve 1924 yılında üç hafta süren ilkbahar yarışlarına başlanmıştır. 1924 yılında düzenlenen bu yarışlar bir hayli ilgi görmüş ancak yıllık programları tamamlayacak kaynak elde edilememiştir. 1925-1926 yıllarında yarışlar devam etse dahi kaynak sıkıntıları için çözüm bulunamamıştır. Bu nedenle 1926 yılında 904 sayılı Islahı Hayvanat Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun sadece at yetiştiriciliği ve at yarışlarının sorunlarının çözümü için çıkarılmıştır. 904 sayılı kanun planlı ve düzenli at yarışları için temel nitelikleri oluşturmakla birlikte kanun gereği at yarışlarının devlet eliyle düzenlenmesi için il merkezinde Yüksek Yarış ve Islah Encümeni kurulmuştur. Başka bir deyişle Yüksek Yarış ve Islah Encümeni devlet eliyle kurulan jokey kulübüdür. At yarışlarının geleceğini garantiye almak adına başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere devletin ileri gelenleri safkan İngiliz atı almış ve düzenli yarışlara dâhil etmişlerdir. Yüksek Yarış ve Islah Encümeni düzenli ve kurallı yarışlarla birlikte yıllık yarış programı, yarış koşulları ve yarış sonuçları organize etmiştir. 1927 yılında Yüksek Yarış ve Islah Encümeninin hazırlamış olduğu ilk düzenli yarış yapılmıştır. Encümenin yapmış olduğu yarış programı sadece İstanbul Veliefendi için olmayıp İzmir, Ankara, Bursa, Adana, Samsun ve Konya illerini de kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Köstem, 2000, s.103-104).

1927 yılı at yarışçılığı için önemli bir yıl olmuştur. Bunun nedeni encümenin kurulmasıyla birlikte Ankara’da İlkbahar sezonunda ilk kez yapılan yarışın Gazi koşusu

olarak adlandırılmasıdır. At yetiştiriciliği ve at yarışları Mustafa Kemal Atatürk'ün korumasında olduğu için 1927 yılında ilk kez Ankara'da yapılan yarışa Gazi koşusu adı verilmiştir. Cumhuriyet döneminde yapılanların önemi eski dönemlerin aksine at yetiştiriciliği ve soyun devamı için eski yapıların onarılması ve devamı yerine yeni yapıların oluşturulmasıdır. Osmanlı dönemindeki at yetiştiriciliği ve soyun iyileştirilme çabaları ordunun at ihtiyacını karşılamak üzerine kuruluyken Cumhuriyet döneminde ise safkan at yetiştirmek ve at oyunları yapısını yeniden kurmak üzerine çalışılmıştır.

Cumhuriyet dönemi, Osmanlı dönemine nazaran batı kültürü at yarışları düşüncesine daha açıktır. 1927 yılında kurulan Yüksek Yarış ve Islah Encümeni ile ilk batılı tarzda yıllık yarış programları hazırlanmış ve at yarışlarının geleceği ile ilgili duyulan kaygı azalmıştır. O dönemlerde oynanan yarışlar genellikle ikili ve çifte biçimindedir.

Yarışçılığımızın ilerlemesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün ilgisi ve emekleri önemli bir yere sahiptir. 1922 yılında yarış düzenletmesi, Yüksek Yarış ve Islah Encümeninin kurulmasında öncü olması ve Ankara koşularını koruma altına alması, Ankara'da hipodromunun kurulması, 1927 yılında şahsı için aldığı atları haralara hediye etmesi ve sıklıkla at yarışlarına gidip izlemesi halkı at yarışlarına ilgi göstermeye iterken Atatürk'ün at yarışlarına verdiği değeri ortaya koymaktadır. 1928 yılında Y.Y.I encümeninin hazırladığı yarış programı sayesinde İstanbul'da yaz İzmir'de ise sonbahar koşuları düzenlenmeye başlanmıştır. 1929 yılında Gazi koşusunda yarışa katılacak atların yaşları yanı sıra kilo ölçülerine de dikkat edilmiştir.

1933-1936 yıllarında dışarıdan birçok at alınmış ve Konya harası kurulmuştur. Bu yıllar yetiştiriciliğin yarışçılığa yönlendirilmesinde önem taşımaktadır. Cumhuriyet döneminde ülkemizin başkenti olan Ankara her yönüyle yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Atatürk şehrin batıdaki hipodromlara benzeyen modern bir hipodroma sahip olması gerektiğini düşünmektedir. Atatürk bu düşüncesini dönemin başbakanı İsmet İnönü ile paylaşmış ve İtalyan bir mimar çağırılmıştır. İtalyan mimar 2 yıl içerisinde hipodromu tamamlamıştır. 1936 yılına gelindiğinde Ankara yarışları bu hipodromda düzenlenmeye başlanmıştır (Köstem, 2000, s.119). Batıdan alınan bir diğer örnek Centilmen at koşularıdır. Centilmen at yarışları 1936 yılında düzenlenmeye başlanmıştır. 1936 yılı yarışçılığımız için bir diğer önemli bir yıldır. Bu yılda Ankara

hipodromunun kurulması, at yetiştiriciliği ve soyun iyileşmesi yönünde atılan adımların sonucunun başarılı olması ile birlikte dışarıdan at alışı azalmıştır.

1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün vefat etmesi ülkemiz gibi yarışçılık camiasını da yasa boğmuştur. Atatürk'ün ölümünden sonra göreve başlayan İsmet İnönü Atatürk'ün mirasına sahip çıkmış ve at yarışlarına önem vererek iki yeni koşu eklemiştir. Bunlar; Cumhurbaşkanlığı koşusu ve Hatay koşusudur (Üyken, 2000, s.40).

1939 yılında çıkan 2. Dünya savaşı at yetiştiriciliği ve at yarışlarını temelden etkilemiştir. Ancak Encümenin aldığı karar ile at yarışları devam ederken kaynak yetersizliği nedeniyle yarışların kurumlar ve şahıslar tarafından düzenlenmesine karar verilmiştir. 1941 yılında basınla kurulan iyi ilişkiler sayesinde at yarışlarına olan ilgi azalmanın aksine artarak devam etmiştir. O dönemde günde 5 koşu yapılmış ve ganyan, plase, ikili, çifte ve üçlü bahis şeklinde düzenlenmiştir. İlerleyen yıllarda at yarışları için dernek fikri ortaya çıkmıştır. 1909 yılında Osmanlı jokey kulübünün kurulmasıyla atılan adım bu dönemde tekrar gündeme gelmiş ve 1943 yılında Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği oluşturulmuştur (Köstem, 2000, s.134). Derneğin amacı ise şu şekildedir;

“1. Türkiye’de at koşturan ya da yarış atı yetiştiren at sahipleri ve yetiştiricilerin ortak çıkarlarını korumak.

2. At yarışlarının gelişimi için gerekli önlemlerin alınması ve bu konuda iyileştirmelerin sağlanabilmesi için girişimlerde bulunmak.

3.Yarış atı yetiştirmek ve yarışçılığa özendirme için çaba sarfetmek.” (Köstem, 2000, s.134-135)

1943 yılında at yarışları artık Y.Y.I. Encümeni ve Yarış Atları Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği tarafından düzenlenir hale gelmiştir. At yarışları hem bir istikrara kavuşmuş hem de artan ilgi ve basın kuruluşlarının desteğiyle de daha popüler hale gelmiştir. Ancak at yarışlarının düzenlenmesi ile ilgili birçok sorun hala devam etmiştir. Bunların başında ise start çizgisi gelmiştir. Atların starta doğru başlamaması ve doğru yer almaması gibi nedenlerle birçok yarış tekrar düzenlenmiştir. 1949 yılına gelindiğinde bu sorunlar hala düzeltilememiş ve bir kurala bağlanamamıştır.

1950’li yıllar at yarışları açısından bir hayli zor geçmiştir. Yarışlarda hala çizgi kullanılması, yarış sonlarının görüntülenememesi ve yarış esnasında oluşan hilelerin

tespit edilememesi yarış severler tarafından artık tahammül edilemez hale gelmiştir. Bunun neticesinde yarış severler isyan etmiş Veliefendi'de yangın çıkarmış ve hakem kulelerini yıkmıştır. Bu isyandan sonra Veliefendi'de bir ay boyunca yarış düzenlenememiştir. Basında bu hadisenin yer alması ile birlikte halk yarışlarda hile olduğunu düşünmüş ve yarışlara olan ilgi azalmıştır. Hadisenin sebebinin ise çok başlıktan kaynaklandığı düşünülmüş ve 1950 yılında bu sorunu çözmek için Jokey Kulübü kurulmuştur. Jokey Kulübünün kurulma amacı ise *“Türkiye’de at yarışlarının milletler arası nizam, usul ve gelenekler dairesinde tertip ve idare etmek, yarışçılık ve yetiştiriciliğimizin gelişip ilerlemesini sağlayacak tedbirleri almak, bu yolda her türlü teşebbüs ve faaliyette bulunmak”* olarak belirlenmiştir (Üyken, 2000, s.61).

1950 yılında kurulan Jokey Kulübü kaynak yetersizliği nedeniyle faaliyete geçememiştir. Jokey Kulübünün kuruluşu at yarışlarının gelişimi için tek başına yeterli olmamış ve yeni bir kanuna ihtiyaç duyulmuştur. Jokey Kulüb, faaliyetlerine başlamak, yeni kanun tasarısı hazırlamak ve kulübün merkezini kurmak için yarış atları ve yetiştiricileri derneğinden borç almıştır. İlk olarak kulübün merkezini oluşturmak için yer kiralanmış ve burası kulübün merkezi olarak ilan edilmiştir (Üyken, 2000, s.63).

Kulübün merkezi belirlendikten sonra Jokey Kulübün yöneticileri yeni kanun için çalışmaya başlamıştır. 1953 yılında 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun tasarısı TBMM’ye sunulmuş ve kabul edilmiştir (Üyken, 2000, s.70). Yeni bir kanun çıkmasına rağmen beklentiler karşılanmamıştır. Jokey Kulübü kurulurken batıdaki gibi bağımsız bir kuruluş olması amaçlanmıştır. Yeni kanun ile yarış yapma yetkisi tarım bakanlığının vekâletine verilmiştir. 1953 yılına Jokey Kulüb ismi kamu yararına çalışan dernek olduğu gerekçesiyle Türkiye Jokey Klubü (TJK) olarak değiştirilmiştir.

1950 yılında Jokey Kulübü olarak kurulan ve adı 1953 yılında Türkiye Jokey Kulübü olarak değişen dernek faaliyetlerine geç başlamış olsa da yarışçılığımız için çok önemli adımlar atmıştır. Bunlar;

1. 6132 sayılı at yarışları hakkında kanun çıkarılması (1953)
2. Veliefendi hipodromunda yarış severlerin isyan çıkarma nedenlerinden biri olan fotofiniş cihazının getirilmesi (1955)
3. Atlara yarışlardan önce yabancı madde doping verilmesini önlemek amacıyla At yarışları Nizamnamesi çıkarılması (1955)

4. TJK adına arma ve bayrak yaptırılmasıdır. (1955). (Üyken, 2000, s.82)

Yukarıda saymış olduğumuz adımlar at yarışçılığı için önemli olmakla birlikte bunun yanında başka birçok adım atılmıştır. At yarışlarının gelişimi 1950'li yıllardan itibaren ivme kazanmıştır. 1950'li yılların sonuna doğru ise mevcut hipodromların yenilenmesi, her hipodroma fotofiniş cihazı eklenmesi ve yeni hipodromların inşası gibi çalışmalar yapılmıştır. 1960'lı yılların başında ne yazık ki at yarışçılığı 1950'li yıllara nazaran pek parlak bir dönem yaşamamıştır. 1961 yılında atlarda at vebasası görülmüştür. Bu hastalık hızla ilerlemiş ve at yarışçılığının gelişimi için bir darbe olmuştur. Bir ilden diğerine atlar sevk edilemediği için yarışlar düzenlenememiştir.

1962 yılına gelindiğinde at vebasası ile ilgili alınan önlemler olumlu sonuçlar doğurmuş ve yarışlar tekrar düzenlenmeye başlanmıştır. 1962 yılında atılan en önemli adım ise starting box makinesinin getirilmesi olmuştur. TJK 1962 yılında starting box makinesini getirmiş ve makine ile komiserler heyeti arasına bir telefon hattı çekilmiştir (Üyken, 2000, s.105).

At yarışlarında teknolojinin rolü gün geçtikçe hız kazanarak gelişmeye devam etmiştir. At yarışları da bu gelişmeye ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Zorunda kalma nedeni ise hali hazırda Osmanlıdan devralınmış pek iyi olmayan bir atçılığın söz konusu olmasıdır. Batıdan çokça geri kalmış yarışçılığımızın ilerlemesi bir hayli zaman almıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte at yarışlarına yönetim tarafından önem verilmiştir. Lakin kaynak sıkıntısı her dönemde baş göstermiştir. Kurallı ve düzenli yarışları bir temele oturtmak, yarışların yıllık programlar halinde yayınlanması ikili üçlü ve çifte bahislerin tekrar kurulması zaman almıştır.

1950-1960 yıllarına gelindiğinde at yarışları teknolojiye ayak uydurmaya başlamış ve makineleşme yönünde adımlar atılmıştır. Yarış severlerin çıkarmış olduğu isyanın nedenleri ve bunların çözümü TJK'nın önceliği olmuştur. Fotofiniş cihazının getirilmesi at yarışlarında makineleşmenin ilk adımı olmuş devamında bunu starting box cihazı izlemiştir. Bu makineleşme süreci at yarışları ve yarış severler için büyük bir sorunu ortadan kaldırmıştır. Artık yarışlar başladığında atlar aynı anda yarışa başlamakta ve fotofiniş ile hile ve sorun olmadan sona ermektedir.

1970'li yıllara gelindiğinde gelişen teknolojinin at yarışları üzerine etkisini daha net görmektedir. Bu yıllarda yapılan yarışlarda starting box ve fotofiniş kullanılmıştır.

Starting box ile koşunun başlangıcı, fotofiniş ile ise yarışın sonu gösterilmekte olup hala yarış içerisinde hile yapıp yapılmadığı anlaşılammamaktaydı. Bu sorunun giderilmesi için koşu esnasında video kaydedici kullanılmaya başlanmıştır. Video kaydedici ile yarış içerisinde hile yapıp yapılmadığı, kural ihlali olup olmadığı rahatça tespit edilebilir hale gelinmiştir. 1970'li yılların ortalarına kadar at yarışları video kaydedici ile kaydedilmekte ve yarış severler koşuları sadece hipodromda izleyebilmekteydi. Televizyonda naklen yayın yapılana kadar geçen süreçte ise ilk kez hipodromlar arası sesli yayın yapılmaya başlanmıştır (Torun, 2021, s.289). Bu dönem içerisinde atılan en önemli adımlardan biri de at yarışlarında ilk kez biletlerin otomatik olarak makineden satılmasını sağlayacak sistemin kurulmuş olmasıdır (Üyken, 2000, s.145). Yarışlar başlayana kadar yapılan bilet satışlarının yavaş kalması kurulan bu sistem sayesinde satışları neredeyse iki katına çıkarmıştır. Günden güne gelişen yarışlarımız batı ülkelerinde de ilgi odağı olmuştur. 1971 yılında 2. Kraliçe Elizabeth Türkiye'de yapılan at yarışlarını görmek için Ankara'ya gelmiş ve Ankara koşularını izlemiştir. 2. Elizabeth'in gelişi şerefine Ankara'da adına yarış düzenlenmiştir (Üyken, 2000, s.149).

1970'li yıllar at yarışlarının ivme kazandığı yıllar olmuştur. 1973 yılında müşterek bahis tüzüğüne yeni maddeler eklenmiş ve koşulara eküri ile koşular eklenmiştir. Eküri; Bir at sahibine ait iki atını aynı koşuya dâhil etme imkânı vermiştir. Eküri atlardan biri kazanır ise yarış içerisinde bulunan diğer at da kazanmış sayılmaktadır. Bu durum yarış severler için ayrı bir önem taşımaktadır. Eğer yarış sever eküri atlardan birini yazmış ise o at kazanmasa bile ekürisi kazandığı takdirde kuponu devam etmektedir. Bu dönemde yaşanan bir başka gelişme ise at revirlerinin kurulmasıdır. Atların koşu sırasında ya da koşu gününde yaşayabileceği kazalar ya da hastalıklara müdahale edilebilmesi için 1974 yılında at reviri faaliyetine başlanmıştır (Üyken, 2000, s.160).

At yarışlarında yaşanan gelişmeler, at sayısı ve koşu gün sayısında da görülmüştür. Bu doğrultuda, seyis ve çalışan sayısı da artmıştır. Bu durum karşısında at sahipleri örgütlenme ihtiyacı duymuş ve 1975 yılında at sahipleri sendikası kurulmuştur. Yine 1975 yılında ilk kez bahis oyunlarından Katma Değer Vergisi (KDV) alınması kararı verilmiştir.

1970 ve 1971 yılında televizyonda naklen yayın yapılması ile ilgili İTÜ ve TRT Ankara televizyonunda deneme yapılmış lakin başarılı olunamamıştır. Bunun neticesinde 1976 yılında TJK kapalı devre televizyon yayını yapmaya başlamıştır. Kapalı devre televizyon yayını yarışın sadece hipodrom içerisinde bulunan ekranlara yansıtılmasıdır.

1978 yılına gelindiğinde örgütlenmenin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır. TJK çalışanları ve seyisler ücretlerin düşük olması ve çalışma şartlarının kötü olması nedeniyle örgütlenmişlerdir. 1947 yılında ilk örgütlenen kesim olan otel ve lokantacılar sendikası günümüz ismi ile OLEYİS (Türkiye Otel Lokanta Eğlence Yerleri Sendikası) altında örgütlenen TJK çalışanları ve seyisler iki hafta grev yapmışlardır. İki hafta süren bu grev nedeniyle yarışlar ertelenmiştir. At sahipleri derneği iki haftanın sonunda açıklama yapmış hiçbir seyisin işten çıkarılmayacağını ve ücretlerde iyileştirmeler yapılacağını söylemiştir. Bunun sonucunda iki hafta süren grev sona ermiş yarışlar kaldığı yerden devam etmiştir (Üyken, 2000, s.175). Yaşanan bu sorunların ardından 1979 yılında TJK çalışanlarının ve seyislerin bağlı olduğu OLEYİS sendikası ile At Sahipleri Derneği arasında toplu iş sözleşmesi imzalanmıştır. İmzalanan bu sözleşme ile çalışanların çıkarları korunurken ücretlerde iyileştirmeler yapılmıştır. Yaşanan bu sorunların yarışlara ve yarış severlere yansması nedeniyle TJK yarış severler üzerindeki imajını düzeltmek için yarış severler kupası koşusu düzenlemiştir.

Jokeyler için ise Jokeyler Dayanışma Derneği kurulmuş olup 1953 yılında çıkarılan 6132 sayılı At yarışları hakkında kanun ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı Gıda ve Yem Kanunu hükümlerine göre Jokey Kaza ve yardım sandığının yönetimi Jokey Dayanışma derneğine bırakılmıştır. Derneğin amacı; Jokey, apranti ve bu meslekleri daha önce yapmış hastalık ve yaşlılık gibi mücbir sebeplerle işi yapamaz hale gelmiş dernek üyelerinin sorunları ile ilgilenmek ve kaza yardım sandığından belli miktarda ödeme yapmak ve haklarını gözetmek şeklindedir. Derneğe üye olan kişilerden aldığı prim karşılığında kesintiler yapılır. Bu kesintiler kaza yardım sandığında birikir, jokey veya aprantilerin kaza yaşaması veya belirli süre çalışmaması durumunda kişiye gelir sağlamak amacıyla yapılır (Jokeyler Dayanışma Dernek Tüzüğü,2024).

1980’li yıllar at yarışçılığı için pek parlak geçmemiştir. Başta Atatürk’ün kurulmasını emrettiği Ankara şehir hipodromu belediyenin kira sözleşmesini fesih etmesi nedeniyle kapatılmış ve Ankara’da uzun bir müddet yarış düzenlenememiştir. Devam

eden süreçte ise 1980 darbesinin olması ve At Sahipleri Sendikası ile seyisler arasında düzenlenen toplu iş sözleşmesinin sona ermesi nedeniyle grev kararı alınması neticesinde yarışlar 2 ayı aşkın bir süre düzenlenememiştir. TJK bu olumsuzluklar ile ilgili yaşanan sorunun at sahipleri sendikası ile seyisler arasında geçtiğini kulübün bu konuyla ilgisi olmadığını ve yarışların düzenlenememesi sonucu yardımda bulunduğu kurum ve kuruluşlara destekte bulunamayacağını açıklamıştır (Üyken, 2000, s.184).

Teknolojinin gelişiminin at yarışları üzerindeki etkisi 1990'lı yıllarda net biçimde görülmekle birlikte bu yıllarda yaşanan en güzel gelişme 1998 yılında 75. Yıl Ankara Hipodromunun kurulması ve Ankara'nın tekrar at yarışları ile buluşması olmuştur. 1990'lı yıllara kadar olan süreçte televizyon henüz evlere girmemiştir. TJK bu süreçte sesli yayın ve her hipodromda kapalı devre televizyon yayınları yapabilmıştır. 1990'lı yıllar ile birlikte televizyon daha yaygın bir hale gelmiştir. Ancak televizyon yayınlarının o dönemde TRT'nin tekelinde bulunması nedeniyle 1992 yılında TJK ile TRT anlaşmış ve at yarışları ilk kez televizyondan haftada 2-3 gün verilmeye başlanmıştır. Anlaşma bitiminde TJK yeni yayın anlaşmasını Show Tv ile yapmıştır. Show Tv ile yapılan anlaşma 8 ay süreli olup yalnız pazar günlerini kapsamaktadır. Show Tv tarafından yapılan yayınların maliyetinin fazla olması nedeniyle tekrar TRT ile anlaşma yapılmış ve yarışlar TRT'de yayınlanmaya devam etmiştir (Üyken, 2000, s.214).

1990'lı yıllarda televizyonun kullanımının yaygınlaşmaya başlaması kahvehane ve ganyan bayii kültürünü oluşturmuştur. O dönemlerde yarış günlerinde kahvehanede bulunan televizyonlardan yarış izlenebilir hale gelmiştir. Spor Loto Sayısal Loto gibi oyunların oynandığı bayilere at yarışı oyunları eklenmiş ve ganyan bayi kültürü oluşmuştur. Bu sayede yarış sever hipodroma gidemediği zamanda kahvehanede ya da ganyan bayiinde hem altılı oynamak hem yarışı seyretmek hem de diğer yarış severler ile sosyalleşmek fırsatını bulabilmiştir.

Televizyonunun belli ölçüde evlere girmesi naklen yayın yapılması yarış severlere evde "ders çalışma" fırsatı da vermiştir. Burada bahsedilen ders çalışmak bir sonraki yarışta hangi atların koşacağı, hangi ata hangi jokeyin bineceği, atın hangi kulvarda koşacağı gibi bilgileri önceden bilmesi ve kuponunu buna göre hazırlaması ile ilgilidir. At yarışlarına ilişkin bu bilgilere günlük gazetelerde de yer verilmeye başlanmıştır. Günlük gazetelerde at yarışlarına ilişkin haftalık programlara yer verilmesi

ile birlikte köşe yazarları yarışlar ile ilgili tahminlerini de paylaşmaya başlamıştır. Ancak günlük gazetelerde at yarışları ile ilgili küçük bir bölüm yer alırken spor eklerinde daha fazla yer verilmiştir. Yarış severler yarışlar ile ilgili detaylı bilgiye ulaşmak için Foto spor ve Fanatik gibi gazeteleri tercih etmiştir (Torun, 2021, s.298). At yarışları nedeniyle spor gazetelerine yönelen ilgi gazetelerin at yarışları için atın daha önce koştuğu koşular, yaptığı galoplar, koşularda kat ettiği mesafeler, bineceği jokey ve antrenör gibi birçok bilgiyi barındıran daha geniş bir içerik sunmasını sağlamıştır. Bu içerik köşe yazarlarının tahminlerini de içerecek şekilde sunulmaya başlanmıştır. Spor gazetelerinin hazırladığı bu eke bülten denilmektedir. Yarış severler bültenler ve evde naklen yapılan yarışlar ile bir sonraki yarışa hazırlanmaktadır.

At yarışlarını diğer bahis oyunlarından ayıran en önemli özellik ders çalışmaktır. Diğer bahis oyunları şans gerektirirken at yarışları bilgi, tecrübe ve şans gerektirmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde televizyon artık her evde mevcut hale gelmiştir. TRT'nin haftada 2-3 kez yayınladığı yarışlar TJK için yeterli olmamıştır ve sadece yarışların olduğu bir kanal kurma kararı verilmiştir. Bu karar ile birlikte TJK TV ve TAY TV kurulmuş ve hipodromlardaki tüm yarışlar artık bu kanallar aracılığıyla yayınlanmaya başlanmıştır.

Teknoloji her alanda olduğu gibi at yarışları içerisinde de önemli rol oynamıştır. Neredeyse kuruluşundan itibaren kurallı ve sistematik yapıya geçene kadar olan süreçte kaynak sıkıntısı çekildiği için gelişen teknolojiyi yakalamak Türkiye Jokey Kulübü için zaman almıştır. At yarışlarında teknolojik gelişmeleri sıralamak gerekirse;

- Foto finiş sisteminin hipodromlara gelmesi (1955)
- Starting box ile yarışların başlatılması (1962)
- Yarışlarda video kaydedici ve ses sistemi kullanılması (1970)
- Hipodromlar arası kapalı devre yayın yapılması (1976)
- At yarışlarının ilk kez televizyon ekranlarında gösterilmesi (1992)
- Bilgisayar aracılığı ile at yarışlarının izlenebilmesi ve oynanabilmesi (2006) (Torun, s.289-294).

Zaman içerisinde kaydedilen bu ilerleme sayesinde yarışsever için at yarışları artık daha güvenilir sonuçlar vermektedir. Teknolojinin ilerlemesi evlere televizyon girmesi, bilgisayar kullanımının artması, internet erişiminin kolaylaşması ve mekândan

bağımsız yarış severin yarışları takip edebiliyor olması da yarışlara olan ilginin artmasına neden olmuştur. Bu ilerlemeler sayesinde at yarışlarına olan ilgi artmıştır. Bu ilgi artışında TJK'nın kendi televizyon kanalını kurması ve kendi bahis sitesini oluşturması da büyük önem taşımaktadır. Günümüzde ise sadece at yarışları ve yarış programlarının gösterildiği iki kanal bulunmakta. Bunlar TJK TV ve Tay TV'dir. Yine at yarışı oynanabilecek uygulamalar ve web siteleri şu şekildedir;

- TJK e-bayi
- Hipodrom.com
- Atyarisi.com
- Ekuri.com
- Misli.com
- Tuttur.com
- Nesine.com
- Birebin.com
- Bilyoner
- İddia (Torun, 2020, s.517).

Bu uygulamalar ve web siteleri sayesinde zamandan ve mekândan bağımsız her yerde ve her zaman at yarışları takip edilebilir ve oynanabilir olmuştur.

Teknolojik gelişmelerin at yarışlarına olan ilginin artmasında önemli olan bir diğer faktör ise filmler olmuştur. Filmler at yarışı bilmeyen, ilgisi olmayan kişilerin dahi at yarışlarına olan merakını tetiklemiştir. Bu filmler geçmişten günümüze; *Canım Kardeşim* (1973), *Ceza* (1974), *Ah Ne Güzel Nane Şekeri* (1976), *Atla Gel Şaban* (1984) ve *Bizim İçin Şampiyon* (2018) şeklindedir (Torun, 2020, s.77). Yayınlanan bu filmler at yarışlarının diğer yüzü olan eğlenceli kısmını göstermekle birlikte, hipodromların da bir yerde sosyal aktivite yapılacak yerler olarak görülmesine neden olmuştur. Hipodromlar artış sadece yarış izlemek için gelinen bir yer olmasının yanı sıra aile ve arkadaşlar ile gelinebilecek bir yer olduğu algısını yaratmıştır.

2. AT YARIŞLARI ENDÜSTRİSİ

2.1. Temel Kavramlar

Çalışmanın bu bölümünde bazı kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Bazı kavramlar benzer anlamlar taşıması ile birlikte birbirinden farklıdır. Bu kavramların başında kumar, bahis, şans, spor ve oyun ifadeleri gelmektedir.

Kumar kelimesi Arapça kökenlidir. Kumar; Değerli bir mal veya yüksek miktarda parayı kazanmak için önceden maddi bir ödeme yaparak şansa bağlı olan olasılığın gerçekleşmesi sonucu elde edilen maddi kayıp veya maddi kazanç durumudur. Maddi varlığı daha büyük bir maddi kazanç ile değiştirme isteği alınan risk kumar olarak ifade edilir (Akça, 2019, s.1447). Kumar genellikle şansa bağlı olup belirli bir mekânda pay sahibi kişilerce oynatılmaktadır. Kumar ile bahis arasındaki en önemli fark; kumar oynayan ve oynatan kişiler gerek ceza hukuku gerek özel hukuk kapsamında yaptırım ile cezalandırılırken bahis ise resmi olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

Bahis kelime olarak Arapçadan dilimize geçmiştir. Bahis oyunu bir tarafın şansa bağlı olarak iddiasında haklı çıkması ve karşılığında maddi unsur kazanmasıdır. Bahis, kişinin herhangi bir oyunun sonucunu tahmin etmesi bu tahminin tecrübe, bilgi ve şansa dayalı olduğu oyun türüdür (Çelik, 2017, s.17).

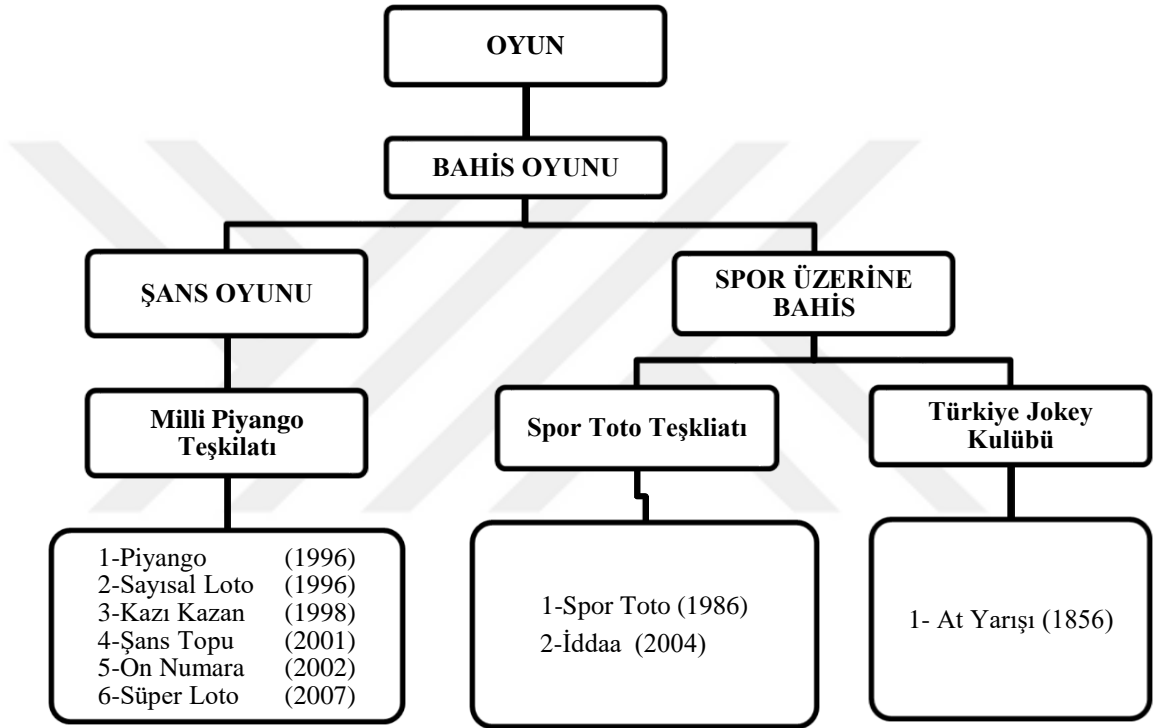
Şans kelimesi ise batı kökenli olup rastlantı anlamında kullanılır. Dilimizde ise “talih”, “kader”, “kısmet” ve “talih kuşu” anlamlarını taşımaktadır (Işığışok, 2003, s.192). Kelime anlamı ise herhangi bir olayın hiçbir etki altında kalmadan tesadüfen kendiliğinden gerçekleşmesini ifade eder. Şans kelimesi belirsizlik taşıması nedeniyle olasılık konusu ile açıklanmaya çalışılmıştır (Işığışok, 2003, s.193).

Spor birçok maddi temeli olan belirli bir grubu, kitleyi yakından ilgilendiren belli kurallara dayanan sosyal bir alandır. Spor ilgi alanlarına ve bireylerin zevklerine göre yöneldiği, kendisinin aktif (oyuncu) veya pasif (izleyici) olarak katıldığı bir alandır (Taşmektepligil& Cengiz,2016, s.220).

Oyun ise kişilerin günlük hayatlarından kalan boş zamanlarında bir amaca yönelik olmaksızın fiziksel veya zihinsel yeteneğe dayalı, kendine özgü kuralları olan gönüllü katılım yoluyla oluşturulan gerek gruplar ile gerek bireysel olarak yapılan bire bir maddi kazanım ile ilişkili olmayan ve kişiye haz veren bir etkinliktir.

Kumar, bahis, şans, spor ve oyun kelimeleri bahis oyunlarında ve şans oyunlarında sıkça kullanılan terimlerdir. Bu bağlamda çalışmanın konusu olan at yarışlarının hangi kategoride yer aldığı ve hangi kurum tarafından düzenlendiği öncelikle ayrıştırılması gerekmektedir.

Şekil 2.1.1: Oyun Türleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2.2.1 de görüldüğü üzere bahis oyunları kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Şans oyunları ve Spor üzerine bahis oyunları. Şans oyunları Milli Piyango Teşkilatı tarafından düzenlenirken, spor üzerine bahis oyunları ise Spor Toto Teşkilatı ve Türkiye Jokey Kulübü tarafından düzenlenmektedir.

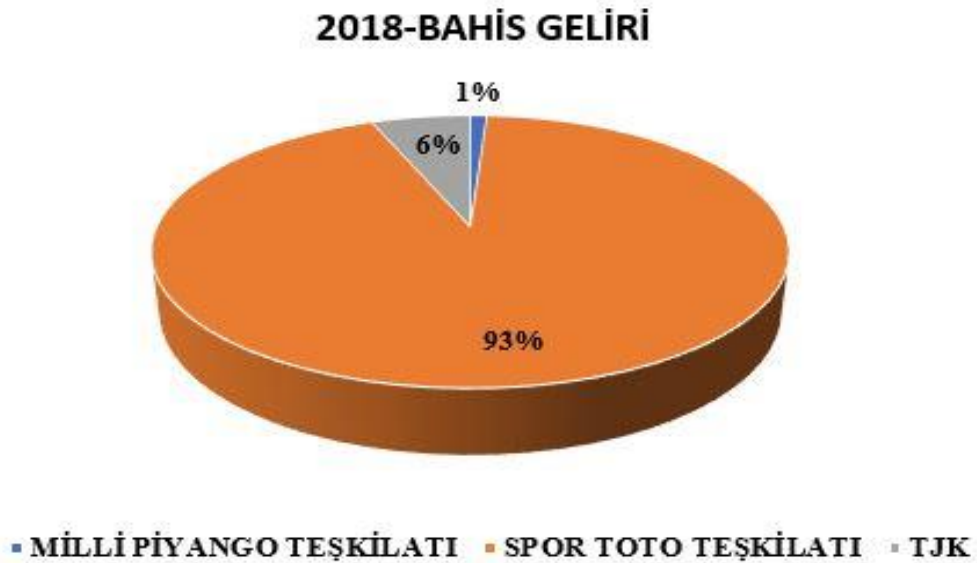
Şans oyunları Milli Piyango İdare aracılığıyla yürütülmekle birlikte başlangıçta piyango ile başlayan şans oyunları dizisini Sayısal Loto (1996), Hemen Kazan (1998), Şans Topu (2001), On numara (2002) ve Süper Loto (2007) takip etmiştir (MPİ:2024). Bu oyunlar bilgi ve tecrübe aranmaksızın şansa dayalı oyunlardır.

Spor bahisi iki kurum tarafından düzenlenmektedir. Birincisi Spor Toto Teşkilatı ve ikincisi Türkiye Jokey Kulübü dür. Spor toto teşkilatı üzerinden oynanan bahis oyunları iddia ve spor toto oyunudur. TJK aracılığıyla ise at yarışları üzerine bahis oyunu düzenlenmektedir. Anlaşıldığı üzere spor bahisi sporu yapan kişiler ve takımlar üzerine yapılmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de spor endüstrisinin en karlı alanlarından biri bahis ve şans oyunlarıdır (Yaşar, 2010, s.139). Spor endüstrisi günden güne büyüyen ve birçok istihdam olanağı sunan önemli bir sektör haline gelmiştir. Günümüzde spor tesisleri, yarış pistleri, spor malzemeleri üreten firmalar, taşeron hizmet veren kuruluşlar ve profesyonel kulüpler ile spor endüstrisi ekonomiye ve istihdama katkıda bulunmaktadır (Yavaş,2005, s.15). Spor endüstrisinin dünya ekonomisine %3 oranında katkısı bulunmaktadır (Balcı, 2003, s.53-54)

Devlet Denetleme Kurulunun 2009 yılında yayınladığı raporuna göre dünyada şans ve bahis oyunlarına yılda 213.001 milyar dolar ve sayısal oyunlarına 13.275 milyar dolar ayrılmıştır. Şans oyunlarına oyun oynayanlar tarafından yılda; Türkiye’de 3 milyar dolar, Avrupa’da 111.336 milyar dolar, Kuzey Amerika’da 63.190 milyar dolar, Asya ve Ortadoğu’da 39.629 milyar dolar para yatırılmaktadır (Akça, 2010, s.140).

Şekil 2.1.2: Bahis Oyunlarından Elde Edilen Gelir Payı

Kaynak: (MPİ:2024& Sayıştay Denetim Raporu&TJK:2024)

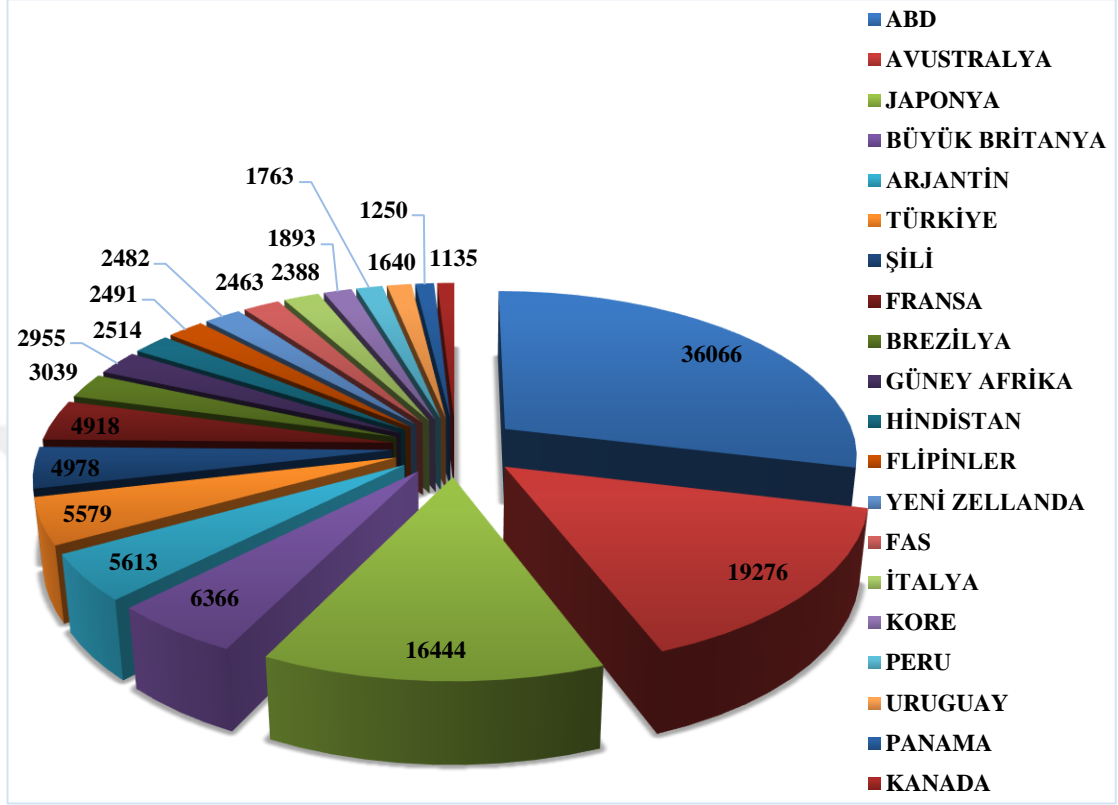
Şekil 2.1.2 de bahis oyunu düzenleyen üç kurumun elde ettiği bahis gelirleri payları gösterilmektedir. Türkiye’de bahis oyunlarından elde edilen gelir incelendiğinde 2018 yılında en çok bahis geliri elde eden kurum %93 oranla Spor toto Teşkilatıdır. Bu payın %90’nı iddiadan gelmektedir. TJK’nın payı %6 ve Milli Piyango Teşkilatı’nın payı ise %1’dir. (MPİ:2024& Sayıştay Denetim Raporu&TJK:2024).

Dünya çapında bahis endüstrisi oldukça büyük bir sektördür. Bu sektör, kumarhanelerdeki klasik masa oyunlarından, spor bahislerine, at yarışlarından ve bahis platformlarına kadar geniş bir yelpazede faaliyet gösterir. Dünya genelindeki bahis endüstrisi, yıllık milyarlarca dolarlık bir hacme sahiptir. Dünyada bahis ve şans oyunlarından yıllık 226 milyar 726 milyon dolarlık bir kazanç elde edilirken Türkiye’de şans ve bahis oyunlarından elde edilen gelir yıllık 2,5 milyar dolardır (Dünya gazetesi, 2009). Bu endüstrinin gelişimiyle bağlantılı olarak birçok iş alanı da ortaya çıkmıştır (Yavaş, 2005, s.12).

2.2. Dünyada At Yarışı Endüstrisi

Dünyada ve Türkiye’de en popüler bahis oyunlarından biri at yarışlarıdır. Dünya’da at yarışlarının bütünlüğünü korumak amacıyla 1993 yılında 60 ülke bir araya gelerek Uluslararası At Yarışı Otoriteleri Federasyonunu (IFHA) kurmuştur. Bu kuruluşun amacı; atların sağlığının, at yarışlarının ve at yetiştiriciliğinin saflığının korunması ve tüm dünyada at yarışlarına teşviki sağlamakla birlikte at yarışlarının kanun ve tüzüğüne uygun şekilde müşterek bahis düzenlenmesidir. IFHA’ya üye 60 ülke bulunmaktadır. IFHA tarafından her yıl üye ülkelerin yetiştiricilik, yarış ve bahis istatistikleri yayınlanmaktadır (Ünoğlu, 2022, s.1253).

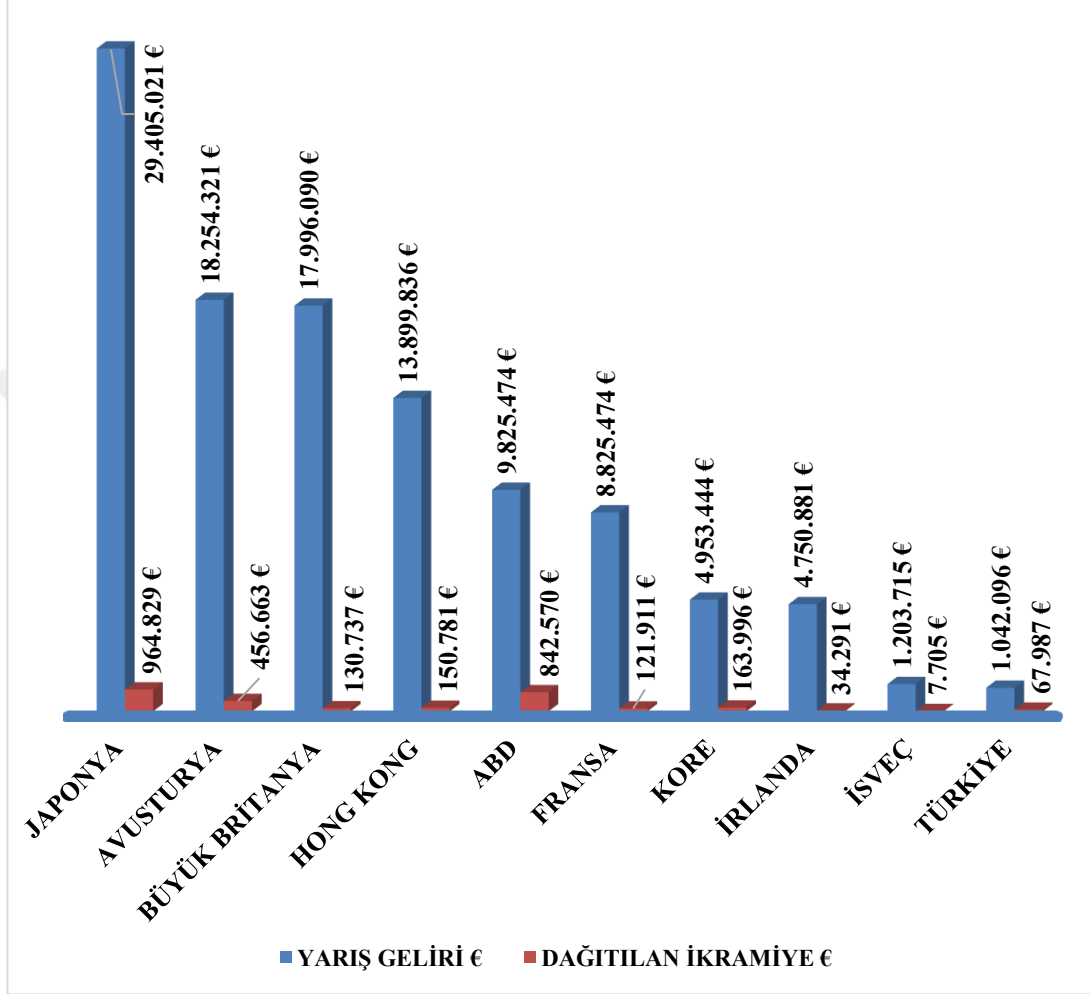
Şekil 2.2.1: Ülkelere Göre Koşu Gün Sayısı (2019)

Kaynak: IFHA, Annual Report 2019

Şekil 2.2.1 de görüldüğü üzere 2019 yılında 60 ülke içerisinde en çok at yarışı düzenleyen 20 ülkeye ait koşu gün sayıları verilmiştir. 2019 yılında %34 oranıyla en çok at yarışı düzenleyen ülke ABD'dir. Yıl içerisinde ABD'den sonra en çok koşu düzenleyen ülkeler ise %18 ile Avusturalya, %16 ile Japonya'dır. Türkiye ise 5579 yarış düzenlemiş ve 6. sırada yer almıştır. 2019 yılında 60 ülke içerisinde toplam 140.094 yarış düzenlenmiştir.

Şekil 2.2.2: Ülkelere Göre 2019 yılı At Yarışları Bahis Gelirleri ve Dağıtılan İkramiye (x1000 €)

Kaynak: IFHA, Annual Report 2019

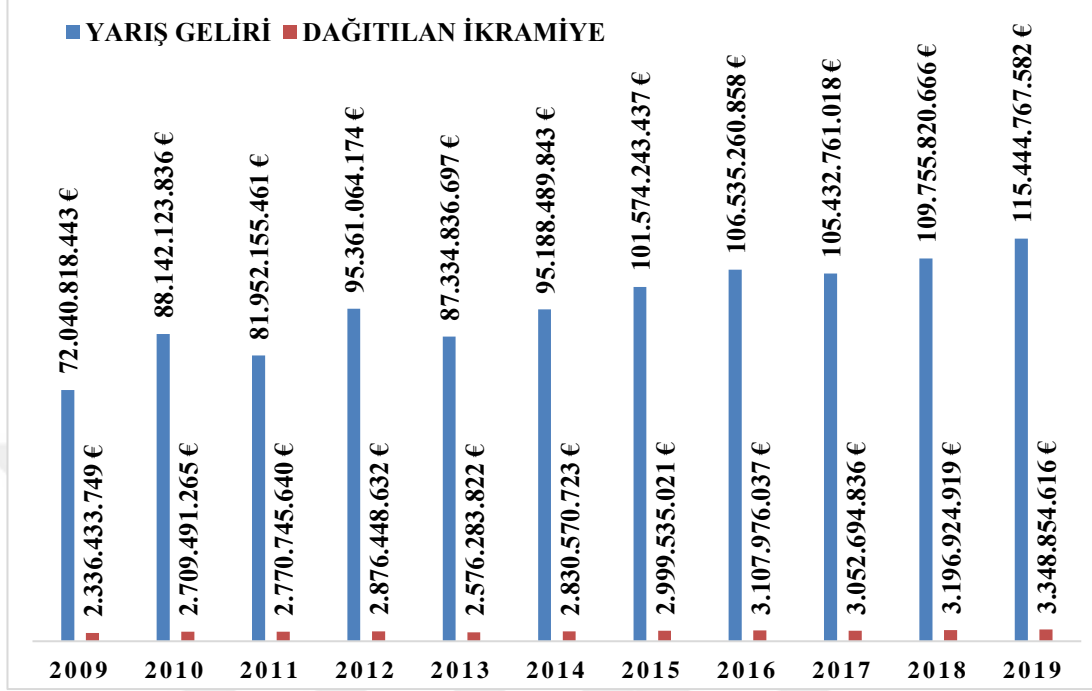
Şekil 2.2.2’de 2019 yılına ait 60 ülke arasından en çok bahis geliri elde etmiş 10 ülkeye ait yıllık yarış gelirleri ve dağıtılan ikramiye miktarı verilmiştir. 2019 yılında 60 ülkede toplam 140094 adet yarış düzenlenmiştir. Şekil incelendiğinde en çok bahis geliri elde eden ve ikramiye dağıtan ülke Japonya’dır. 2018 yılına göre bahisten elde ettiği gelir %10 artış göstermiştir. At yarışları bahis gelirleri incelendiğinde, en çok bahis geliri elde eden ülke Japonya olmakla birlikte Avusturya, Büyük Britanya, Hong Kong, ABD, Fransa, Kore, İrlanda, İsveç ve Türkiye sırasıyla Japonya’yı takip etmektedir. İkramiye dağıtımına bakıldığında en çok ikramiye dağıtan ülke Japonya’dır. Japonya’yı sırasıyla ABD, Avusturya, Kore, Hong Kong, Büyük Britanya, Fransa, Türkiye, İrlanda

ve İsveç takip etmektedir. Şekilde görüldüğü üzere ülkeler arasında satış geliri ve dağıtılan ikramiye sıralaması farklılık göstermektedir. Örneğin; Şekil 2.2.1'e bakıldığında ABD %34 ile 2019 yılında en çok yarış düzenleyen ülke olmasıyla birlikte yarışlardan en fazla gelir elde eden ülke Japonya'dır. Yine ABD en çok bahis geliri elde eden 5. ülkeyken en çok ikramiye dağıtan 2. ülkedir. Benzer şekilde Türkiye bakıldığında 60 ülke arasında en çok bahis geliri elde eden 10. ülkeyken ikramiye dağıtımında 8. sırada yer almaktadır.

Şekil 2.2.2'de dikkat çeken bir diğer bulgu ise elde edilen bahis gelirinin ikramiye olarak dağıtımıdır. 2019 yılı bahis geliri ve ikramiye dağıtımını incelendiğinde Japonya en çok bahis geliri elde eden ülke olmakla birlikte elde ettiği gelirin %3,3'ünü dağıttığı görülürken, Avusturya %2,5'ini, Büyük Britanya %0,7'sini, Hong Kong %1,1'ini, ABD %8,6'sını, Fransa %1,4 'ünü, Kore %3,3'ünü, İrlanda %0,7'sini, İsveç %0,6'sını ve Türkiye %6,5'ini ikramiye olarak dağıtmaktadır. Bahislerden elde ettiği gelirin ikramiye dağıtımında, en çok ikramiye dağıtan ülke %8,6 ile ABD olmakla birlikte bahis gelirinin %6,5 ikramiye olarak dağıtan 2. ülke Türkiye'dir.

Bahis gelirinden elde edilen gelirin dağılımına bakıldığında %50'si ana katılımcılara (at sahibi, jockey, antrenör ve yetiştiriciler) prim olarak dağıtılırken, %28 kamuya, %14 TJK yönetim giderlerine ve %8'i Yarış ikramiyeleri ve diğer harcamalara ayrılmaktadır.

Şekil 2.2.3: Yıllara Göre At Yarışı Bahis Gelirleri ve Dağıtılan İkramiye (2009-2019)

Kaynak: IFHA, Annual Report 2019

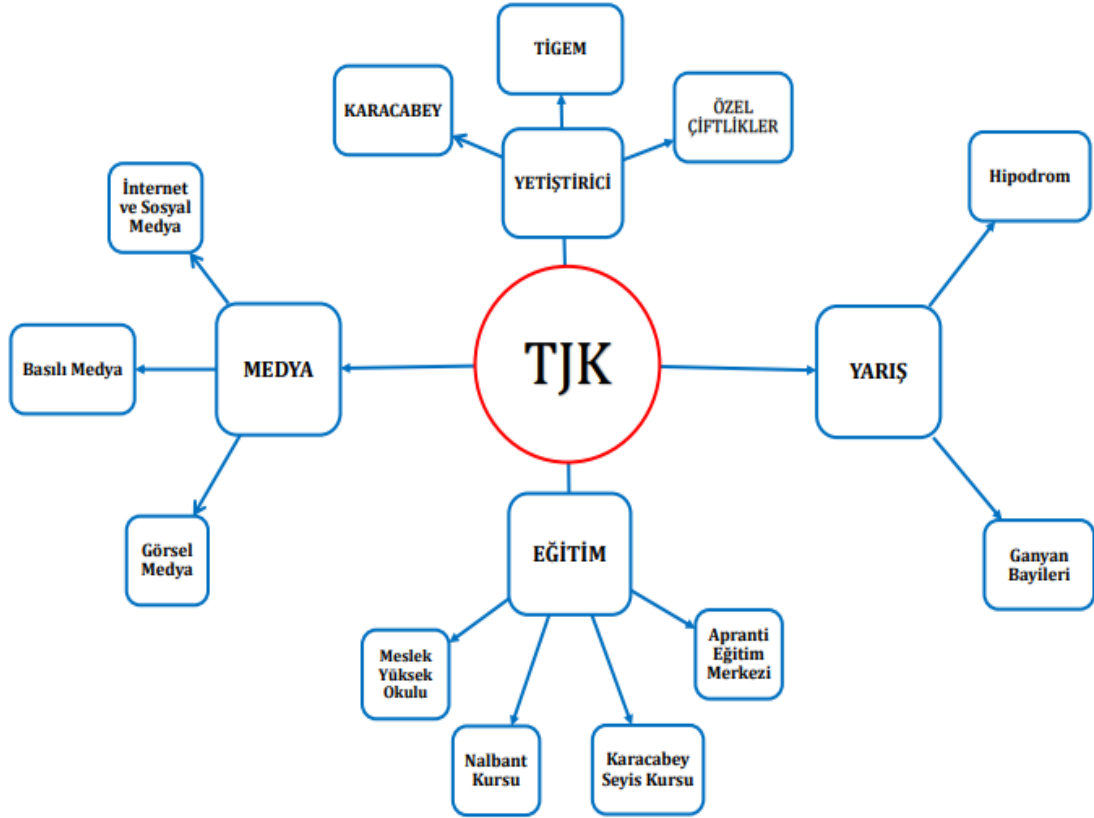
Şekil 2.2.3'e bakıldığında yıllara göre dünya genelinde 10 yıllık at yarışlarından elde edilen bahis gelirleri ve dağıtılan ikramiye tutarı verilmiştir. At yarışları düzenlenmeye başladığından günümüze kadar olan süreçte her yıl büyümeye devam etmiştir. 2009-2019 yılları arası verilerine bakıldığında at yarışları bahis gelirlerinde %60 oranında artış görülmektedir. Bahis gelirlerinden elde edilen gelir yıllık ortalama %6 oranında artmıştır. Aynı şekilde 10 yıllık süreç içerisinde at yarışlarında dağıtılan ikramiye tutarında %43 oranında artış ve yıllık ortalama %4,3 oranında artış görülmektedir. At yarışları endüstrisinin büyümesindeki sebeplerden birinin yarışlara olan ilginin artması olduğunu söylemek mümkündür.

2.3. Türkiye'de At Yarışı Endüstrisi ve Türkiye Jokey Kulübü

At yarışları dünyada ve Türkiye'de her yıl büyüyen bir endüstri haline gelmiştir. Bu endüstrinin varlığı ve gelişimi sadece yarışlardan ibaret değildir. At yarışları endüstrisinde, yarış faaliyeti yanında yarışların etkisiyle birçok sektör de gelişmiştir (Yavaş, 2005, s.12). Eğlence, medya, müşterek bahis, spor malzemeleri, ulaşım ve turizm sektörü bu gelişmeleri izlemektedir (Devecioğlu, 2004, s.8).

Dünyada ve Türkiye’de at yarışlarının düzenlenmesi, at yarışlarının geliştirilmesi, at yetiştiriciliğinin sürdürülmesi ve müşterek bahislerin düzenlenmesi için birçok temel unsur vardır. At yarışları endüstrisinin temel unsurları olarak hipodromlar, hara ve aşım istasyonları, eğitim merkezleri, ganyan bayileri, istihdam edilenler (yetiştiriciler, at sahipleri, seyisler, antrenörler, menajerler, jokeyler, idari personeller, diğer çalışanlar) ve yarış severlerden oluştuğunu söyleyebiliriz (Deloitte faaliyet raporu, 2023, s.4.). At yarışları endüstrisi içerisinde bu temel unsurları Türkiye’de yöneten kurum TJK’dır.

Şekil 2.3.1: Türkiye Jokey Kulübü Faaliyet Alanları

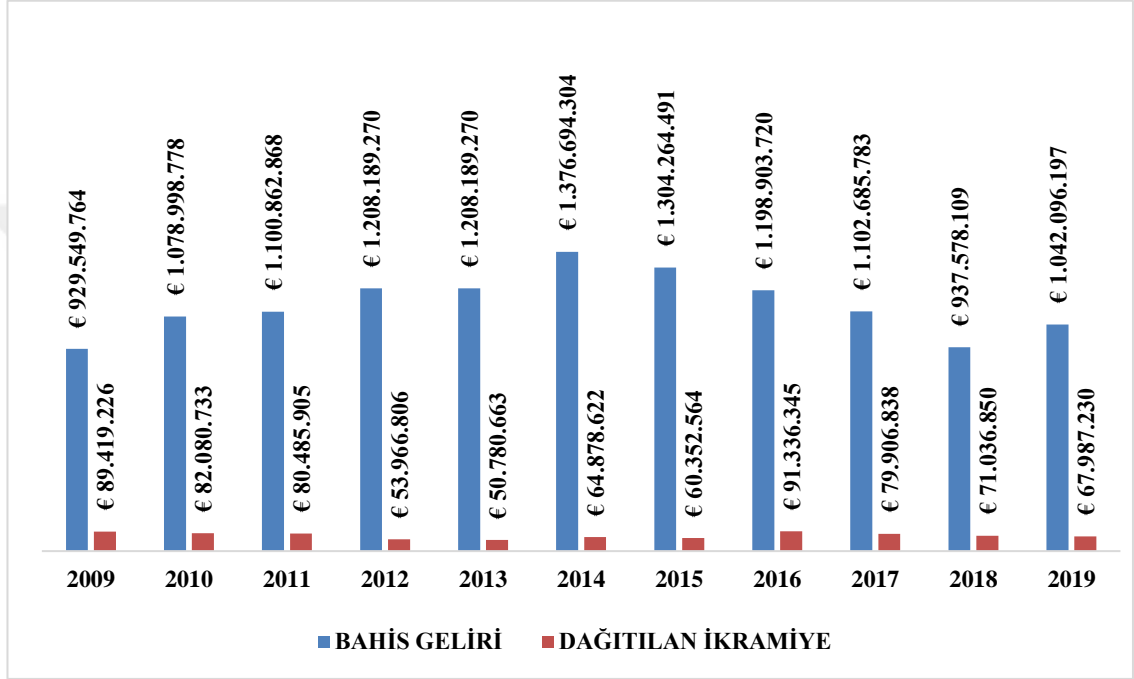

Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturuldu

Şekil 2.3.1 de TJK’nin faaliyet alanlarına ilişkin bilgi verilmiştir. TJK; at yarışlarının düzenlenmesi, yetiştiriciliğin gelişmesi, medya aracılığıyla ülke atçılığının tanıtılması ve eğitimleriyle ekonomiye ve istihdama katkıda bulunan kâr amacı gütmeyen dernek statüsünde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bununla birlikte 10 ilde hipodrom ve hipodromların içerisindeki kafe, restoran, büfe, piknik alanları ve çocuklar için pony atların bulunduğu alanlar ile yarış düzenlemenin yanı sıra boş zamanın

değerlendirilebileceği sosyalleşme alanları oluşturmuştur. Aynı şekilde günümüzde 5 aşım istasyonu, 3 hara (özel işletmeler hariç), eğitim merkezleri, ganyan bayileri ve medya araçları ile ekonomiye ve istihdama büyük ölçüde katkı sunmaktadır.

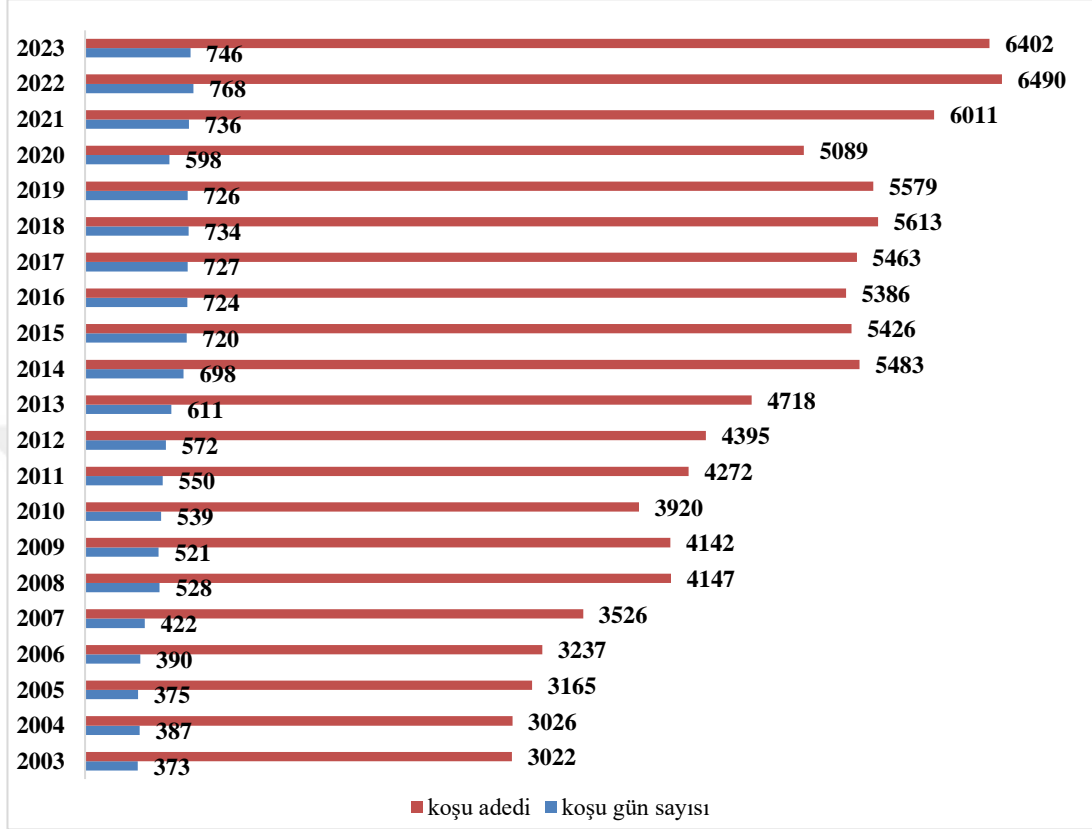
Şekil 2.3.2: Türkiye’de Yıllara Göre At Yarışı Bahis Gelirleri ve İkramiye Dağıtımını (2009-2019)

Kaynak: IFHA, Annual Report

Şekil 2.3.2’de 2009-2019 yılları arasında Türkiye’de at yarışları bahislerinden elde edilen ve dağıtılan ikramiye tutarları verilmiştir. 10 yıllık süreçte bahislerden elde edilen gelirden %12, yıllık ortalama %1,2 artış görülmektedir. İkramiye dağıtımına bakıldığında ise 10 yılda %24 azalma görülmektedir. Bu azalma döviz kurundan kaynaklanmakla birlikte Türk lirası cinsinden bakıldığında bahis gelirlerinde %266, ikramiye dağıtımında %144 artış görülmektedir. Bunun yanı sıra 60 ülke arasında Türkiye en çok yarış düzenleyen 6. ülke, at yarışları bahis geliri en fazla olan 10. ülke ve en çok ikramiye dağıtan 8. ülke konumundadır. (IFHA, 2019, Annual Report)

Şekil 2.3.3: Türkiye’de At Yarışları Koşu Gün Sayısı ve Koşu Adedi (2003-2023)

Kaynak: TJK, Genel İstatistikler 2024

TJK her yıl Türkiye’de at yarışları ve müşterek bahis düzenlemekle görevlidir. Şekil 2.3.3’de 2003-2023 yılları içerisinde Türkiye’de düzenlenen koşu gün sayısı ve koşu adetleri verilmiştir. 20 yıllık veri değerlendirildiğinde 2003’ten 2023’e kadar olan süreçte koşu sayısında %112 artış yıllık ortalama %7 artış ve koşu gün sayısında %100 artış yıllık ortalama %6 artış görülmektedir. Şekilde görüldüğü üzere 2020 yılında bir önceki yıla kıyasla koşu gün sayısı ve koşu adedinde %10 bir azalma görülmektedir. Azalmanın nedeni pandemi nedeniyle 2,5 ay yarışlara ara verilmiş olmasıdır. Her yıl artan koşu adetleri at yarışları endüstrisinin büyüdüğünü, at yarışlarına ve bahislere olan ilginin arttığını göstermektedir. At yarışına olan ilginin artması dolayısıyla talebin yükselmesi ile yarışçılık yıllar itibariyle büyümeye devam etmiştir.

2.3.1. Türkiye’deki Hipodromlar

Türkiye Jokey Kulübü at yarışları oynatma ve müşterek bahis düzenleme yetkisine sahip tek kurumdur. Türkiye’de Jokey Kulübüne bağlı 10 hipodrom bulunmaktadır (TJK; 2024). Hipodromların bulunduğu şehirler şu şekildedir;

1. İzmir- Şirinyer Hipodromu (Kuruluşu 1856 olan hipodromun tribünü 1974'te yapıldı)
2. İstanbul –Veliefendi Hipodromu (1913)
3. Adana- Yeşiloba Hipodromu (1962)
4. Bursa- Osmangazi Hipodromu (1984)
5. Ankara- 75. Yıl Hipodromu (1998)
6. Şanlıurfa- Şanlıurfa Hipodromu (2000)
7. Elâzığ- Elâzığ Hipodromu (2002)
8. Kocaeli- Kartepe Hipodromu (2006)
9. Diyarbakır- Diyarbakır Hipodromu (2009)
10. Antalya- Antalya Hipodromu (2022) (TJK;2024).

Tarihsel sürece bakıldığında Türkiye’de kurallı at yarışlarının düzenlenmesi zaman almıştır. Türkiye’deki hipodromları incelemek gerekirse;

İzmir Şirinyer Hipodromu: İlk yarışlar İzmir’de düzenlenmeye başlamış olup yarış severlerin yarışları izlemesi için beton tribün 1974 yılında yapılmıştır. Şirinyer hipodromu toplam 480.870 metrekare alana sahiptir. Bu alanda 1750 metreye 20 metre kum pist, 1570 metreye 25 metre çim pist, 1480 metreye 12 metre antrenman pisti ve 375 metrelik alanda taylor için ayrılmış çim pist bulunmaktadır. Hipodromda yarış pistleri dışında 2 adet tribün binası, jockeylerin kullandığı oda, atlar ve jockeyler için doping kontrol binası, müdürlük binası, at hastanesi, 1270 box ahır, 9 adet restoran ve büfe, piknik alanı, çocuk parkı, açık ve kapalı lobi, otopark, padoklar, atla terapi merkezi bulunmaktadır (TJK;2024).

İstanbul Veliefendi Hipodromu: Veliefendi Hipodromunda 1913 yılında yarışlar düzenlenmeye başlamış olup hipodrom 596 dönüm arazi üzerine kuruludur. Bu arazinin içerisinde 2020 metreye 27-36 metre çim pisti, 1870 metreye 17.5 -19 metre kum pisti, 1720 metreye 14- 16 metre kum idman pisti mevcuttur. Hipodromda yarış pistleri dışında idari binalar, eğitim merkezi, yarış atları için hastane, apranti eğitim merkezi, müze ve sergi salonu, 2 adet tribün, piknik alanları, çocuklar için oyun bahçesi, çeşitli kafeteryalar ve otopark bulunmaktadır (TJK;2024).

Adana Yeşiloba Hipodromu: Kurulan üçüncü hipodrom ise Adana’da bulunan Yeşiloba hipodromudur. 1962 yılında faaliyet geçen hipodrom 666 dönüm arazi

içerisinde yer almaktadır. Bu arazinin içerisinde 1916 metreye 21,5 metre kum pist, 1614 metreye 29 metre çim pist ve 1430 metreye 12 metre antrenman pisti bulunmaktadır. Bu arazi içinde yarış pistleri dışında iki adet tribün binası, restoran ve büfeler, çocuklar için park ve atların yarış öncesi gezdirildiği padoklar bulunmaktadır (TJK;2024).

Bursa Osmangazi hipodromu: Hipodrom 759.251,94 metrekare üzerinde yer almaktadır. Osmangazi hipodromunda ilk yarışlar 1984 yılında başlamıştır. Bu hipodromda 1830 metreye 29 metre çim pist, 1200 metreye 1800 metre virajsız iki adet çim pist,1683-20,5 kum pist ve 1542-16 metre antrenman pisti bulunmaktadır. Yarış pistleri dışında Yeşiloba hipodromu içerisinde idari bina, 2334 kişilik tribün, jokey odası, padok, eyerleme yeri, doping odası, çocuk parkı, piknik alanı, atla terapi alanı, koşu alanı, fitnees salonu, at hastanesi, 1190 at kapasiteli ahır, restoran ve büfeler, otopark alanı bulunmaktadır (TJK;2024).

Ankara 75. Yıl Hipodromu: Türkiye’de 1998 yılında kurulan beşinci hipodrom ise Ankara’da bulunan 75. Yıl hipodromudur. Bu hipodrom 1.383.282 metrekare alan üzerine kuruludur. Hipodrom içerisinde 2200 metreye 30-35 metre çim pist, 2055-20 metre kum pist ve 1900 metreye 13,50 metre antrenman pisti bulunmaktadır. Bununla birlikte beş adet tırıs padoku, 600 metreye 8 metre çim gösterme pisti mevcuttur. Yarış pistleri dışında 1445 box ahır, at hastanesi, nalbant hane, kırkahvesi, yem deposu, sosyal hizmetler binası, atların yarışa hazırlandığı bina, atlar için doping kontrol binası, jokey hazırlanma odası, iki adet çocuk parkı, spor alanı, koşu yolu, gokart pisti, piknik alanı, otopark, restoran ve kafe bulunmaktadır (TJK;2024).

Şanlıurfa Hipodromu: Hipodrom 788.500 dönüm arazi üzerine 2000 yılında kurulmuştur. Hipodrom içerisinde 1700 metreye 20 metre kum pist ve 1570 metreye 17 metre kum antrenman pisti bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Şanlıurfa Hipodromu içerisinde pony atların bulunduğu ahırlar, çocuklar için park, yeşillik alan, restoran, büfe, lokanta, at sahipleri derneği binası, 300 araç kapasiteli otopark, 1284 adet ahır, atla terapi merkezi, açık ve kapalı alan eğitim merkezi, padok ve parklar bulunmaktadır (TJK;2024).

Elâzığ Hipodromu: Hipodrom 503.050 metrekare alan üzerine kurulmuş ve 2002 yılında yarış düzenlenmeye başlanmıştır. Elâzığ hipodromunda 1150 metre uzunluğunda 20 metre genişliğinde doğal kumdan oluşan yarış pisti bulunmaktadır. Hipodrom içerisinde yarış pisti dışında tribün binası, 660 metrekare hipoterapi merkezi, jokey odası,

doping binası, at hastanesi, kan alma ünitesi, müşahede binası, padok, kafe, market, kırkahvesi, at sahipleri için kafe, atların yem deposu, kameraların bulunduğu bina, çocuklar ve yetişkinler için at binek alanı ve piknik alanı mevcuttur (TJK;2024).

Kocaeli Kartepe Hipodromu: Kartepe hipodromu 2006 yılında atların idman merkezi olarak hizmet vermiş olup 2013 yılında resmi olarak yarışlar düzenlenmeye başlamıştır. 432 dönüm arazi üzerine kurulu bu hipodrom da 1600 metreye 20 metre kum pist bulunmaktadır. Bunu yanı sıra hipodrom içerisinde 478 box ahır kapasitesi mevcuttur (TJK;2024).

Diyarbakır Hipodromu: Hipodrom 2009 yılında 1.458.750 metrekare arazi üzerine kurulmuştur. Hipodromumuzda 1600 metreye 20 metre dere kumundan pist bulunmaktadır. Diyarbakır Hipodromu içerisinde yönetim idari binası, tribün binası, at hastanesi, jokey hazırlanma odası, at eyerleme merkezi, atlar için doping binası, at yemi deposu, güvenlik binası, atlı terapi merkezi, kafe, restoran, büfe, üç adet kamera binası, 456 adet box ahır ve piknik alanı bulunmaktadır (TJK;2024).

Antalya Hipodromu: Hipodrom 2022 yılında 810.762 metrekare alan üzerine kurulmuştur. Antalya Hipodromunda 1980 metreye 20 metre Polytrack yarış pisti ve 1835 metreye 20 metre kum pist bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 1104 box ahır, 1400 kişilik tribün ve otopark bulunmaktadır (TJK;2024).

Geçmişten günümüze kadar gelen ve şu an günümüzde hizmet veren on hipodrom bu şekildedir. Görüldüğü üzere hipodromlarda at yarışı ve müşterek bahis düzenlenmesinin yanı sıra kafe, restoran, büfe, çocuk oyun alanları ve piknik alanları ile kamuya hizmet vermektedir. Hipodromlarda kum pist ve çim pist üzerinde at yarışları düzenlenmesi dışında başka illerden gelen atların misafir olarak ağırlandığı ahırlar bulunmaktadır. Bunun dışında hipodrom içerisinde devamlı olarak at bakımı sağlanacak ahırlar bulunmamaktadır. Yarışlarda koşacak atlar genel olarak TJK'ye bağlı hara ve aşım istasyonlarında ağırlanmaktadır.

2.3.2. Türkiye'de At Yetiştiriciliği

At yarışlarına olan ilginin artması sektörde büyümenin önünü açmış olmakla birlikte at yetiştiriciliğinin de önünü açmıştır. Türkiye'de at yetiştiriciliği 2 kurum ve at sahiplerine ait özel işletmeler tarafından yapılmaktadır (TJK; 2024) (TİGEM;2024). Bu kurumlardan birincisi TJK'dir. TJK at yetiştiriciliğini kendisine bağlı hara ve aşım

istasyonları tarafından yapmaktadır. Diğer kurum ise TİGEM'dir. TİGEM yine kendisine bağlı olan haralar aracılığıyla safkan Arap atı yetiştirmektedir (Ünoğlu s.1258). Bu iki kurumda yetişen atlar ve yeni doğan taylar açık arttırma ile at sahiplerine sunulmakta ve satış gerçekleştirilmektedir.

TJK tarafından yetiştirilen atların ve yeni doğan tayların bulunduğu hara ve aşım istasyonları şu şekildedir;

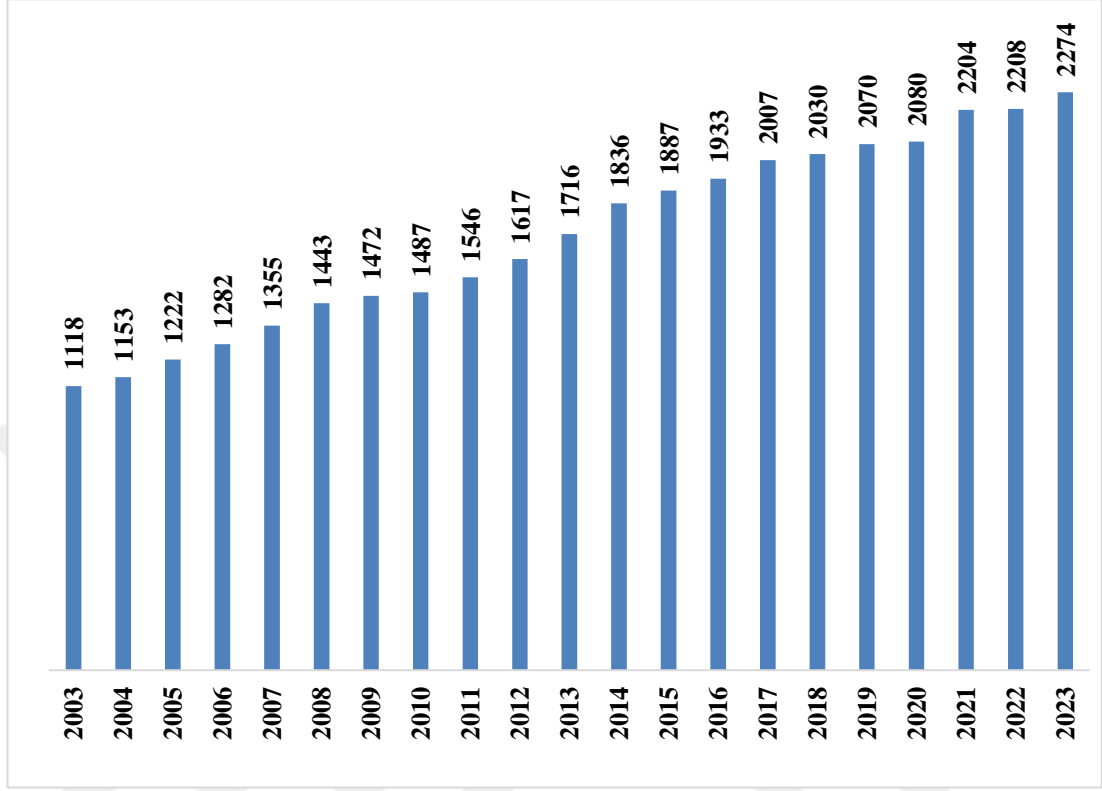
- İzmir Torbalı Aşım İstasyonu (2000)
- Eskişehir Mahmudiye Aşım (2001)
- İzmit Aşım İstasyonu (1973) yılında hara olarak hizmete başlamış olup 2001 yılında aşım istasyonu olarak hizmet vermeye devam etmektedir)
- İstanbul Silivri Aşım istasyonu (2002)
- Şanlıurfa Aşım İstasyonu (2003)
- Karacabey Pansiyon Hara (2001)

TİGEM tarafından yetiştirilen atların bulunduğu haralar ise;

- Malatya Sultansuyu Harası (1928)
- (Anadolu) Çifteler Tarım İşletmesi Harası (1984) (TJK; 2024) (TİGEM;2024).

Yukarıda bahsedilen hara ve aşım istasyonlarında Arap ve İngiliz at yetiştiriciliği, at çiftleştirme, yeni doğan tay bakımı, at soyunun saflığının korunması, istikrarla devam etmesi ve açık arttırma ile atların satışlarının yapılması üzerine çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de at satışları yapan ve at yetiştiren kurumlar dışında kendi çiftlikleri olan at sahipleri ve özel işletmeler de bulunmaktadır.

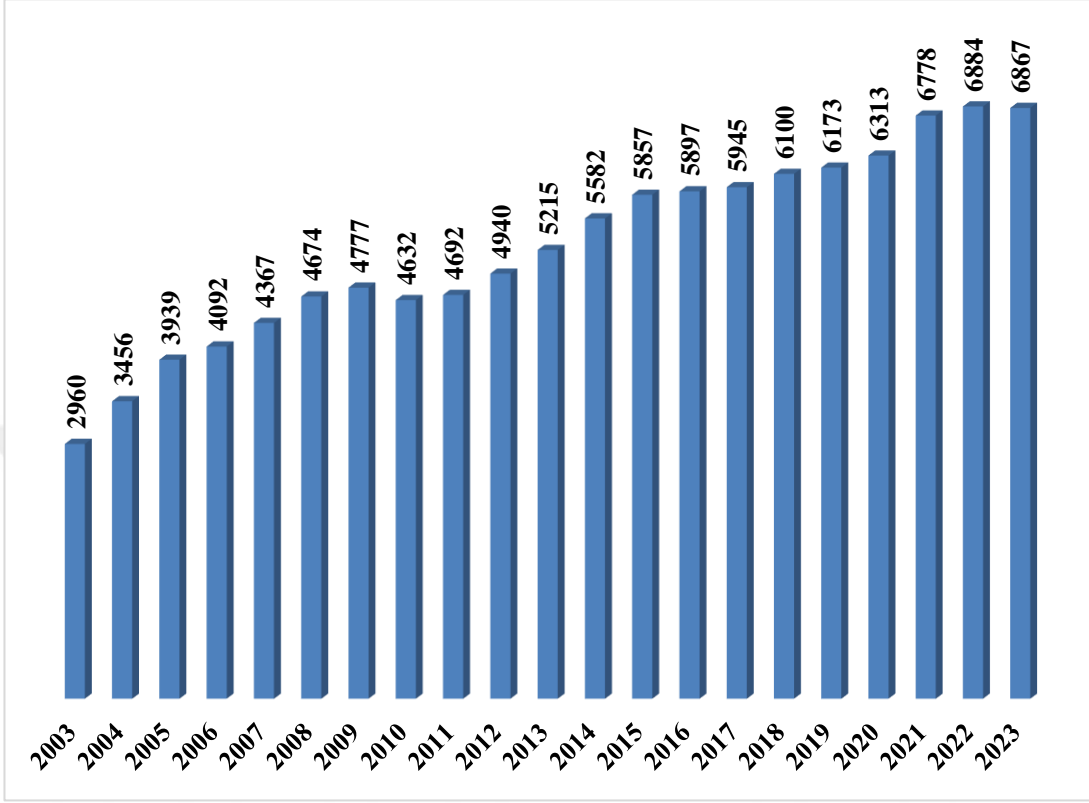
Şekil 2.3.2.1: Türkiye’de Yıllara Göre At Yetiştirici Sayısı

Kaynak: TJK, Genel İstatistikler 2024

Şekilde görüleceği üzere 2003-2023 yılları içerisinde yarış atı yetiştiren kurumlar ve özel işletmelerin sayısı verilmiştir. 20 yıllık verilere bakıldığında at yetiştiriciliği yapan kurum ve özel işletmelerin sayısı 2003 yılında 1118 iken 2023 yılına gelindiğinde 2274'e yükselerek %103 oranında artmıştır. 2003 yılından itibaren at yetiştiren kurum ve özel işletme sayısında her yıl ortalama %5 oranında artış görülmektedir. Yine şekilde görüleceği üzere, at yarışlarına olan ilginin artmasına bağlı koşu gün sayısı ve koşu adedindeki artış, at yetiştiren kurum ve özel işletmelerin sayısında da artışa yol açmaktadır. Bu sonuçlara bakarak yetiştirici kurum ve özel işletmelerin artmasına bağlı olarak sektörde istihdam artışının da önü açılmıştır.

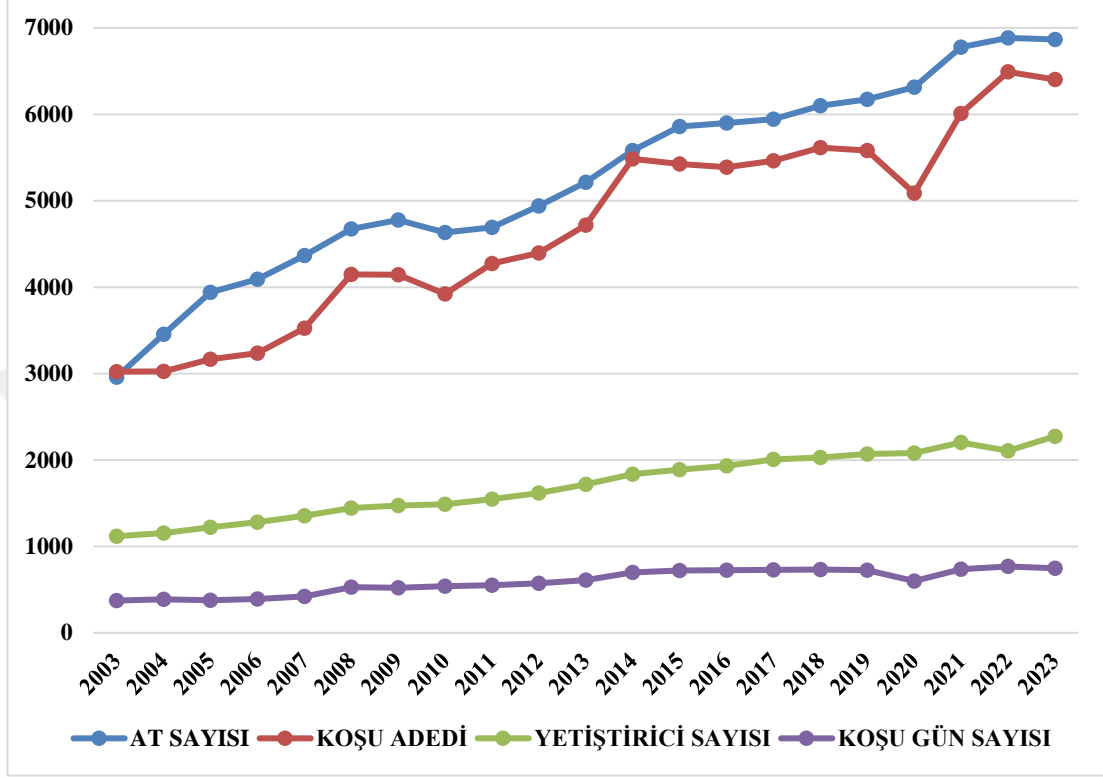
Şekil 2.3.2.2: Türkiye’de Yıllara Göre At Sayısı

Kaynak: TJK, Genel İstatistikler 2024

Türkiye’de 20 yıl içerisinde koşu gün sayısının yıllık ortalama %4 artması, koşu adedinin yıllık ortalama %5 oranında artmasına bağlı olarak at yarışlarına olan ilginin arttığı söylenebilir. Yine bu artışa bağlı olarak at yetiştiren kurum sayısının ve at sayısının arttığı sonucuna varmak mümkündür. Şekilde görüldüğü üzere TJK, TİGEM ve at sahiplerine ait özel hara ve çiftliklerde yetişen at sayısına bakıldığında 2023 yılında toplam 6891 at bulunmaktadır. Yirmi yıllık sürece bakıldığında mevcut at sayısı 2960’dan 6891’e yükselerek %132 oranında artış olduğu tespit edilmiştir. Yıllar itibariyle bakıldığında ise her yıl ortalama %7 oranında at sayısında artış gözlemlenmiştir.

Şekil 2.3.2.3: Türkiye’de Yıllara Göre; Koşu Gün Sayısı, Koşu Sayısı, Yetiştirici Sayısı, Toplam Koşan At Sayısı 2003-2023

Kaynak: TJK, Genel İstatistikler 2024

Şekilde 2003-2023 yılı yirmi yılı kapsayan at yarışları ile ilgili koşu gün sayısı, koşu adedi, yetiştirici sayısı ve at sayısı verilmiştir. Bu yirmi yıllık süreç içerisinde 2003’e göre koşu gün sayısında %100, koşu sayısında %112, at yetiştiren kurum ve işletme sayısında %103 ve at sayısında %132 artış görülmektedir. Yıllık ortalama olarak koşu gün sayısında %5, koşu adedinde %6, at yetiştiren kurum ve işletme sayısında %5 ve at sayısında %7 artış görülmektedir. Artış oranlarına bakıldığında koşu gün sayısında gerçekleşen yıllık %5 artışın at yarışlarına olan ilginin artmasıyla ilişkisi olduğunu söylenebilir. Şekilde görüldüğü üzere koşu gün sayısındaki artışa doğru orantılı olarak koşu adedi, yetiştirici ve at sayısında da artış görülmüştür.

2.3.3. Eğitim Merkezleri

Türkiye’de at yarışları ekonomik ve sosyal açıdan önem arz eden bir endüstridir. Geçmişten günümüze at yarışlarının gelişmesi ve ilerlemesi yönünde birçok adım atılmıştır. At soyunun iyileştirilmesi safkanlığının korunması yanı sıra ata bakacak,

yarışlara hazırlayacak ve yarış esnasında ata binecek olan kişilerin yetiştirilmesi de önem taşımaktadır.

Türkiye’de at yetiştirme, atın bakımı ve ata binecek kişileri yetiştirmek kurumlar bulunmaktadır. Antrenör yetiştirmek için meslek yüksekokulları, seyis ve seyis başı yetiştirmek için Karacabey seyis ve seyis başı kursları, jokey yetiştirmek için apranti eğitim merkezi, nalbant yetiştirmek için nalbant kursları bulunmaktadır (TJK; 2024).

Karacabey Atçılık Eğitim Merkezinde nalbantlık ve çalıştırıcı seyis eğitimleri verilmektedir. Nalbant yarış atının toynak bakımından ve nal değişiminden sorumlu lisans sahibi kişidir. Bir kişinin TJK içerisinde nalbantlık yapabilmesi için kursu tamamlamış ve lisansını almış olması gerekmektedir (TJK; 2024).

Seyis yarış atlarının günlük bakımını yapan, yemeğini veren, temizliğini yapan, seyis lisansı taşıyan kişilerdir (Sayıl; 2010, s.70). Seyis ve seyis başı eğitimi Karacabey Atçılık Eğitim merkezinde verilmekte olup kurs 3-8 ay devam etmektedir. Kursu başarı ile bitiren adaylara çalıştırıcı seyis lisansı verilir ve bu lisans ile seyislik yapılabilir (TJK; 2024).

TJK Ekrem Kurt Apranti eğitim merkezi 1985 yılında İstanbul Veliefendi Hipodromunda jokey yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu eğitim merkezi Türkiye’de jokey yetiştiren tek kurumdur. Kurs yatılı olarak 3 yıl sürmekte olup tüm eğitim masrafları TJK tarafından karşılanmaktadır. Eğitim merkezinde müfredata uygun olarak teorik ve uygulamalı meslek dersleri, kültür dersleri ve davranış bilimleri dersleri verilmektedir. Bu eğitimlerin yanı sıra biniciliğinin geliştirilmesi, kondisyon kazanması, biniş stillerinin geliştirilmesi için mekanik atlarla eğitim verilir. İki yıl eğitimini tamamlayan aprantiler, apranti lisansı almaya hak kazanır ve yarışlara dahil olabilirler. Bununla birlikte üçüncü yılına gelen aprantilere gözetimde olmak şartıyla stajla binicilik yapma imkânı verilir. Sonuç olarak 150 yarış kazanan aprantiler jokey olmaktadır (TJK; 2024).

At antrenörü ise yarış atlarının antrenman, bakım beslenme ve sağlığından sorumlu antrenör lisansına sahip kişidir (Günay, 2010, s.70). Antrenörün görevi atın sağlığını kontrol etmek, bulunduğu yerin fiziki koşullarını ayarlamak, atı yarışa hazırlamak ve yarışlara hazır olup olmadığına karar vermek, atın antrenman programını

planlamak ve takip etmektir. At antrenörü olabilmek için bir meslek yüksekokulunun 2 yıllık atçılık ve at antrenörlüğü bölümünden mezun olunması gerekmektedir (TJK; 2024).

Türkiye’de Atçılık ve At Antrenörlüğü programı olan 12 adet meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bunlar;

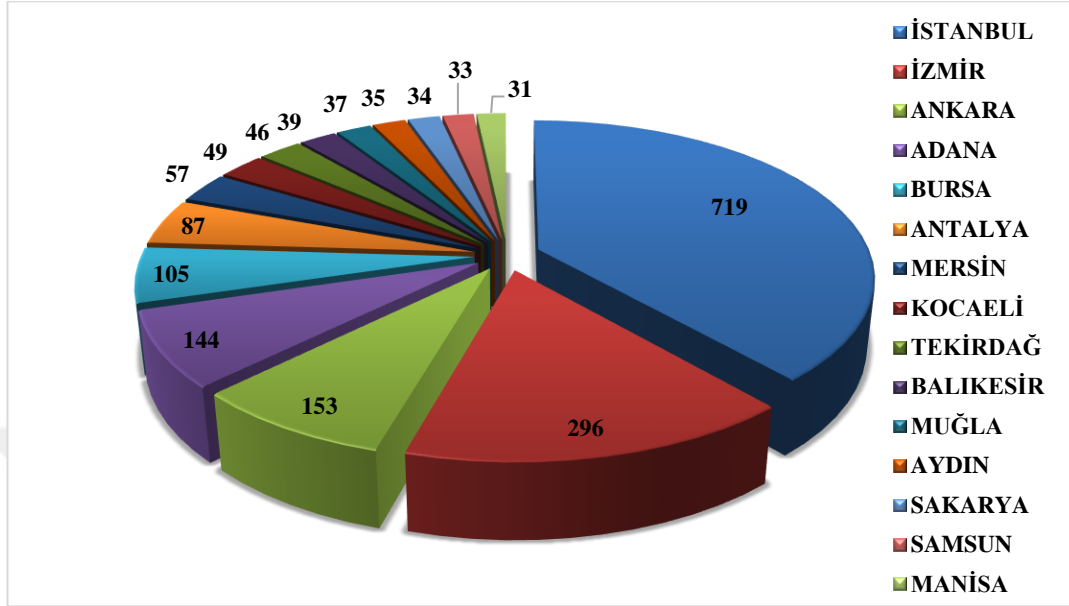
1. İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Veterinerlik Meslek Yüksekokulu
2. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi- Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
3. Bursa Uludağ Üniversitesi- Mennan Pasinli Atçılık Meslek Yüksekokulu
4. Kocaeli Üniversitesi- Kartepe Atçılık Meslek Yüksekokulu
5. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi- Mahmudiye Atçılık Meslek Yüksekokulu
6. Şanlıurfa Harran Üniversitesi- Suruç Meslek Yüksekokulu
7. Erzurum Atatürk Üniversitesi- Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu
8. Malatya Turgut Özal Üniversitesi- Battalgazi Meslek Yüksekokulu
9. Elâzığ Fırat Üniversitesi- Sivrice Meslek Yüksekokulu
10. Kastamonu Üniversitesi- Daday Nafi ve Ümit Çeri Meslek Yüksekokulu
11. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi- Konya Ereğli Kemal Akman Meslek Yüksekokulu
12. Kırıkkale Üniversitesi- Kırıkkale Meslek Yüksekokulu (yokatlas;2024)

Türkiye’de 12 Meslek Yüksekokulunda Atçılık ve At Antrenörlüğü programı bulunmaktadır. Bu programın eğitimleri bölümün öğretim görevlileri, Veterinerlik bölümü öğretim görevlileri ve TJK’nin görevlendirmiş olduğu eğitmenler tarafından sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra meslek yüksekokul mezunu olmayan kişiler antrenörlük yapamaz.

2.3.4. Türkiye Jokey Kulübüne Bağlı Ganyan Bayiler

At yarışları Türkiye’ye ekonomik anlamda katkılar sağlayan büyük bir endüstridir. Ekonomik katkılarının başında da yarattığı istihdam gelmektedir. TJK bünyesinde bulunan hipodromlar, haralar, aşım istasyonları, meslek yüksekokulları ve ganyan bayileri ile istihdama katkı sağlamaktadır.

Şekil 2.3.4.1: Türkiye’deki Ganyan Bayiler (Adet)

Kaynak: TJK, Genel İstatistikler 2024

Şekil 2.3.4.1’de Türkiye’deki ganyan bayi sayıları verilmiştir. Türkiye’de 81 ilin 75’inde ganyan bayi bulunmaktadır. 75 ilde bulunan toplam ganyan bayi sayısı 2339’dur (TJK; 2024). Ganyan bayi bulunmayan iller ise Ardahan, Bayburt, Hakkâri, Muş, Siirt ve Şırnak’tır. Ganyan bayi sayısının en fazla olduğu illere bakıldığında 720 adet bayi ile İstanbul birinci sırada yer almış ve sırasıyla 296 bayi ile İzmir, 153 bayi ile Ankara, 144 bayi ile Adana, 105 bayi ile Bursa olarak liste devam etmiştir. En çok ganyan bayisi olan 6 ile bakıldığında, bayi sayısının fazla olmasının mevcut illerde hipodrom olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

2.4. At Yarışı Endüstrisinde İstihdam

Dünyada ve Türkiye’de at yarışları büyüyen bir endüstri haline gelmiştir. Türkiye Jokey Kulübü yürüttüğü faaliyetler ile ekonomiye ve istihdama etkisi bulunmaktadır. İstihdama etkisi; doğrudan etki, dolaylı etki ve ana katılımcılar üzerinden gerçekleşmektedir.

İstihdama doğrudan etkisi; Türkiye Jokey Kulübüne bağlı hipodromlarda ve haralarda çalışan, asıl ve alt işverene bağlı 4A kapsamında sigortalı olan kişiler olarak tanımlanmaktadır.

İstihdama dolaylı etkisi; at yarışlarının düzenlenmesinin etkisiyle istihdama katılan kişilerdir. Bu kişiler hipodrom içerisinde kafe, restoran, piknik alanları, çocuklar ve yetişkinler için biniş eğitimi veren kişiler ve gazete, kalem satıcılarıdır. Bununla birlikte yem tedariki sağlayan kişiler, atın nakliyesini gerçekleştiren kişiler ve nalbantlar istihdamda bulunmaktadır.

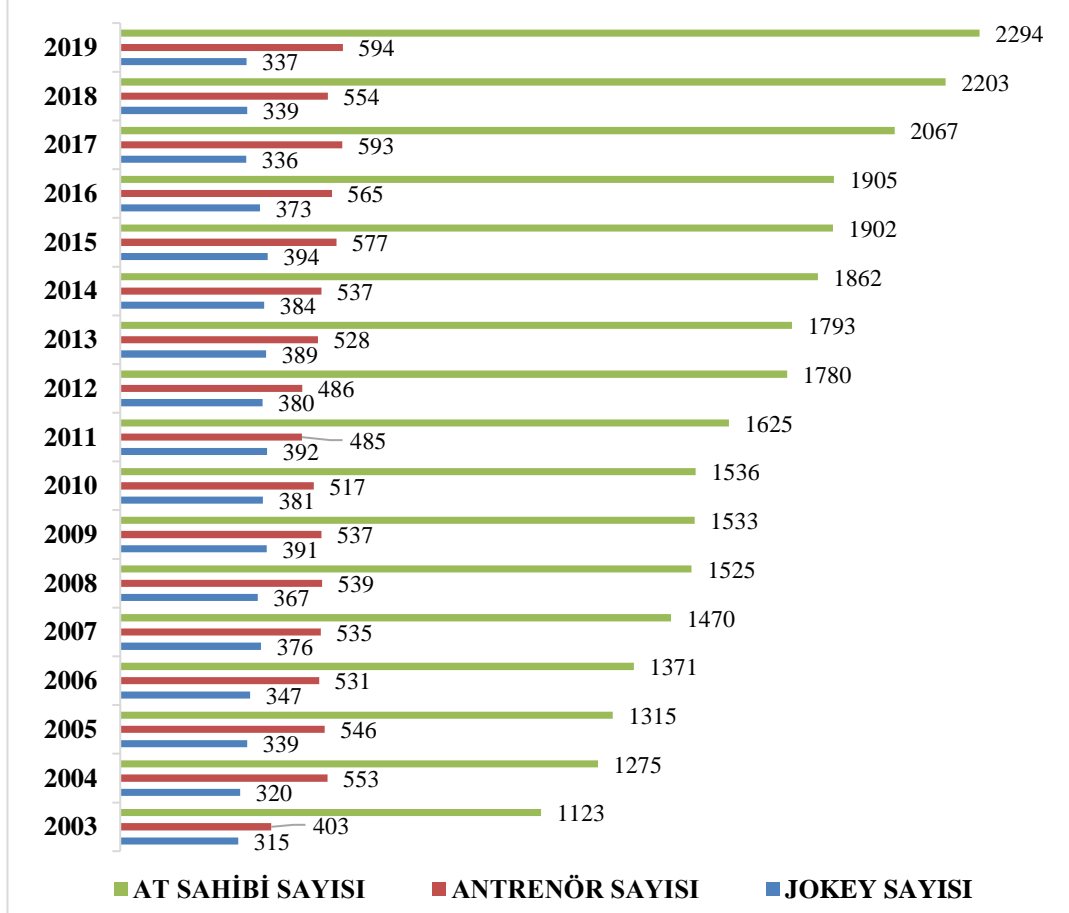
Ana katılımcılar; istihdamda lisansı ve belgesi ile bulunan 4B kapsamında sigortalı kişilerdir. Ana katılımcılar at sahibi, jokeyler/idman jokeyi, antrenörler, seyisler ve menajerlerden oluşmaktadır.

- At sahibi: Soy kütüğüne kayıtlı bir veya birden fazla ata sahip kişidir. At sahibi aynı zamanda sektör içerisinde işveren konumundadır. Atın tüm masraflarını karşılamakla birlikte bir veya birden fazla seyis çalıştırmaktadır. Seyislerin ücreti ve sosyal güvencesi at sahibi tarafından karşılanmaktadır.
- Jokey/İdman Jokeyi: Jokeyler at yarışlarında at üzerinde bulunan, ata binen kişidir. Bir kişinin jokey olabilmesi için 3 yıl süren apranti eğitimini tamamlamış ve 150 yarış kazanmış olması gerekmektedir. Apranti eğitim merkezine kayıt olmak için kişilerin 16 yaşında gün almamış, 35-40 kilo ağırlığında ve 130-155 boyunda olması gerekmektedir. Kişilerin ortaokul mezunu olması zorunluymen lise ve üstü eğitim şartı aranmamaktadır. Kişilerin eğitim aldığı süreçte fiziki şartları uygun değilse idman jokeyliği yapması uygun görülmektedir. Eğitimi tamamlayıp eğitim merkezinden lisans aldıktan sonra kişiler jokeylik yapmaya hak kazanır. Eğitim süreci yatılı ve masraflar Türkiye Jokey Kulübü tarafından karşılanırken eğitim bitiminde lisansları ile birlikte 4B kapsamında sigortalı olmaya hak kazanır.
- Antrenör: Yarış atlarının beslenmesinden, antrenmanından, sağlığından sorumlu ve ata bakacak ekibi organize eden kişidir. Bir kişinin antrenör olabilmesi için meslek yüksekokullarının “Atçılık ve At Antrenörlüğü” bölümünden mezun olması gerekmektedir. Mezuniyet sonrası Türkiye Jokey Kulübüne başvurarak lisanslı olarak antrenörlük yapmaya hak kazanır. Antrenörler gelirlerini yarış primlerinden elde etmektedir.
- Seyisler: Seyis atın bakımından ve temizliğinden sorumlu kişidir. Bir kişinin seyis olabilmesi için 30 yaşını geçmemiş ve en az ilkokul mezunu olması gerekir.

Türkiye Jokey Kulübünü açmış olduğu seyislik kurlarını başarıyla tamamlayanlar lisans alarak seyislik yapabilir. Seyislerin ücreti ve sosyal güvencesi at sahibi tarafından karşılanır.

- Menajer: At sahibi ve jokey arasında iletişimi kuran kişidir. Lisansı ve belgesi olmamakla birlikte jokey ya da at sahibi ile sözleşme yaparak istihdamda bulunmaktadır. At sahibinin ve jokeyin yoğun iş temposu nedeniyle takip edemediği işleri takip etmek ve bilgilendirmekle görevlidir. Yaptığı sözleşme gereği at sahibinin ve jokeyin kazandığı prim üzerinden yüzdelik anlaşma yaparak gelir elde etmektedir.

Şekil 2.4.1: Yıllara Göre Endüstride İstidam; Ana Katılımcılar (2003-2019)

Kaynak: TJK, Genel İstatistikler 2024

Şekil 2.4.1 de 2003-2019 yılları arasında istihdamda bulunan ana katılımcılara ait veriler verilmiştir. Veriler incelendiğinde istihdamda bulunan at sahibi sayısı %104, yıllık ortalama %7 oranında artmıştır. Antrenör sayısına bakıldığında %47 artış ve yıllık

ortalama %3 artış görülmektedir. İstihdamda bulunan jokey sayısı incelendiğinde %7 artış görülmektedir.

3. AT YARIŞLARI ENDÜSTRİSİNİN SOSYO EKONOMİK ETKİSİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde at yarışları endüstrisinin sosyo ekonomik etkilerinin incelenmesi kapsamında nitel araştırma sonucu elde edilen veriler analiz edilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Türkiye’de at yarışı endüstrisinin tarihsel gelişimini, endüstrideki üretim ilişkilerini incelemek ve bahis piyasalarında meydana gelen gelişmelerle birlikte sosyo ekonomik etkileri ortaya koymaktır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de at yarışı çok sayıda toplumsal konuyu içerisinde barındıran, ekonomik açıdan da önem arz eden bir endüstridir. Son yıllarda hem ulusal hem de küresel bahis piyasalarında gözlenen gelişmelerle birlikte toplumsal açıdan önemi daha da artmıştır. Bu bakımdan hem at yarışı endüstrisi hem de bahis piyasaları sosyal bilimlerin merceği altındadır. Tez çalışması, her iki konuyu bir arada ele alması ve bunu sahadan birincil verilerle gerçekleştirmesi bakımından özgün bir niteliğe sahip olmakla birlikte gelecek çalışmalara katkıda bulunması açısından önem taşımaktadır.

3.3. Literatür Taraması

Literatürde konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; bahis, spor, spor endüstrisi alanında birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmaların geneli futbol üzerine olmakla birlikte at yarışlarına sadece tanım düzeyinde değinilmiştir. Bununla birlikte çalışmalar genellikle kişilerin neden bahis oynadığı, bahis oyunlarının bağımlılık yaratıp yaratmadığı ile ilgilidir.

Araştırma yapılırken at, hipodrom ve jokey kelimeleri kullanılarak literatür tarandığında; at sağlığı ile ilgili, jokeylerin meslek hastalıkları ile ilgili ve mimari alanda

hipodromlar ile ilgili çalışmalar bulunmakta; bunun yanı sıra TJK'nın at yetiştirme, at hastalıkları ve soy kütüğü ile ilgili yayınları olduğu tespit edilmektedir.

At yarışları kapsamında yapılan çalışmalar araştırıldığında;

Üyken (2000), at yarışlarının Osmanlı döneminden başlayarak 2000 yılına kadar olan tarihsel sürecinden bahsetmiştir. At yarışlarının ortaya çıkışı, at yetiştiriciliğinin ve soyun iyileştirilme, günümüz at yarışçılığının temellerinin atılması konuları işlenmiştir.

Köstem (2000), at yarışlarının düzenlenmeye başlandığı tarihten itibaren, tarihsel süreci araştırmıştır. Çalışmada tarihsel süreç anlatılırken röportaj ve video kaydedicilerden yararlanılmıştır.

Günay (2010), at yarışları içerisinde kullanılan kavramları, hipodromları ve atları incelemekte; at yarışlarının nasıl oynanacağına dair bilgilere yer vermektedir.

Üstün (2013), etnografik yöntem kullanan çalışmada, Ankara'da bulunan iki adet ganyan bayiiine devamlı giderek yaptığı gözlem ve görüşmeleri aktarmaktadır. Ganyan bayine at yarışı oynamaya gelen kişilerin neden at yarışı oynadığı ve bu bağlamda kişilerin tutum ve davranışları ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmaya göre kişilerin at yarışı oynama nedeni, para kazanma, sosyalleşme, heyecan ve oyundan zevk alma olarak tespit edilmiştir.

Torun (2021), etnografik yöntem kullandığı çalışmasında, at yarışı sektöründe çalışanları ve yarış severleri hipodrom içerisinde, yarış öncesinde, yarış esnasında ve yarış sonrasında gözlemlemiştir. Bununla birlikte Torun, çalışmasında at yarışlarının ortaya çıkışını, teknolojinin ilerlemesiyle at yarışlarına olan ilginin artması ve gözlem sonucu elde ettiği bulgularına yer vermiştir. Torun'un yapmış olduğu çalışma önce tez sonra kitap olarak literatüre önemli katkılar sunmuştur.

Ünoğlu (2022), at yarışları endüstrisinin büyüklüğünü, çeşitli kurumların yayınlamış olduğu raporlar ile açıklamaya çalışmıştır. Ünoğlu'na göre at yarışları bahis geliri üzerinden hem ülke ekonomisine hem de istihdama katkı sunmaktadır.

Graham&Albrecht&McManus (2021), küresel at yarışı endüstrisini 15 bölümde ele almış, tek bir ülkeye veya bölgeye odaklanmamış ve dünya üzerinde at yarışlarının etkisini ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu kitap, çağdaş at yarışı endüstrisinin coğrafi, ekonomik, sosyal, etik ve çevresel açılardan geniş kapsamlı bir incelemesini sunmaktadır.

Tuck (2017), araştırma konusunu at yarışları endüstrisinin Minnesota eyaleti üzerindeki iktisadi etkisini değerlendirmektedir. Tuck'a göre, ekonomiye etkisi doğrudan dolaylı ve teşvik edici niteliktedir. Çalışma içerisinde doğrudan etki niteliğinde harcamalar olarak değerlendirilirken dolaylı ve teşvik edici etki girdi ve çıktılara göre değişkenlik göstermektedir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Mevcut çalışma keşfedici ve tanımlayıcı nitelikte olup “ne” ve “nasıl” sorularına cevap aranmıştır. Çalışmada nitel araştırma yönteminin tercih edilmesi sosyo ekonomik, sosyo kültürel etkilerin ortaya koyulması açısından önem taşımaktadır. Nitel araştırma yöntemi; döküman analizi, gözlem ve görüşme gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olayların doğal ortamda objektif, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik kullanılan araştırma türüdür (Aydın, 2018, s.2). Bu doğrultuda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada at yarışlarının istihdama ve sosyo-ekonomiye katkısı incelenmiş olup istihdamda bulunan kişilerin ortak algısının belirlenmesi nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşıma imkân sağlamaktadır. Fenomenolojik desen; bir kavram ya da olgunun farklı insanlar tarafından tecrübe edilen birçok algıyı inceler ve ortak algının ne olduğunu belirlemeyi amaçlar (Yalçın, 2022, s.217). Bu nedenle araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenolojik desen kullanılmıştır.

3.5. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmada kartopu örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Kartopu örnekleme tekniği ile araştırmacı çalışma konusu ile ilgili referans kişiyi seçerek diğer kişilere ulaşmayı hedeflemektedir (Yağar ve Dökme, 2018, s.5). Ayrıca kartopu örnekleme nadir görülen ve araştırmaya katılacak kişi bulmakta zorlanıldığında referans bir ya da birkaç kişi bulunması ve bu kişiler üzerinden yeni katılımcılara ulaşmaya dayanır (Yıldız, 2017, s.431).

Tablo 3.5.1: Katılımcıların Demografik Yapısı

KATILIMCILARIN KISALTMASI	GÖREVİ	CİNSİYET	EĞİTİM DURUMU	SEKTÖRDE FAAL OLARAK BULUNDUĞU SÜRE
S1	Seyis	Erkek	İlkokul	22
S2	Seyis	Erkek	İlkokul	38
S3	Seyis	Erkek	Ortaokul	7
S4	Seyis	Erkek	Ortaokul	25
M1	Menajer	Erkek	Lise	16
M2	Menajer	Erkek	Lise	12
M3	Menajer	Erkek	Lise	11
J1	Jokey	Erkek	Açık Lise	4
J2	Jokey	Erkek	Açık Lise	12
J3	Jokey	Erkek	Ortaokul	6
J4	Jokey	Erkek	Ortaokul	6
J5	Jokey	Kadın	Lise	6
AS1	At Sahibi	Erkek	Lise	18
AS2	At Sahibi	Kadın	Lise	4
AS3	At Sahibi	Erkek	Lise	24
AS4	At Sahibi	Erkek	Lise	25
A1	Antrenör	Erkek	Önlisans	26
A2	Antrenör	Erkek	Lise	28
A3	Antrenör	Erkek	Lise	36
A4	Antrenör	Erkek	Önlisans	5

Araştırmanın çalışma grubu farklı illerden İstanbul'a gelen at yarışları sektöründe istihdamda bulunan 20 kişiden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan görüşmecilerin 2'si kadın, 18'i erkektir. Katılımcıların işe başlama yaşı 14-54 arası değişmektedir. Sektörde faal olarak bulunma süresi en düşük 4 yıl olmakla birlikte en yüksek 38 yıldır. 20 katılımcının eğitim düzeylerine bakıldığında 2 kişi ilkokul, 4 kişi ortaokul, 12 kişi lise ve 2 kişi ön lisans mezunudur.

3.6. Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmanın çalışma grubunu, farklı illerde bulunan hipodromlardan İstanbul Veliefendi Hipodromuna gelen 20 kişi oluşturmaktadır. Türkiye'de TJK'ye bağlı on hipodrom, beş aşım istasyonu ve üç hara bulunmaktadır. Bu kapsamda araştırma

İstanbul'da yapılmış olmakla birlikte ekonomik sebepler ile tüm hipodromlara ve haralara gidilememiştir.

3.7. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada verilerin toplanması aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yönteminde temel amaç, "*grubun her üyesinin kendi görüşleri üzerine konuşmalarını sağlayarak derin bilgi elde etmek*" tir (Kümbetoğlu, 2015, s.119). Derinlemesine görüşme yöntemi, esnek, çok yönlü ve geniş kapsamlı verilerin toplanabilmesini sağlamakla birlikte araştırmacıya bilgi edinme konusunda fayda sağlamaktadır (Uslu&demir, 2022, s.291). Ayrıca derinlemesine görüşme yöntemi katılımcıyı tanıma duygu, düşünce ve davranışlarını saptama olanağı sunmaktadır. Bu sebeple araştırmada görüşme yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler, katılımcılardan önceden randevu alınarak yüz-yüze yapılmıştır. Katılımcılara, araştırmanın bilimsel bir çalışma için kullanılacağı ve kimlik bilgilerinin açıklanmayacağı bilgisi ile birlikte araştırma hakkında kısa bilgi verilmiştir. Görüşme sırasında ses kaydı ve kısa notlar alınmış olup alınan ses kaydı görüşmeler sonrasında yazıya dökülmüştür.

3.8. Araştırma Bulguları

Araştırma bulgularının yazıya dökülmesi sonucunda R program dili kullanılmış, sıklıkla tekrar edilen kelimeler tespit edilerek kelime bulutu oluşturulmuş ve en sık kullanılan 10 kelime incelenmiştir.

Şekil 3.8.1: Araştırma Bulgularından Oluşan Kelime Bulutu

Araştırmanın genelini kapsayan ve sık sık tekrar edilen kelimelerin şekilde görüldüğü üzere çalışma koşulları, ücret ve iş-özel yaşam dengesiyle ilgili olduğu görülmektedir.

Şekil 3.8.2: Araştırma Bulgularında En Sık Tekrar Edilen Kelimeler (Adet)

Şekil 3.8.2 'de görüldüğü üzere çalışmanın bulguları içerisinde en çok tekrar eden 10 kelime verilmiştir. En çok tekrar eden kelime “zaman”dır. Görüşmeciler zamanın az olması ve zamanın olmaması ifadesini birçok kez vurgulamıştır. En çok tekrar edilen ikinci kelime ise “lazım” kelimesidir. Görüşmeciler lazım kelimesiyle gelecekteki beklentilerini dile getirmiştir. At yapılan işin kendisidir. Görüşmecilerin en çok tekrar ettiği kelime olmakla birlikte asıl olarak işin kendisinden bahsetmektedir. Araştırmanın bulgularının analizi aşamasında tema ve kodlar kullanılmıştır.

Tablo 3.8.1: Araştırma Teması ve Kodların Dağılımı

TEMALAR	KODLAR
İSTİHDAM VE ÇALIŞMA KOŞULLARI	İş seçiminin yapılması
	İşe giriş ve iş başı eğitim
	Fiziksel çalışma ortamı
	İşin niteliğine uygunluk
	Kariyer planlaması
	Ücret düzey
	Uzun mesai saatleri
	Kadın çalışan istihdamı
TEMEL HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER	Sendikal hakların kullanımı
	Derneklerden yararlanma
	Sosyal Güvenlik durumu
	İzin kullanabilme
SOSYO KÜLTÜREL VE SOSYO EKONOMİK ETKİ	İş-Özel yaşam dengesi
	Gelir ve gider dengesi
	Aile etkisi
GELECEK BEKLENTİSİ	Ücretlerin iyileştirilmesi
	Kurum desteği
	Mesai saatlerinin düzenlenmesi
	İzin kullanımı

Tablo 3.8.1' de araştırmadan elde edilen bulgular kapsamında temalar oluşturulmuş ve kodlara göre dağılımı verilmiştir. Temalar ve kodlar görüşme sonucunda elde edilen cevaplar üzerine oluşturulmuştur.

3.8.1. İstihdam ve alışma Koşulları

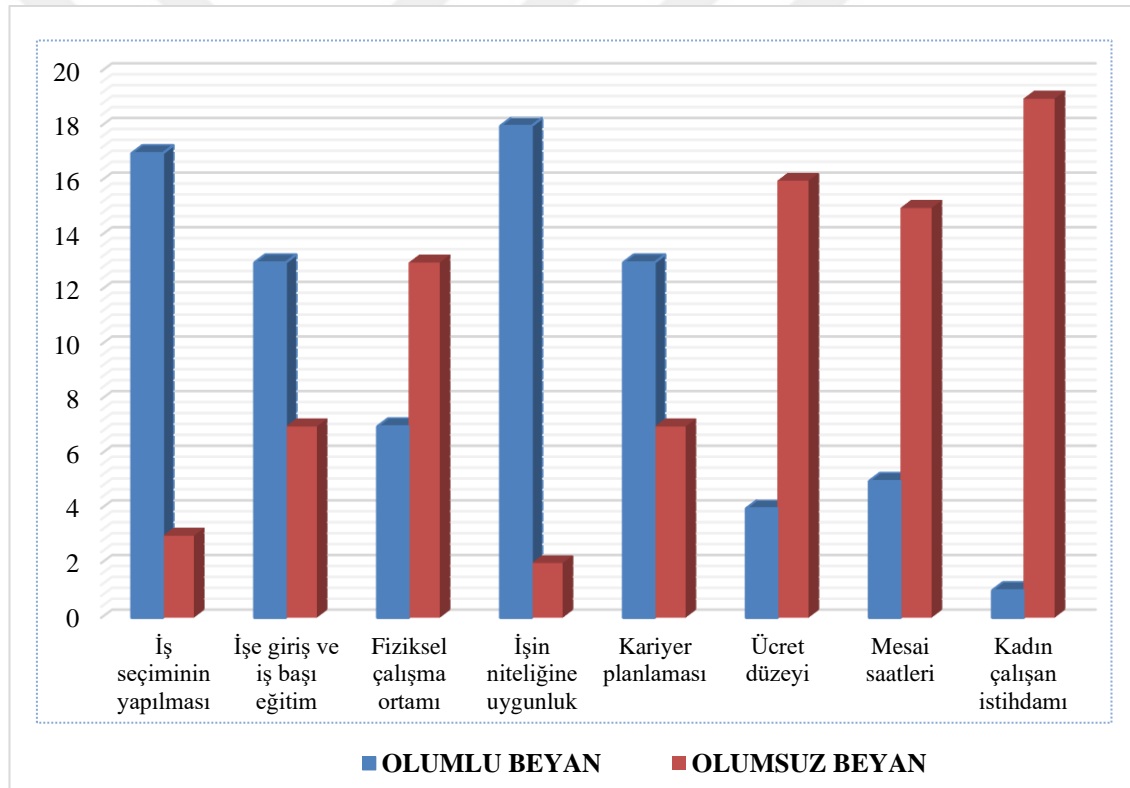
At yarışları endüstrisinin istihdama olan etkisi üç Şekilde kendini göstermektedir. Endüstride istihdam; ana katılımcılar, doğrudan ve dolaylı istihdam edilenlerden oluşmaktadır. (Deloitte faaliyet raporu, 2023, s.22). Doğrudan istihdamda olan kişiler TJK'ya bağlı hipodrom, hara ve aşım istasyonları içerisinde asıl ve alt işveren tarafından sigortalı olan kişilerdir. Bu bağlamda doğrudan istihdamda olan kişiler idari personeller, at hastanesi hekim ve hemşireleri, medya ile ilgilenenler, temizlik görevlileri, bahçe ve bakım onarım personeli, güvenlik görevlileri, gişe görevlileri ve müze görevlilerini kapsamaktadır. Dolaylı istihdamda bulunan kişiler ise at yarışlarının düzenlenmesiyle istihdama katılmış kişilerdir. Bunlar; ganyan bayi işletmecileri, nalbantlar, tedarikçiler (yem, aksesuar üreticileri vb.) ve at nakliyesi yapan kişilerdir. Bununla birlikte hipodromlar içerisinde yer alan kafe, restoran ve büfe işletmecileri yanında çalıştırdıkları kişiler ile birlikte dolaylı istihdam içerisinde yer almaktadır (TJK; 2024).

Ana katılımcılar ise eğitim ve kurslarını tamamlamış lisanslı kişilerdir. Ana katılımcı kavramının kullanılması kişilerin asıl işi yapmalarıyla birlikte lisanslı olarak istihdamda bulunmalarıdır. Ana katılımcı olarak istihdamda bulunan kişiler; at sahipleri, jokeyler, idman jokeyleri, antrenörler, menajerler ve seyislerden oluşmaktadır. Ana katılımcıların genel özelliklerine bakılacak olursa; at sahibi, at sahibi belėesi olan kişi, jokey, 3 yıl eğitim aldıktan sonra lisans sahibi olan kişi, idman jokeyi 3 yıl eğitim aldıktan sonra fiziksel özelliklerinin değişmesi sebebiyle resmi yarışlar yerine atın günlük antrenmanını yaptırın ve jokey lisansı olan kişi, antrenör atın bakımında yarış kadar olan tüm süreci takip eden meslek yüksekokullarının atçılık ve at antrenörlüğü bölümü mezunu olan kişi, seyis atın bakımından sorumlu kurs sonrası sertifikası olan kişi ve menajer at sahibi jokey arasında köprü görevini üstlenen kişidir.

Araştırmanın alışma grubunu ana katılımcılardan 20 kişi oluşturmaktadır. Görüşmecilerin sektöre nasıl dahil olduğuna bakıldığında 5 kişinin aile mesleği olması, 7 kişinin aile çevresinin at yarışlarına ilgisi olması sebebiyle, 8 kişinin ise arkadaş

aracılığıyla sektöre girdiği tespit edilmiştir. At sahibi, antrenör, menajer ve seyislerin sektöre girmesi için yaş şartı aranmazken jokey belgesi alınabilmesi için 14-17 yaş şartı aranmaktadır. Bu nedenle görüşmecilerin yaş aralığı 14-54 arasında değişmektedir. Bununla birlikte görüşmecilerden jokey olanların ortaokulu bitirdikten sonra liseyi açıktan bitirmesi gerekmektedir. Sektörde iş öncesi eğitim durumu mevcuttur. Jokey 3 yıl apranti olarak eğitim görmekte ve sonrasında yarışa çıkabilmekte, seyis 2 ay iş öncesi kurs eğitimi ve 2 ay iş başı eğitimi almakta, antrenör olabilmek için ise 2 yıllık atçılık ve at antrenörlüğü bölümü mezunu olduktan sonra iş başında eğitim alması gerekmektedir.

Şekil 4.7.1.1: İstihdam ve Çalışma Koşulları Kodları

Şekilde görüldüğü üzere araştırma sonucu elde edilen bulgular olumlu ve olumsuz şekilde değerlendirilmiştir.

Fiziksel çalışma ortamı

Görüşmecilerin çoğunluğu fiziksel çalışma koşullarını olumsuz değerlendirmiştir. Fiziksel çalışma ortamını olumlu değerlendiren at sahibi ve menajerlerdir. Olumsuz değerlendirenler ise seyisler, jokeyler ve antrenörlerdir

S1: “Ben Diyarbakır’dan buraya geldim. TJK’nun lojmanlarını kullanıyorum. Binalar çok eski biz bir odada iki kişi kalıyoruz. Çıkıp oturayım diyorsun yer yok. Hepimiz aynı tuvalet ve banyoyu kullanıyoruz. Temizlik hep sıkıntı. Çünkü herkes yorgun sıraya koysak olmuyor. Üniformamız bile yok. Bir çamaşır makinesi var burada kaç kişiyiz elde yıkamak zorunda kalıyoruz. Atların kaldığı yerler bile bizimkinden temiz. Birde burada işçi güvenliği yok. Atın yanındayız at bize vursa en iyi ihtimal sakat kalırız.”

AS1: “Ben at sahibiyim burasıyla pek işim yok. Ama şöyle atın kaldığı ortamı bile beğenmiyorum gerisini siz düşünün. Mecbur atın yanında en az bir seyis kalması gerekiyor. At gece bir sıkıntı yaşarsa ilk müdahaleyi yapsın diye. Bazen oluyor seyis bizden rica ediyor abi yengem yemek yapsın ya da çamaşırlarımı yıkayabilir mi burada yer yok diye”

J1: “Ben buradaki lojmanı kullanmıyorum ama biz başka ile yarışa gittiğimiz zaman orada ki hipodromun misafırhanesini kullanmak zorunda kalıyoruz. Odalar küçük iki kişi kalıyor. Temizlik yok. Kimin girip çıktığı belli değil. Oteller zaten çok pahalı kalamıyoruz. Birde atları gezdirdiğimiz alan var. Alanlar o kadar küçük ki atı gezdiremiyoruz. İki at karşılaşınca tepki veriyor, şaha kalkıyor kaza riski çok yüksek. Temizlik olmadığı için her yer pis kokuyor ve sinek oluyor. Odalar çok küçük oda arkadaşın sigara içiyor sen içiyorsun gibi oluyor”

Görüşmecilerden olumlu görüş bildiren at sahibi ve menajerler çalışma ortamında uzun saatler geçirmedikleri için şartları yeterli görmektedir. Bununla birlikte fiziksel çalışma ortamında sürekli çalışan jokey, antrenör ve seyisler fiziksel çalışma ortamını yeterli bulmamakla birlikte olumsuz yönde değerlendirmektedir. Sıklıkla bahsedilen konu kaldıkları odaların küçüklüğü, odaların ortak kullanımı ve özel alanın olmayışı şeklindedir. Bununla birlikte temizlik eksikliği, çamaşır, yemek ve dinlenmenin mümkün olmadığı ortamlarda kalmak zorunda olmalarıdır. Görüşmeciler otel ve ev kiralarının yüksek olması, başka illerden gelmiş olmaları gibi nedenlerle fiziksel çalışma ortamı kötü bile olsa kabullenip çalışmaya devam etmektedir.

İşin Niteliğine Uygunluk ve Kariyer Planlaması:

Sektör içerisindeki avantajlardan biri işin niteliğine uygun olmayanları, uygun oldukları başka bölümde değerlendirmektir. Bu sebeple görüşmecilerin çoğunluğu işin

niteliğine uygunluk durumuna olumlu cevap vermiştir. Örneğin bir jokey fiziksel ya da başka nedenle yarışlara katılamıyorsa idman jokeyi olabilmekte ve 35 yaşlarına gelindiğinde jokeylik lisansı ile birlikte antrenörlük lisansı da alabilmektedir. Aynı şekilde bir antrenör şartları tamamladığında at sahipliği de yapabilmektedir. Söz konusu kariyer planlaması olduğunda bazı sorunlar meydana gelmektedir. Bu sorunlar sektörde en fazla seyislerde ve antrenörlerde görülmektedir.

S1: “*Seysisler eskiden 10 yıl çalışınca antrenörlük belgesi alıyordu. Şimdi o kalktı. Biz emekli olana kadar seyis olarak kalıyoruz.*”

S2: “*Daha önceden beri hep sıkıntı var aslında, Jokey Kulübü bu şans veriyordu. Şimdi biz hep seyisiz başka bir şey olmuyor bizden. Mesela, eskiden 10 yıl, 15 yıl, 20 yıl seyis olan bir insana, bir şans veriliyordu. Lisans olarak, bir üst kademeye, antrenörlük sınavlarına girebiliyorduk kursları vardı.*”

S3: “*Bu işi 20 sene de yapsan seyissin, 50 sene de yapsan seyissin.*”

Günümüzde seyis olabilmek için kurslar olmasına rağmen kariyerin devam eden süreci için bir çözüm bulunmamaktadır. Tablo 3.5.1’de görüldüğü üzere seyislerin çoğunluğu ilkökul ve ortaokul mezunudur. Antrenör olabilmek için meslek yüksekokul şartı arandığı için seyisler antrenör olmakta sorunlar ile karşılaşmaktadır. Görüşmecilerden alınan cevaplara bakıldığında önceki süreçte belli bir süre meslekte olanlara antrenörlük belgesi verilmekte lakin şu an bu mümkün olmamaktadır. Aynı sorun antrenörlerde de gözlemlenmektedir.

A1: “*Ben eskiden seyistim. Bu bizim aile mesleğimiz.12 yıl seyislik yaptım. Ama antrenör olmadım. Sonra bir arkadaşım yardım etti liseyi açıktan bitirdim. Mesleğe 3 yıl ara vermek zorunda kaldım gittim okudum geri geldim ancak öyle antrenör olabildim.*”

A2:” *Ben buraya 14 yaşında geldim jokey olacaktım olmadım. Denedim dersleri veremedim kafam basmadı. 18 yaşına geldim o sıra antrenörlük belgesini veriyorlardı bende gittim aldım. Yoksa ben tekrar okula falan gidemezdim belge almaya”*

Antrenör olabilmek için meslek yüksekokul şartı aranması mesleğe çocukluktan başlayan ve devam edenler için sorun oluşturmuştur. Antrenör olabilmek için 2 yıl meslek yüksekokuluna gidilmesi, sektörden en az 2 yıl ayrılmayı gerektirmektedir. Bu nedenle

seyisler antrenör olamamakta, antrenör olmak isteyenler de 2 yıl işten ayrılmak zorunda kalmaktadır. Bu durum seyis ve antrenör adaylarının kariyerde önünü kapatmıştır.

Uzun Mesai Saatleri:

Görüşmecilerden alınan cevaplarda görüldüğü üzere olumsuz olarak değerlendirilen iki konu vardır. Bunlar ücret düzeyi ve mesai saatleridir. Görüşmecilerden sadece at sahipleri mesai saatlerini olumlu değerlendirirken jokey, seyis, antrenör ve menajerler mesai saatlerini uzun bulmaktadır.

S3: “Dışarıdan bu iş kolay yatıyorsun diyorlar. Öğlen boştasın dinlenme saati var. Saat 10:00-15:00 kadar dinlenme saati var. Ondan sonra yine mesaiye geliyoruz. Saat akşam 22:00-23:00 işimiz bitiyor. Tabi birde gece at sıkıntı çıkarmazsa”

A2: “Bizim işte mesai saatleri biraz sıkıntı. Daha doğrusu mesai diye bişey yok. Sabah 04:30’da idman başlıyor. O saatte idmanda olabilmek için gece 03:30 de kalkmamız lazım. At idmanını yaptıktan sonra temizlemesi yemi suyu varsa hastane işleri onları halledip saat 10:00 gibi istirahate çıkıyoruz. İstirahat akşam üstü 15:00-15:30 da bitiyor tekrar atın yanına geliyoruz. Tekrar aynı şeyleri yapıyoruz akşam 20:00 de eve gidiyoruz”

J4: “Sabah 04:00’te kalkıp, işte at kaçta çalışıyorsa sabah 03:30’dan, saat 10’a kadar bir idman süreci var. Kaçta İdman oluyorsa, kaçta çalışıyorsa, o saatte gidip atlarımız çalıştırıyoruz ve oradan yarışlarımıza gidiyoruz.”

M1: “Aslında biz menajerler serbest çalışıyoruz. Belli bir mesai saati yok. Gelmesen niye gelmedin diyen yok. Ama bizim çalıştığımız jokeye karşı sorumluluklarımız var. Onunla birlikte sabah 04:00 de idmana gelmemiz gerekiyor.10:00 da idman bitince 3-4 saat dinleme sonra spor yapması fiziğini koruması için jokeyin bizde onunla spora gidiyoruz yeri geliyor diyet yapıyoruz. Birlikte hangi ilde yarışımız varsa ona gidiyoruz. Burada ki iş canlı varlık üzerine o yüzden mesai saatleri bir problem”

Mesai saatleri için olumlu cevap veren kişiler at sahipleri ve menajerler olmakla birlikte olumsuz yönde değerlendirenler jokey, antrenör ve seyislerdir. At sahibi işveren durumunda olduğu ve işi antrenörlere bırakmakta ve mesai kavramı bulunmamaktadır. Şekil 3.8.2’ye bakıldığında 37 kez “saat” kelimesi kullanılmıştır. Görüşmecilerin çoğu

mesai saatlerinin uzunluğu, istirahat saatlerinin kısalığı ve mesai saatlerinin çok erken başlaması nedeniyle olumsuz yönde cevap vermiştir. At yarışları içerisinde atın doğası gereği koşmaya hazır olduğu saatlerde antrenman yapılmakta çalışan için mesai başlamaktadır. Genellikle bu saat 03:30- 04:00 olmaktadır. Bu saatlerde antrenör, menajer, jockey, seyis mesaiye başlamaktadır. Sabah 10:00 da idmanlar ve at bakımı bittikten sonra mesaiye ara verilip gün içinde 15:00-15:30 gibi mesaiye tekrar devam edilmektedir. Özetle sektör içerisinde işe başlama saati 03:30-04:00, gün içinde 10:00-15:00 saatleri arası istirahat ve mesai bitiş saati 20:00-21:00 olmaktadır. Sektörde bulunanların çoğu ara dinlenme saatleri hariç günde ortalama 10 saat haftada 70 saat çalışmakta ve haftalık izin gibi özlük haklarından yararlanamamaktadır.

Ücret Düzeyi:

Görüşmecilerden sadece at sahipleri ücret düzeyini olumlu değerlendirirken jockey, seyis, antrenör ve menajerler ücret düzeyini yetersiz bulmaktadır. Sektör içerisinde sabit bir ücret düzeyi olmayıp ücret düzeyleri değişkenlik göstermektedir. Bunun nedeni ise ücret düzeyinin daha çok primler üzerine olması ve atın yarışta kazanıp kaybetmesiyle ilgilidir. Sektör içerisinde sabit ücretle çalışan sadece seyisler bulunmaktadır. Seyislerin ücreti ve sigortası at sahibi tarafından ödenmektedir.

J2: *“Bu meslekte aylık yıllık gelir gider hesaplamak gerçekten çok zor. Şöyle biz haftanın 3-4 günü il değiştiriyoruz. Yeme, içme ve konaklama bize ait. Her yıl lisans yeniletiyoruz bağkur ödüyoruz. Gider kalemi çok fazla. Bazen oluyor aylarca tek koşu kazanamıyoruz. Bu durumda cepten gidiyor. Sonra bir gün 1. oluyoruz bütün yılın giderlerini karşılıyoruz”*

J3: *“ Jockeylikte at kazanırsa bende kazanırım eğer at kazanamazsa bende masraflarımı cepten karşılamış olurum yani kazanamam. Eğer bu tabii hep kazanamadı olarak sürerse bende idman jockeyi olurum onlarda nerden baksan en az 10 at çalıştırıyor günde. Ayda en az 40-50 bin kazanıyor.”*

A4: *“Artık başladıktan sonra atlar kazandıkça ben de kazanıyorum. Atlar kazanmadığı zaman bende kazanamıyorum. Yani at kazanamadı bizde kazanamıyoruz. Bu işin geliri kazandıkça varsınız. Para için imkân yok yapamazsınız.”*

S1: “Ben bir at sahibi ile anlaşmalıyım yani çalışıyorum. O at sahibinin iki atına bakıyorum. Aylık 24 bin maaş alıyorum birde baktığım at kazanırsa at sahibi bana %5 prim veriyor”

S4: “Ben şimdi at sahibine bağlıyım. Asgari ücret alıyorum. Normalde tek at baktığımız görünüyoruz. İkinci at tüzükte yok. Ona ekstradan bakıyoruz. Az bir para karşılığında. O da burada mecburiymiş gibi görünüyor, bakıyoruz. Şu an 2 at baktığımız için 24 bin lira para alıyoruz. Bir de sigorta bide at kazanırsa prim var”

Antrenör ve jokeylerin ikramiyeden elde edeceği gelir At Yarışları Yönetmeliğinde belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre;

Madde 58 “Koşunun özel şartlarında aksine hüküm yoksa her koşu türü için yıllık yarış programlarında ayrılan birincilik ikramiyesinin tamamı birinciye verilir. Birincilik ikramiyesinin dışında, ikinciye birincilik ikramiyesinin %40’ı, üçüncüye %20’si ve dördüncüye de %10’u kadar ikramiye verilir. Ancak uygulama koşulları yıllık yarış programı genel hükümlerinde belirtilmek suretiyle koşunun beşincisine de birincilik ikramiyesinin %5’ inden fazla olmamak şartıyla ikramiye verilebilir”

Madde 90 “Anlaşmalarında hüküm bulunmayan hallerde, at sahipleri atların kazandıkları ikramiyelerden atlarını idman ettiren antrenörlere %10 prim verir. Anlaşma ile belirlenecek prim miktarı yukarıda belirtilen oranın üstünde ve (Değişik ibare: RG-23/6/2018-30457) %50’sinden aşağı olamaz. Antrenör primleri hesaplanırken yalnızca ikramiye dikkate alınır. (Ek ibare: RG-20/12/2018-30631) At sahibi primi, yetiştiricilik primi, kaydiye ve taksit paraları ile varsa aynı ve nakdi ödüllerin değeri hesaba katılmaz. Antrenörlerin atın kazancına ilişkin primleri ikramiyeden kesilerek (Değişik ibare: RG-5/5/2024-32537) Yarış Müessesesi adına Yüklenici tarafından antrenöre ödenir.”

Jokeylerin ve antrenörlerin ikramiye dışında gelir kaynağı olmamakla birlikte menajerlerin geliri anlaşmalı olduğu jokey veya at sahibince belirlenen yüzdeye göre ödenmektedir.

Kadın Çalışan İstihdamı:

Sektör içerisindeki sorunlardan biri de kadın çalışan istihdamıdır. Görüşmecilerin çoğu kadın çalışan istihdamı için olumsuz yönde değerlendirmiştir.

S2: “Bayan çalışan yok çünkü onların çalışabileceği bir ortam yok. Bayanlara da bir ortam sağlanırsa belki artabilir. Birde erkek egemenliği fazla burada. Biraz da at bakımı güç işi olduğu için daha stresli ve tehlikeli. Bayanlar biraz naif kalıyor. Erkekler daha aktif olduğu için atla başa çıkabiliyorlar.”

S4: “Kadınlar şu şartlarda yapamaz. Bana göre, gelmesinler demiyorum ama sıkıntı. Çünkü sosyal hayat yok. Bir evli bir kadın gelip burada hem çalışması hem eve gidip çocuklarla ilgilenmesi, yani saatler uyumuyor yani.”

A1: “Kadın yok denilebilecek kadar az. Biz düşünüyorduk aslında üniversitede bölüm açıldı daha çok kadın antrenör gelir diye ama gelen gidiyor gelen gidiyor. Çünkü evet esnek çalışma saatlerimiz var ama erkek çoğunlukta bir yer olması idman saatleri ve sürekli farkı illere gitmek gibi sebeplerden kadınlar maalesef çalışmıyor bu sektörde.”

A2: “Burada çok erkek var. Çalışma şartları zor kadınlar gelmek istemiyor. Biz dedim ya sabah 4’te çalışmaya başlıyoruz her kadın gelemmez ki o saate. Bide kadınlar korkuyor attan sanırım buda etkili oluyor”

AS1: “Kadınlar bizim sektörde yok denecek kadar az. Özellikle sahada parmakla bile sayamazsınız o kadar az yani. At sahibi olarak kadın at sahibi var. Ama onlarda çoğu mecbur oldukları için. Eşinden, babasından veya abisinden miras kalmış o yüzden yoksa zor yani. Özellikle Türkiye’de hem fiziksel şartlar hem de çalışma şartları nedeniyle bu yüzden gelişemedi”

AS2: “Ben kadın at sahibiyim burada kadına bir bakış açısı farklı. At yarışları sektöründe, yetiştiricilikte de kadın sayısı çok az. Tabi at sahibi kısmını bilmiyorum ben. At sahibinin ne kadar kadın var, bu verilere sahip değilim ama saha anlamında baktığımda jokey, seyis apranti olsun. Bu anlamda kadın sayısı çok az. Çok artacağını da düşünmüyorum ben. Ben bile Mecburiyetten girmiş durumdayım yani aslına bakarsanız. Kadınlarında “ben bu sektöre gireyim” diyeceğiniz bir şey yok. Kimse kendiliğinden bu işe girmez. Yapanlarda hep babadan kalarak yapanlar var. Çok az sayıda insan var ve ben kadın sayısını artacağını düşünmüyorum yani bu sektörde. At sahibi konusunda; mesela, genelde eşler öldüğü zaman erkekler yapıyor bu işi; Erkekler öldüğü zaman, kadınlar hemen atları satıyorlar. İlk iş böyle oluyor bu iş. Elden çıkarıyorlar.”

J5: “Kadınlar için zor çünkü kimse güvenmiyor atları çalıştırmak için vermiyor. Ben kendimi ispatladığım için sıkıntı yaşamıyorum. Rusya ’da kadın jokey çok var aslında ama Türkiye ’de yok burada kültür daha farklı sanırım ondan.”

M2: “Bu işte kadın olmaz. Çünkü Türkiye kültürüne ters geliyor. Aslında kadın bu işi en iyi erkekten daha iyi yapar neden kadın sevecendir fedakardır yumuşaktır böyle olunca at da mutlu oluyor seviyor daha verimli oluyor. Ama şöyle bizim idmanlarımız gece 4’te. Bir kadın İstanbul da o saate nasıl gelsin Hadi bir iki geldi sonra kocası izin vermiyor o olmazsa çocuk oluyor yine gelemiyor. Birde şöyle burada atların boyu 165-160 kilosu 350-400 kadınlar birazda korkuyor sanırım.”

M3: “Sektörde yüksek derecede erkeklerin çalıştığı için kadınlar bu sektör biraz da çekingen davranıyorlar. Kadınlarımız geride kalıyor. Atlar şu an ortalama fizik yapısı, yani yüksekliği 165-160 kilosu 400-500 kg arası. Yani bir erkek ona daha rahat hükmedebiliyor. Aslında şu an at yarışı sektöründe kadın görmeye hazır değiliz.”

Şekil 3.8.2’ye bakıldığında kadın kelimesi araştırma içerisinde 34 kez tekrar edilmiştir. Görüşmecilerden alınan cevaplar değerlendirildiğinde, sektör içerisinde kadın çalışan yok denilecek kadar az bulunmaktadır. Sektör içerisinde mesai saatlerinin 03:30-04:00’ de başlaması ve saat 20:00-21:00’de mesainin bitmesi, haftalık ve yıllık izin olmayışı kadın personel çalıştırmanın önünde engel oluşturmaktadır. Bununla birlikte atın boyunun ve kilosunun fazla olması nedeniyle kadın çalışan işin niteliğine uygun bulunmamaktadır. Aynı zamanda sektör içerisinde çalışanların çoğunluğunun erkek olması, çalışma ortamında fiziksel şartların kadın çalışan için uygun olmaması da istihdamı zorlaştırmaktadır.

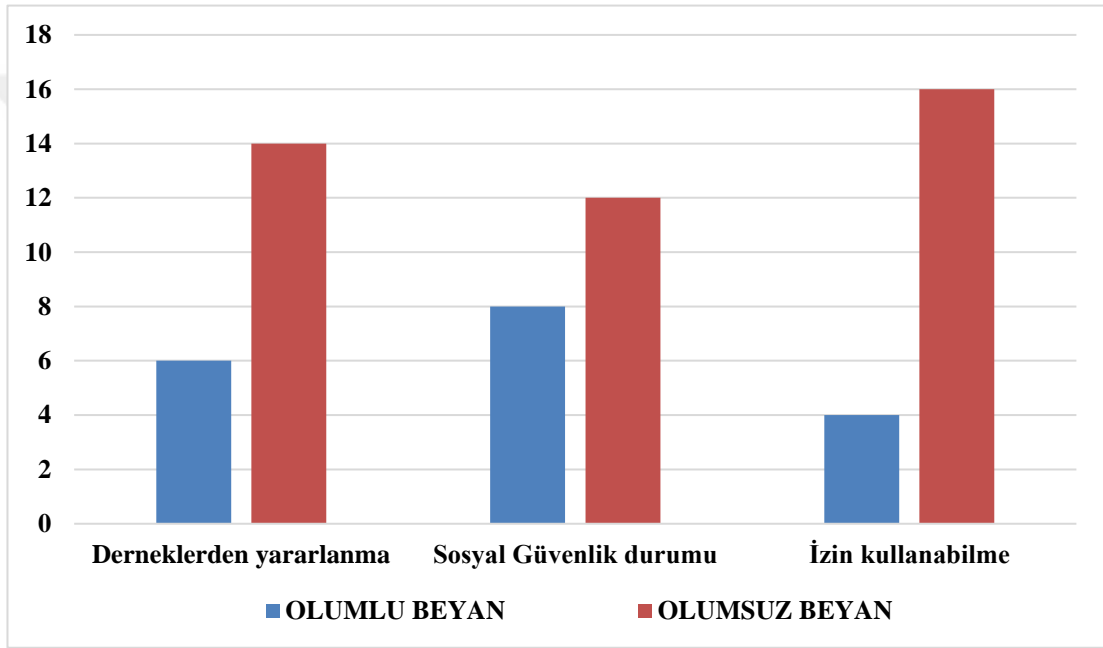
TJK bünyesinde bulunan 10 hipodrom, 5 aşım istasyonu, 3 hara (özel işletmeler hariç) ile istihdama büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Sektör istihdam yönünden büyümeye devam etmekle birlikte çalışma koşullarında olumsuzluklar tespit edilmiştir. İstihdam içerisinde yer alan kişilerle yapılan görüşmeler analiz edildiğinde mesai saatlerinin uzunluğu, sabit bir ücret düzeyinin olmayışı, kariyer planlamasının yapılamaması ve fiziksel çalışma ortamının yetersiz olduğu yönünde cevaplar alınmıştır. Bununla birlikte işe giriş için fazla şart olmaması, işin niteliğine uygun olmama

durumunda başka bölümde değerlendirilme imkânı olması, iş öncesi ve iş başı eğitimlerin verilmesi yeterli olduğu yönünde olumlu cevaplar alınmıştır.

3.8.2. Temel Haklar ve Özgürlükler

Çalışmanın ikinci temasında sektördeki temel hak ve özgürlükler ele alınmıştır. Bu çerçevede, görüşme yapılan kişilerin temel hak ve özgürlükler çerçevesinde oluşturulan sorulara verdikleri cevaplar olumlu, olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 3.8.2.1: Temel Hak ve Özgürlükler

Temel hak ve özgürlük kapsamında sorulan sorulara görüşmecilerden alınan cevapların çoğu olumsuz olduğu yöndedir. Sektör içerisinde sendika veya örgütlenme mevcut değildir.

Derneklerden Yararlanma:

Günümüzde at yarışlarıyla ilgili çok az sayıda dernek bulunmaktadır. Bunlardan üçü at sahiplerinin kurmuş olduğu derneklerdir. Bu dernekler; “Türkiye Yarış Atı Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği”, “Safkan İngiliz Atı Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği” ve “Safkan Arap Atı Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği”dir (TYAYSD;2024: SAAYSD;2024: SİAYSD;2024). Bununla birlikte jockeyler için “Jockeyler Dayanışma Derneği”, antrenörler için “Yarış Atı Antrenörleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği”, seyisler için “Seyisler Sosyal Yardımlaşma Derneği” bulunmaktadır (TJK; 2024).

Görüşmecilerin çoğunluğu dernek üyeliğinden yararlanmazken, çok az kişinin derneklere üyeliği bulunmaktadır.

AS2: “Ben yetiştirici değil at sahibiyim. Atı direk satın alırım yavru almak falan riskli iş çünkü. Benim şu an atlarım İngiliz atı ben Arap atı pek sevmiyorum neden bilmiyorum ama ben İngilizciyim. Bu yüzden Safkan İngiliz atı yetiştiricileri derneğine üye oldum. Bence üye de olunmalı. Bu işler zor ve riskli işler bizim şartlarımızı iyileştirmek için bizim için çabalayan insanlar olması güzel. Diğer türlü nasıl olacak benim sıkıntım var elimi kolumu sallayarak gidemem ki, gitsem de ne olacak. Ama arada dernek olunca işler daha kolay oluyor.”

AS3: “Benim bildiğim kadarıyla bizim sektörde sendika örgütlenme yok. Ben Türkiye yarış atı yetiştiricileri ve sahipleri derneğine üyeyim. Dernek at sahiplerinin yönetim kurulu karşısında sesimiz olduğunu düşünüyorum. Ama burada hiçbir at sahibi bununla uğraşmıyor açıkçası.”

J1: “Ben bir zamanlar jockeyler derneğine üyeydim sonra üyelikten çıktım. Gidiyoruz geliyoruz her şey aynı. Her ay aidat yatırıyoruz sanki masrafımız az gibi. Geri dönüş yok. Hiçbişey değişmiyor. Hiçbişey iyi olmuyor. Dernek bizim için birşey yapamıyor ben onu gördüm”

J2: “Ben jockeyler derneğine üyeyim. Çünkü bu iş riskli iş. Dernek bizim kazandığımız yarış primlerinin %2 sini kesiyor kaza sandığı için bu güzel bişey. Şu an bizim için belki bişey yapmıyor ama Allah korusun başımıza bişey gelse bir kaza yaşasak o sandıktan hakkımızı veriyorlar. Ben bunun için üye oldum”

S2: “Seyisler derneği diye bişey duyduk ama görmedik. Ben bilmiyorum. Üye de değilim zaten.”

S3: “Dernek var mı bilmiyorum açıkçası. Biz hep buradayız. Ama bizi kimse görmüyor. Çalışma şartları hep aynı hiç değişmiyor. Dernek varsa da ben üye olmam. Neden olayım bize katkısı olacak olsa biz buradayız ama onları tanımıyoruz. “

Görüşmecilerden alınan cevaplar incelendiğinde dernek üyeliğine çoğunun olumsuz baktığı görülmektedir. Hatta bazı görüşmeciler derneğin varlığından bile haberdar olmamaktadır. Dernek üyeliği masraf olarak görülmekle birlikte derneğin çalışanlar için bir şey yapmayacağı inancı hakimdir.

Sosyal Güvenlik Durumu:

Çalışmanın araştırma grubunu ana katılımcılar oluşturmakla birlikte kişiler istihdamda belgeleri ve lisansları ile yer almaktadır. Bununla birlikte lisansı ve belgesi olan kişiler Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 4B kapsamında sigortalı olmaya hak kazanır. At sahibi, jokey ve antrenörler 4B kapsamında sigortalıyken, seyisler at sahibi tarafından 4A kapsamında sigortalı çalışmaktadır. Menajerlerin ise sigortası olmamakla birlikte kişiler özel sağlık sigortası yaptırmaktadır.

Tablo 3.8.2.1: Katılımcıların Sosyal Güvenlik Durumları

KATILIMCILARIN KISALTMASI	GÖREVİ	SOSYAL GÜVENLİK
S1	Seyis	4A Kapsamında Sigortalı
S2	Seyis	4A Kapsamında Sigortalı
S3	Seyis	4A Kapsamında Sigortalı
S4	Seyis	4A Kapsamında Sigortalı
M1	Menajer	Özel Sağlık Sigortası Mevcut
M2	Menajer	Özel Sağlık Sigortası Mevcut
M3	Menajer	Özel Sağlık Sigortası Mevcut
J1	Jokey	4B Kapsamında Sigortalı
J2	Jokey	4B Kapsamında Sigortalı
J3	Jokey	4B Kapsamında Sigortalı
J4	Jokey	4B Kapsamında Sigortalı
J5	Jokey	4B Kapsamında Sigortalı
AS1	At Sahibi	4B Kapsamında Sigortalı
AS2	At Sahibi	4B Kapsamında Sigortalı
AS3	At Sahibi	4B Kapsamında Sigortalı
AS4	At Sahibi	4B Kapsamında Sigortalı
A1	Antrenör	4B Kapsamında Sigortalı
A2	Antrenör	4B Kapsamında Sigortalı
A3	Antrenör	4B Kapsamında Sigortalı
A4	Antrenör	4B Kapsamında Sigortalı

Tablo 3.8.2.1’de görüşmecilerin sigorta durumları gösterilmektedir. Görüşmecilerin sosyal güvenlik durumu sorulduğunda görüşmecilerden 4’ ü at sahibi tarafından 4A kapsamında sigortalı, 13 kişi 4B kapsamında sigortalı, 3’ü ise sigortasızdır. Seyisler, seyis olmak için kurs bitirip belge aldıktan sonra at sahibi ile çalışmaya başlar.

At sahibi bu kişilerin sigortasını yapmak ve sabit ücret ödemekle yükümlüdür. Jokeyler 3 yıl apranti okulunu bitirip lisansını aldıklarında, antrenörler ise meslek yüksekokulu mezunu olduktan ve lisansını aldıklarında 4B kapsamında sigortalı olmaya hak kazanır. Menajerlerin ise resmiyette bir hakkı yoktur. Menajer at sahibi ve jokey arasında köprü kuran, anlaştığı kişinin yarışlarını ve rakiplerini takip eden kişidir. Jokeyler ve at sahipleri yoğun iş temposu nedeniyle bir buluşma sağlayamadığı bununla birlikte rakip atları, rakip jokeyleri ve rakip at sahiplerini takip edemediğinden dolayı menajer kullanmayı tercih etmektedir.

AS1: “Ben at sahibi lisansım olması nedeniyle çiftçi olarak görünüyorum o yüzden bağkurluyum kendi sigorta primi kendim yatırıyorum. Birde bunun bakımını yapan seyis arkadaşlarımız var. Bunlar bizim sigortalı çalışanımız. Sigorta ödemesi, maaş ödemesi yarışlara gidice yol yemek ödemesi. En azından misafir lojmanı oluyor seyislerin konaklamasını öyle çözüyoruz. Burada sıkıntı şu risk inanılmaz yüksek. Keşke atı sigorta ettirebilsek ama öyle bişey de olmuyor maalesef.”

J3: “Genelde lisans aldıktan sonra Tarım Köy İşlerinden bağkurlu olma hakkı kazanıyoruz. Ama özel sağlık sigortası yaptıranlarda oluyor.”

A4: “Ben şimdi antrenör belgemi aldığım için bağkurluyum birde onu ödüyorum. Kaza vs. bir sıkıntı olduğu zaman biz kendimiz karşılıyoruz. Eskiden antrenörler derneği vardı şu an hala var mı onu da bilmiyorum.”

S2: “Biz aylık 21 bin alıyoruz at sahibi bizim patronumuz biz onun sigortalı çalışmanız aslında. Çalıştırdığımız at için 21 bin alıyoruz ikinci ata bakınca daha düşük ücret alıyoruz.”

M3: “Biz resmiyette yokuz zaten. Menajer şöyle bir prim alıyor. Maalesef bizde öyle SGK, bağkuru vs. yok isteyen özel sigorta yaptırıyor. Ben mesela jokeyimle anlaşmam kendi kazancının %10 u kendisi bin lira alıyorsa yüz lira alıyorum.”

Görüşmecilerin sigorta durumu için verdiği cevaplar incelendiğinde sektör içerisinde sağlık sigortası ile ilgili karmaşık bir durum söz konusudur. Bu yapı içerisinde seyislerin iş vereni at sahibi olmakla birlikte diğer kişileri kendi nam ve hesabına çalışan olarak değerlendirmek mümkündür.

İzin Kullanabilme:

İzin kullanma durumları sorgulandığında görüşmecilerden olumsuz yönde cevap alınmıştır. Görüşmecilerin çoğunluğu izin kullanma durumu için olumsuz cevap vermiştir. Olumlu yönde cevap verenler at sahipleridir. At sahiplerinin çoğu atı satın alır ve yarışa hazırlanması konusunda atı antrenöre teslim eder. Burada atın bakımı ile ilgili ekibi kuran yöneten kişi antrenördür.

S3: “Sadece sıkıntı olan haftalık izin yok gün içerisinde istirahatimiz var. Bayram yok resmî tatil yok. Yani atın yanında durmak zorundayız.”

S4: “Onun dışında iznimiz yok. Mesela 7/24 buradayız, uzağa gidemiyoruz, bir düğüne gidemiyoruz, bir bayrama gidemiyoruz, hiçbir yere gidemiyoruz. Yani 7/24 buradayız. Tamam, gündüz çalışmıyoruz ama bir 4-5 saat ama uzak bir yerde gidemiyoruz.”

A2: “Maalesef öncelikle bizim burada hafta tatili, yıllık izin bayram izni gibi şeyler olmuyor. Çünkü atla ilgilenmemiz lazım. Siz çocuğunuz dur ben bugün haftalık izin yapıcam deyip bırakabilir musunuz öyle. Benim ailem Sivas'ta ne zaman gittim onu bile hatırlamıyorum. Yani anlayacağın 7/24 buradayız ya da buraya yakın bir yerdeyiz.”

A3: “Bizde herhangi bir gün ya da başka bir şey de izin yok. At canlı bir hayvan onu bırakıp gidemezsin. Seyis evet atın bakımını yemeğini suyunu verir ama onun dışında atla ilgili bişey bilmez. Atlar da her gün aynı program uygulanmıyor çünkü. Ya da her şey yolunda ama gece ata bişey olursa ya da sabah idmanına bakmak gerekir. O yüzden biz buradan en fazla birkaç saat ayrılabiliriz.”

AS3: “Biz yarıştan yarışa ya da vaktimizin ve zamanımızın olduğu sürece, imkanlar dahilimizde, sadece yarışları izlemeye geliriz. Asıl emekçiler, antrenör; bana çözülmeyecek yerlerde çözüme ulaştıran onlar”

J1: “Bizde izin en fazla ceza aldığımızda oluyor onun dışında bırak izin yapmayı eve bile gidemiyoruz çoğu zaman. Ben üç ilde at biniyorum ve her an her yerde olmak zorunda kalıyorum günde 3 şehir değiştirdiğimiz bile oluyor bazen eve hiç gidemiyorsun Bir hafta boyunca yollardasın sürekli yarış atlarına biniyorsun yani maalesef bu işi yapıyorsan izni unutacaksın.

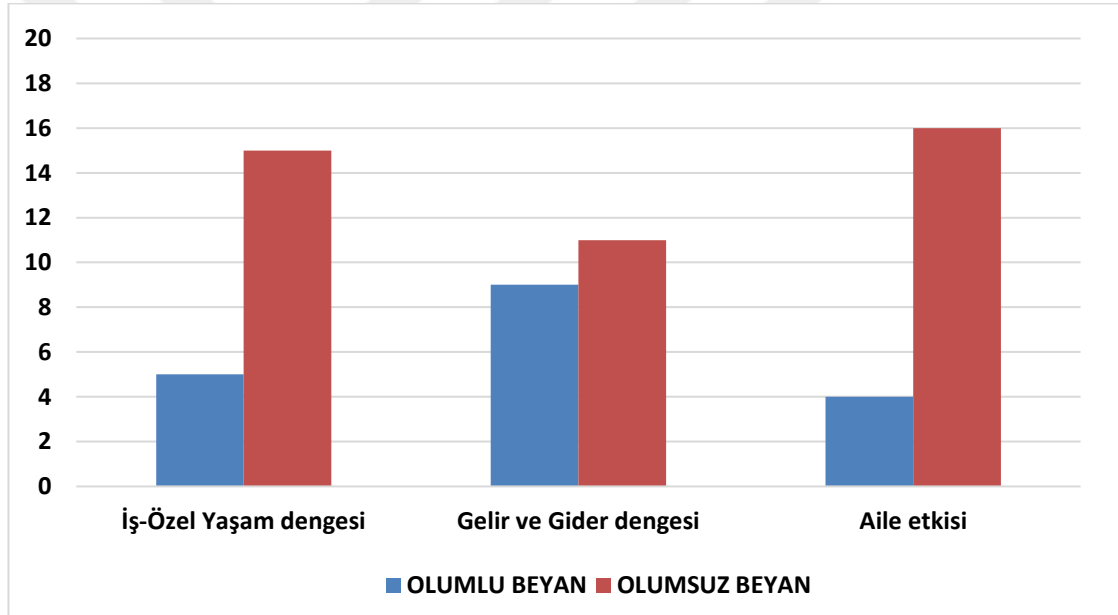
Görüşmecilerin çoğu izin kullanma durumunu olumsuz olarak değerlendirmektedir. Seyisler atı bırakamadığı için izin kullanamadıklarını, antrenörler

atı ve ekibi takip etmek zorunda olduğu için izin kullanmadığını, menajerler çalıştığı kişiyle birlikte hareket ettiği için izin kullanmadığını ve jokeyler farklı illerde de at yarışına gittiği ve zamanının çoğunun yolda geçmesi sebebiyle izin kullanmadığını ifade etmiştir. Sektör içerisinde haftalık izin, yıllık izin, resmî tatil izni vb. kullanılmamaktadır.

3.8.3. Sosyo Kültürel ve Sosyo ekonomik Etki

Araştırmanın bu temasında at yarışlarının sosyo ekonomik ve sosyo kültürel etkileri ele alınmıştır. Sosyo kültürel ve sosyo ekonomik çerçeve kapsamında 3 koddan yararlanılmıştır.

Şekil 3.8.3.1: Sosyo kültürel ve Sosyo Ekonomik Etki

Görüşmecilerin çoğunluğu iş-özel yaşam dengesi, esnek çalışma saatleri, gelir gider dengesi ve sektörde çalışmanın aileye etkisini olumsuz yönde değerlendirmiştir.

İş- Özel Yaşam Dengesi:

İş-özel yaşam dengesi kapsamında bakıldığında görüşmecilerin çoğu olumsuz yönde cevap vermiştir. Olumlu yönde cevap verenler at sahipleri olmakla birlikte, seyisler, menajerler jokeyler için özel yaşamı olumsuz yönde etkilediğini beyan etmişlerdir.

S3: “Sabah geliyoruz, işimiz bitiyor akşam üstü bir daha geliyoruz. Yani evle bir bağlantımız pek kalmıyor. Sosyal yaşantımız yok mesela bir yere gitmeye kalksan gidemezsin. Mecburen buraya gelmek zorundasın. Sosyal aktive olarak zor geliyorlar. Mesela saat beşte bir yere gitmeye kalksan gidemezsin. Mecbur atın yeminin saatini beklemek zorundasın.”

S4: “Sosyal hayatı kötü etkiliyor. Çünkü ben gelen tanıdıklarına tavsiye etmiyorum. Burada bak çocuğum burada, tavsiye etmiyorum. Yeğenlerim geliyor, tavsiye etmiyorum. Niye tavsiye etmiyorum? Çünkü sosyal hayatım yok, hiç.”

M1: “Tabi ki çok etkileniyor. Mesela biz jokeyimle aynı tempoda çalışıyoruz. Hatta bazen ondan daha yüksek tempoda. Sürekli elimizde telefon atları, yarışları ve idmanları takip ediyoruz. Maalesef bu işin neresinde olursanız olun sosyalleşmek mümkün değil tabi başarılı olmak istiyorsanız.”

M2: “Bizde sosyallik olmuyor ki maalesef. Yani şöyle Hafta da en az üç gün ilden ile geziyoruz. Yarışlar var. Bunun takibi diyeti sporu. Kim hangi ata binecek hangi at hangi pistte iyi sonra önce ki yarışı sonraki yarışı derken. Bizim sadece uyumaya vaktimiz kalıyor.”

J2: “Sosyal yaşantı yok. Başarılı bir jokey olmak istiyorsan çok çalışmak lazım. Gece gezeyim arkadaşlarımla dolaşayım, tatile gidelim mümkün değil. Disiplinli olmak lazım. Spor yapmak, diyet yapmak, beslenme ye dikkat etmek ve idi dinlenmek lazım zaten hafta içi hep yollardayız. O yüzden başarı ve sosyallik bir arada olmaz”

J3: “Bizde sosyallik zor ya. Şöyle idmanlar yarışlar hep bir yerlerde olmamız lazım ailemizi bile zor görüyoruz. Diyet spor idman vakit bunlarla geçiyor ya da saha da geçiyor tüm vaktimiz.”

J4: “Ya şöyle, biz her gün farklı bir şehirde olduğumuz için çok fazla bir sosyal hayatımız olmuyor açıkçası. Dediğim gibi sabah idmanlara gidiyoruz, idmanlardan sonra yarışa kadar, işte kaç saatlik bir boşluğumuz varsa, 2-3 saat olsa bile uykumuz oluyor, uyuyoruz. Dinlenme amacıyla. Yarışlardan sonra artık ertesi gün, hangi şehirdeyse ya geceden yola çıkıyoruz ya sabahtan yola çıkıyoruz.”

A2: “Sosyal yaşantıyı unutmak lazım. Nasıl bir çocuğunuz olduğu zaman sosyalleşme azalıyor bu da aynı öyle. Sabah akşam idman var bunların programını yapmak var, hastanesi bakımı bir sürü iş. Biz güne 2 kez başlıyoruz. Sabah 3-4 gibi başlıyoruz 8-9 kadar sonra istirahat uyuyoruz akşam üstü 3-4

tekrar kalkıyoruz tekrar aynı rutin. Sırf bu yüzden ben bu yakında ev tuttum gelip gideyim diye yolda zaman kaybetmeyeyim diye”

A3: “Şöyle benim antre ettiğim atlar ülkenin her yerine gidiyor. Doğal olarak bende onlarla gidiyorum. Bir de bunların günlük idmanları var, at hastanesi var nasıl bırakıp gideceksin. Akşam oluyor ailemizle, arkadaşlarımızla telefon geliyor at sıkıntı var. Kalkıp gitmek zorunda kalıyorsun. Belki arada 1-2 gün gidersin yerine iyi bir yardımcı koymuşundur. Ama onun dışında bu sektör 7/24 çalışılan bir meslek. Çünkü işiniz canlı bir varlık yani at”

At yarışı, yarış severler için sosyalleşme aracıken at yarışı sektöründe çalışanlar için sosyalleşme önünde engeldir. Görüşmecilerden alınan cevaplar değerlendirildiğinde sektör içerisinde sosyalleşmenin mümkün olmadığı görülmektedir. Mesai saatlerinin sabah erken başlaması ve istirahatten sonra tekrar mesaiye devam etmeleri nedeniyle çalışanlar işyerinden veya iş çevresinden ayrılamamaktadır. Bu duruma bağlı olarak çalışanlar iş-özel hayat dengesi kuramamaktadır. Bununla birlikte şekil 3.8.2'ye bakıldığında “zaman” en sık tekrar edilen kelimenin başında gelmektedir. Araştırma içerisinde 74 kez zaman kelimesi kullanılmıştır. Görüşmeciler sosyal hayat için zaman yok ve zaman az kelimesini çok kez tekrar etmiştir.

Aile Etkisi:

Temanın bu bölümünde iş-özel yaşam dengesi ve aile etkisi farklı kodlar üzerinden ele alınmıştır. Görüşmecilerin çoğu buldukları yere farklı illerden gelmiş olup çalıştıkları günler içerisinde sosyalleşme ve ailelerinden uzakta olma etkisi farklı sonuçlar göstermektedir. Çalıştıkları günler içerisinde çalışma saatleri nedeniyle sosyal hayata dahil olamıyorken yine izinsiz çalışma durumu nedeniyle buldukları ilden çıkamamak ve gittikleri ilde uzun vakit geçirememek aile hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.

S1: “Benim ailem Diyarbakır'da. Eşimi çocuklarımı en son ne zaman gördüm hatırlamıyorum. Zaten doğru düzgün dışarı bile çıkamıyorum ki nasıl ailemin yanına gideyim öyle bizim yok. Ben buradan 2 gün bile uzaklaşamam. Desem ki işten ayrılıyım 22 yıldır bu işi yapıyorum başka yapacak işim yok. Aileme buradan kazandığımı gönderiyorum. Onları buraya aldırmaya kalksam kiralar çok yüksek bu maaşla ben o kiraları karşılayamam. En azından burada maaşım

düşük bile olsa lojmanda kalıyorum. Kira, fatura derdim yok. Ama aileden uzak yaşamamın sıkıntıları da var. Hasta oluyorsun kimse yok, yemek, temizlik hiç bişey yok”

A3: *“Ben evliydim, boşandım bir kızım var. Eşim bu iş yoğunluğuma dayanamadı. Ne benimle plan yapabiliyor ne bir tatile gidebiliyoruz. Hatta şöyle söyleyeyim akşam dışarı bile çıkamıyoruz bu konulardan çok şikayetçiydi. Aile içinde huzur kalmadı. Para desen zaten o da bir var bir yok. Şimdi kızıma vakit ayırmaya çalışıyorum elimden geldiğince.”*

M1: *“Açıkçası ben çalıştığım jokeyi ailemden arkadaşlarımdan fazla görüyorum. Onla yatıp onla kalkıyorum desen yeridir. Çünkü bu işe maalesef gece gündüz yaz kış yok. Hele yazın asla bir şey yapamıyoruz. Gün içerisinde hadi arkadaşlarımızı gördük. Âmâ alıp ailemi gideyim bir yerlere diyemiyorum. Ben bu işi de bırakamıyorum 47 yaşındayım hangi işe baklayayım para desen tamam kazanıyoruz ama bazen hiç kazanamıyoruz. O yüzden eşimde çalışmaya başladım mecbur.”*

J3: *“idmanlar yarışlar hep bir yerlerde olmamız lazım ailemizi bile zor görüyoruz.”*

J4: *“...ertesi gün yarışımız ya da idmanımız olmazsa, ertesi günü zaten herhangi bir işimiz olmadığı için ertesi güne kadar, istediğimiz yani sosyal aktiviteyi yapabiliyoruz. Ama aileyi görmek sıkıntı oluyor benim ailem Rize’de ben sürekli gidip onları göremiyorum.”*

Sektör içerisinde çalışmak isteyen veya çalışan kişiler yaşadıkları ilden hipodrom bulunan diğer illere gitmeleri gerekmektedir. Aileden uzak tek başına yaşayanlar için TJK lojman imkânı sağlarken ailesi ile taşınalar kendi imkanlarıyla konaklama sağlamaktadır. Ev kiralamanın ve taşınmanın maliyetli olması sebebiyle kişiler çalışmak için bireysel hareket etmek durumundadır. Bu durum neticesinde hem kişiler maddi problemler karşılaşıırken, aile içi ilişkiler olumsuz yönde etkilenmektedir.

Gelir-Gider Dengesi:

Atlar tek bir hipodromda yarışmaz, yarış durumuna göre atın farklı hipodromlara gönderilmesi gerekebilir. At farklı ildeki hipodroma yarışması için gönderildiğinde atla birlikte seyis, antrenör, jokey ve menajer de il değiştirmek durumunda kalmaktadır. İl

değişikliği esnasında yeme, içme konaklama ve yol masrafı kişiler tarafından karşılanmaktadır. Bu durum sadece seyisler için farklılık göstermektedir. Seyislerin yol, yemek masrafları at sahibi tarafından karşılanırken konaklama TJK tarafından lojmanlarda misafir edilerek karşılanmaktadır. Görüşmecilerden alınan cevaplara bakıldığında oluşturulan kod kapsamında görüşmecilerin yarısından fazlası olumsuz yönde değerlendirmektedir.

S1: “Gelir gider dengesi aslında kötü bu işte. Şöyle bizim sabit maaşımız var gider olarak lojmanda kaldığımız için elektrik su fatura ödemiyoruz. Burada çalışırken yediğimiz içtiğimiz onları kendimiz karşılıyoruz. Başka ile yarışa gittiğimizde masrafları da at sahibi alıyor at kazanırsa %5 prim alıyoruz”

S2: “Belli cüzi bir miktarı at sahipleri karşılıyorlar. Mesela, yarışa gittiğin zaman, atı götürdüğün zaman. Yol, yeme at sahibi veriyor zaten diğer türlü olsa asgari ücretle çalışıyoruz kimse atın yanında başka ile gidemez. Biz aylık 21 bin alıyoruz at sahibi bizim patronumuz biz onun sigortalı çalışıyoruz aslında. Çalıştırdığımız at için 21 bin alıyoruz ikinci ata bakınca daha düşük ücret alıyoruz. Burada herkes şu an 24 bin alıyor. “

J1: “Gelir kaynağı olmuyor her şeyi sen karşılıyorsun. Şimdi biz başka ile yarışa gittik tüm masrafları kendimiz ödedik kazanırsak paramız çıkıyor kazanamazsak eksideyiz zarar ediyoruz. Bir anda çok kazanıp bir anda dura da biliyor onun için planlı gitmek lazım masraflar olsun her şey sen karşıladığın için.”

J2: “Biz yine ilk yirmi jockey kendimizi bir şekilde geçirebiliyoruz vesaire giderlerimizi karşılayan bir başlarımız oluyor ama fakat bizim altımızdaki, apranti kardeşlerimiz vesaire durumu bizim gibi olmayan jockeyler çok ciddi sıkıntılar çekiyor. Kesinlikle çok ciddi sıkıntılar çekiyor ve zaten her bir uçak bileti seyahat bileti olmuş iki bin iki bin beş yüz lira. Gidip de kesinlikle kazanıp dönmeniz lazım. O da muamma. Ya kazanacaksınız sıkıntı oluyor. Kazanamadığınız zaman tamamen eksiye düşüyorsunuz. Ama varsay ki normal bir yarış kazandığımızda bile giderin belki hani yüzde sekseni karşılıyor, tamamını da karşılamıyor. Yani biz masrafımızı kendimiz karşılıyoruz. At kazanırsa kazanıyoruz. Kazanamazsa eksideyiz, cepten ödüyoruz.”

A2: “İşte orası sıkıntı. Allahtan birden fazla ata bakabiliyoruz. Çünkü at yarıştığı zaman sende onla gitmek zorundasın yeme içme konaklama bunlar hep masraf biz bunları kendimiz veriyoruz. At koşup kazanınca primler var onlardan geçim

sağlıyoruz. O da bizim nerdeyse yılımızı çıkarıyor. Bir at baksak bu iş olmaz ama şu an ben ekibimle 9 at bakıyorum o yüzden zaman zaman eksi de gitsek de çoğunlukla iyi kazanıyoruz”

A4: “Atlar kazandıkça ben de kazanıyorum. Atlar kazanmadığı zaman bende kazanamıyorum TJK bu konuda hiç destek olmuyor. Ben şimdi antrenör belgemi aldığım için bağkurluyum birde onu ödüyorum. Kaza vs. bir sıkıntı olduğu zaman biz kendimiz karşılıyoruz. Bu işin geliri kazandıkça varsınız. Para için imkân yok yapamazsınız.”

M2: “Masrafları ben kendim karşılıyorum. Biz jokeyimle kazancın üzerinden %10 anlaşmalıyız. Yarışlara giderken herkes kendi masrafını karşılıyor. Bu işin aylığı yıllığı olmaz ki. Bir ay hiç kazanamazsın 2. Ayda güzel koşarsın bir yıllık paran çıkar. Biz jokeyimle şu an en iyi ilk 20 arasındayız. O yüzden işler yolunda gidiyor.”

Sektörde çalışanların aylık gelir ve gider durumları farklılık göstermekle birlikte sabit bir gelir durumu söz konusu değildir. Sektör içerisinde sabit gelir ve gideri olan kişiler seyislerdir. Seyisler at sahiplerinden ücret almakta ve kazanılan yarış için prim elde etmektedir. Antrenörler, jokeyler ve menajerlerin aylık sabit bir kazancı olmamakla birlikte masraflar kişinin kendisi tarafından karşılanmaktadır. Antrenör ve jokeylerin geliri atın kazanma durumuna göre değişmektedir. Bununla birlikte jokey, antrenör ve menajer kendi masraflarını tamamen kendi karşılamaktadır. Görüşmecilerden alınan cevaplardan da anlaşılacağı gibi at, yarışta kazanırsa yıllık masrafını karşılayacağı gibi kazanamadığı durumda yapılan masraf zarar etmelerine neden olmaktadır.

Gelir gider kapsamında at sahipleri ele alındığında durum daha farklı ve risklidir. Sektörün sermayedarı at sahipleridir. Ata dair tüm masraflar at sahibi tarafından karşılanmaktadır.

AS1: “Bu işin sermayedarı bizleriz. Şöyle burası bir Pazar olarak düşünürsek biz patronuz istediğimiz atı istediğimiz hipodroma haraya götürüyoruz. Atın ve atın bakımını yapan kişilerin masraflarını biz ödüyoruz. Bu iş aylık, yıllık tutulacak iş değil. Hele para kazanmak için yapılacak iş hiç değil. Çünkü atı dışardan görüp aldınız her şey yolunda ona baktınız. Sonra bir idman yapıyor bir bakmışsın sakatlandı yarışamaz hale geldi. Ne oluyor bu durumda atı aldığınız para gidiyor. Yarıştırmaya kadar olan süreçte yaptığınız masraf ziyan oluyor.

Ama bazı zamanlar oluyor at kazanıyor şampiyon oluyor. Size büyük kar sağlıyor. Tüm masraflarınız çıkıyor. Bu işten ev alan yazlık alan yetiştiriciliğe yükselen çok insan var.”

AS3: “Yani her şey tabii ki at sahibi karşılıyor. Bugün bir atın en az masrafı 40 bin aylık. Atın yemesi, hastanesi, ahır ve aşım bedelleri falan hep biz ödüyoruz. Sonra bekliyoruz at koşsun kazansında bizde masrafımızı çıkaralım diye. At koştu kazanmadı ama bu atın seyis maaşı masrafları devam. Dedim ya bu iş para kazanmak için yapılmaz. Çünkü at canlı varlık doğarken ölür, koşmaz, sakatlanır riskli yani. Ata aylarca masraf yaparsın sonra ilk yarışa çıkıp sakatlanabilir hatta yarışa çıkmadan bile sakatlanabilir. Ne oldu zarar.”

AS4: “Atı zaten ticaret olarak görürseniz bu iş olmaz. At bir zevk işidir, hobi işidir. Tabii ki yanında çok büyük paralar dönüyor. Yani masrafları büyük ama buna göre kazancı da büyük. Yani bunu ticaret olarak görüp ben işte on tane at alacağım o kadar çok para kazanacağım diye düşünemezsiniz. Bu iki canlının bir arada spor yapması ve başarması lazım. Başarı içinde bütün olumlu faktörlerin oluşması lazım. Bunlarda olduktan sonra şans lazım. Bugün sadece tek atın masrafı aylık 40 bin lira civarında. Öyle bir aylık geliri yok. Koştuğu zaman kazancı size gelir getirir. Koşabilirsiniz kazanabilirsiniz belki koşmadan da geri gidebilir. Matematiğini yapamazsınız yani matematik tutmaz. At olmayacaksa yani yarış hayatı olmayacaksa iki ay sonra gönderirsiniz yıllık aylık olarak hesap yapamazsınız “

At yarışları sektöründe at sahibi sermayedar ve işveren durumundadır. Atın bakımı ve tüm masrafları at sahibi tarafından karşılanmaktadır. Burada riskli olan durum at canlı bir varlık olması sebebiyle hastalık ve kaza sonucunda ata yapılan tüm masrafların karşılıksız kalmasıdır. At yarış aşamasına hazırlanırken bile sorun oluşabilir bu durumda at satın almasında başlayarak yapılan harcamalar, masraflar karşılıksız kalabilmektedir. At sahibi bu tarz durumlarda zarar etmektedir. Bununla birlikte tüm şartlar hazır olduğunda at yarışa katılmakta ve yarışın önemi büyüklüğünde prim getirisi sağlamaktadır. At sahipleri, at kazanırsa gelir elde etmiş olmakla birlikte kazanamazsa giderlerini kendi hesabından ödemek durumundadır.

3.8.4. Gelecek Beklentisi

Çalışmanın bu bölümünde 4 koddan yararlanılmakla birlikte, sektör içerisinde çalışan kişilerin gelecekte beklenen ve çalışma şartları içerisinde düzeltilmesi gereken konulara yer verilmektedir. Şekil 3.8.2'ye bakıldığında "lazım" en çok tekrar edilen kelimeler arasındadır. Lazım kelimesi çalışma içerisinde 62 kez kullanılmıştır. Araştırma kapsamında "Ücretlerin düzeltilmesi lazım", "İzin kullanmamız lazım", "Kurumun destek vermesi lazım" ve "Mesai saatlerini düzenlemesi lazım" cümleleri dikkat çekmektedir.

S4: "Normalde tek at karşılığında 21 bin alıyoruz. Az bir para karşılığında ikinci ata bakıyoruz. O da burada mecburiymiş gibi görünüyor. Şu an 2 at baktığımız için 24 bin lira para alıyoruz. Bir de sigorta bide at kazanırsa prim var. Neyi düzeltilmesini istersem; ikinci atın maddi olarak değişmesi lazım. Zaten burada kıdemli kıdemsiz arasında fark yok. Bari 2. At karşılığında biraz yüksek alalım ücretimizi biraz yükseltmeleri gerekiyor."

J2: "Burada ücretler çok düşük. Yurt dışında böyle değil. Sigorta yok kendimiz yatırıyoruz. Sadece prim var. Her şeyin fiyatı arttı ama prim oranları değişmedi. Bizi de keşke sabit ücret ve prim yapsalar çok daha iyi olacak"

A4: "Atlar kazanmadığı zaman bende kazanamıyorum. Bize maaş vermeleri lazım yoksa bir artı bir eksi hiç bişeyimizin garantisi yok"

Görüşmecilerden alınan cevaplar değerlendirildiğinde, sektör içerisinde çalışanların ücretlerin düşük olduğu ve düzenli bir geliri olmadığı tespit edilmiştir. Gelir elde etme atın yarışta kazanıp kaybetmesine bağlanmıştır. Buradaki sorunlardan ilki düzensiz gelirdir. Jokey, antrenör ve menajerlerin düzenli bir geliri yoktur. Sektör içerisinde sadece seyislerin düzenli ücreti bulunmaktadır. Çalışanlar ücretlerle ilgili beklentisi düzenli ücret geliri elde etmek ve ücretlerin iyileştirilmesine yöneliktir.

İyileştirme beklenen diğer bir konu ise mesai saatleridir. Sektör içerisinde çalışanların mesaiye başlama saati ortalama 04:00, mesai bitiş saati 20:00 ve ara dinlenme 10:00-16:00 arası 6 saat şeklindedir.

S1: "Bence şu mesai saati işine bir el atmalılar. Şöyle ki tamam at canlı sürekli yanına birini istiyor o zaman iki seyis çalıştır bizi vardiyaya koy. Hem vardiya olursa izin meselesi de çözülür"

A1: “Aslında biz de mesai saati değilde sabah 04:00 de kalk çalış gel dinlen 16:00 da yine çalış bu sıkıntı. Şimdi biz antrenör tamam seyis gibi fiziki iş yapmıyoruz ama hangi at hangi saat çıkmış, hangisi nasıl koşmuş, sağlık sıkıntısı var mı, günlük programı ne haftalık programı ne onlara bakıyoruz sonra atın başında birinin olması lazım çünkü at sahibi bize güveniyor. İşte bu yüzden biz de mesai yapmış oluyoruz. Aslında sağlam yardımcı antrenör olsa en azından güveneceğimiz biri biraz da rahat oluruz.”

AS1: “Biz ona mesai uzun demiyoruz. Bu sektörün çalışma saatleri bu. Yani burada ki iş canlı varlık bilgisayar değil ki kapatıp gidesin”

J1: “Mesai saatleri ne ki biz bide yol yapıyoruz o kadar. Ben mesela bazı haftalar 3 il değiştiriyorum. Sabah geliyorum idman yarış sonra yol. Arada birkaç saat dinlen yine aynı şey. Ama biz jokeyiz böyle olması normal”

Görüşmecilerden alınan cevaplara bakıldığında jokeyler, menajerler ve at sahipleri mesai saatlerinin sektör gereği normal olduğu kanaatindeyken antrenör ve seyisler mesai saatlerinden memnun değildirler. Mesai saatlerinin uzunluğu ile birlikte çalışanlar haftalık izin, yıllık izin ve resmî tatil izni kullanamamaktadır. Sektör içerisinde düzenleme yapılması beklenen konulardan biri de izinsiz çalışmadır.

S3: “Sadece sıkıntı olan haftalık izin yok gün içerisinde istirahatimiz var. Bayram yok resmî tatil yok. Yani atın yanında durmak zorundayız.”

S4: “Neyi düzeltilmesini istersem; birincisi şu, ikinci atın maddi olarak değişmesi ve belirli bir izin süresi olması, belirli bir sosyal için şartların konulması gerek.”

J5: “Benim öyle haftalık iznim tatilim yok. Bir gün gelmesem hemen başka birini bulurlar.”

A5: “Maalesef öyle bişey yok. İzin yapayım gezeyim. Eee biz izin yapalım at ne yapacak aç susuz pislik içinde mi kalsın bütün gün ahır da mı beklesin. İzin olacaksa bile buna başka çözüm olması lazım.”

M3: “Biz zaten resmîyette yokuz. Mesai izin bunlar bizi etkilemiyor. Şöyle ben istesem idman saatine gelmem ya da iki üç gün gelmesem kimse sormaz. İşte o sormaz kısmı sıkıntı ben sahsa da olmazsam dur izin yapayım dersem çalıştığım kişi gider başkasını bulur. Hatta bırak izni istirahat saatlerimizde elimde hala telefon hala bişeyler takip ediyorum.”

AS4: “Ya şimdi bakıyorum kendi çalışanlarıma izin onların hakkı evet ama onlar olmazsa kim bakacak ata. Hadi diyelim bir kişi daha aldım zaten atın aylık

masrafı 40-50 bin tl birde fazla eleman çalıştırmak fazla maliyet. Bide şöyle bişey var hadi ben aldım eleman para falan sıkıntı değil o zaman sektör karışır diğer at sahiplerinin çalışanları da aynı şeyi bekler o yüzden bu sektör bu şekilde gelmiş böyle gider.”

Görüşmecilerden alınan cevaplar incelendiğinde görülmektedir ki sektör içerisinde izin kullanma durumu mümkün değildir. Sektör içerisinde izin kullanabilmek için fazla eleman çalıştırılmalı ve vardiya sistemi uygulanmalıdır. Fazla eleman çalıştırmak, işveren olan at sahibinin maliyetlerini arttırdığı için tercih edilmemektedir.

Sektör içerisinde düzenleme yapılması beklenen diğer bir konu ise TJK'nın desteğidir. Sektör içerisinde atın masraflarını ve seyisin masraflarını at sahibi ödemekte jokey, antrenör ve menajerler kendi masraflarını kendi ödemektedir. Çalışanların düzenli geliri olmadığı için yapılan masraflar kişiye ağır gelmektedir.

J2: “İşte yeme içme masraflarınız oluyor. Bence TJK bu konuda biraz yardımcı olması gerekiyor. Bakıldığı zaman zaten bir kere bu sektörün logosu bile Türkiye Jokey Kulübü, Türkiye at sahibi kulübü denilmiyor. Hani bunun için ve biz istediğimiz ilgiyi çok görmüyoruz dediğiniz gibi. Masraflar vesaire örnek veriyorum.”

AS1: “Sigorta ödemesi, maaş ödemesi yarışlara gidicez yol yemek ödemesi. En azından misafir lojmanı oluyor seyislerin konaklamasını öyle çözüyoruz. Burada sıkıntı şu risk inanılmaz yüksek. Keşke atı sigorta ettirebilsek ama öyle bişey de olmuyor maalesef. Tjk da masraflara destek olmuyor.”

AA4: “Biz yarışa gidiyoruz yiyoruz kalıyoruz falan hepsini kendimiz ödüyoruz. Yarış kazanmadan dönünce para verip çalışmış gibi oluyoruz desek yalan olmaz. TJK bu konuda hiç destek olmuyor. Olması lazım.”

S2: “Mesela, yarışa gittiğin zaman, atı götürdüğün zaman. Yol, yeme at sahibi veriyor zaten diğer türlü olsa asgari ücretle çalışıyoruz kimse atın yanında başka ile gidemez”

Sektör içerisinde kurum desteği özellikle yapılan masraflar için beklenmektedir. Jokey, menajer ve antrenörler başka ile yarışa gittiklerinde yol, yemek ve konaklama giderlerine destek beklerken at sahipleri atın nakliyesi, at hastane giderleri, yem masrafı vb. masrafları için destek beklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın amacı Türkiye’de at yarışları endüstrisinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerini incelemektir. Araştırma İstanbul iline farklı illerden gelen ve İstanbul Veliefendi Hipodromunda istihdamda bulunan kişiler ile yapılmış olup çalışmada görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler için önceden soru hazırlanmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmaya katılacak kişilere kartopu örneklem yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırmanın analiz kısmında 4 temadan oluşan 19 kod kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen önemli bulgulardan biri düzensiz ve fazla mesai saattir. Sektörün yapısı gereği mesai başlangıç saati 03:30-04:00 ara dinlenme 6 saat ve 20:00-21:00 mesai bitiş saattir. Ara dinlenme mesai saatleri içerisinde değerlendirilmemekle birlikte çalışanlar günde 10 saat, hafta da 70 saat çalışmaktadır. 4857 sayılı iş kanununa göre bir işçinin haftalık çalışma saati 45 saat olarak belirlenmiştir. Sektör içerisinde çalışma saatleri kanunda belirtilenin neredeyse iki katı fazla durumdadır. Fazla çalışılan süreler için ise fazla mesai ücreti ödenmemektedir. Çalışanların çoğu bu durumdan hoşnut olmamakla birlikte çözüm önerisi olarak istihdamda bulunan kişi sayısı arttırılabilir ve vardiyalı çalışma sistemi uygulanabilir.

Bulgular içerisinde dikkat çeken diğer bir konu sigortalı olma durumudur. Sektör içerisinde sadece seyislerin 4A kapsamında sigortası bulunmaktadır. Diğer çalışanlar ise 4B kapsamında sigortalıdır. Atın fiziki özellikleri insanın fiziki özelliklerinin üstünde olması kaza ve sakatlık ihtimalini yükseltmektedir. Bununla birlikte sektör içerisinde işçi sağlığı ve güvenliğine de yeterince önem verilmediği görülmektedir. 4B kapsamında sigortalı olmak ve sigorta primi ödemek düzensiz gelir elde eden çalışanlar için ayrıca bir masraf olmaktadır. Sektör içerisinde doğrudan istihdam edilenlerin yanında ana katılımcıların da 4A kapsamında sigorta yapılması, işçi sağlığı ve güvenliğine önem verilmesi gerekmektedir.

Sektör içerisinde çözümlenmesi gereken konulardan biri de gelir-gider dengesinin kurulmasıdır. Çalışanların çoğunlukla düzensiz gelir elde ettiği görülmektedir. Sektör içerisinde ana katılımcılardan seyislerin sigortalı olması sebebiyle düzenli gelirleri bulunmaktadır. Diğer çalışanların ise düzenli bir geliri olmamakla birlikte prim usulü gelir elde etmektedir. Primler, atın yarıştığı koşunun önemine ve atın yarışı kaçınıcı

olarak bitirdiğine bağlı olarak değişmektedir. Bununla birlikte atın yarışta kazanamadığı durumlarda kişiler gelir elde edememektedir. Düzenli gelir elde edememek sorunlardan biri iken diğeri masraflardır. Çalışanlar yarış için başka şehre gittiğinde yeme, içme, konaklama vb. giderleri kendisi karşılamaktadır. Atın yarışta kazanamadığı durumlarda kişiler gelir elde edememekle birlikte giderlerini de kendi karşılaması gerekmektedir. Atın yarışta kazandığı durumda ise çalışanlar hem giderlerini karşılamış hem de gelir elde etmiş olmaktadır.

Diğ er bir bulgu ise izinsiz çalışma durumudur. Sektör içerisinde çalışan kişilerin haftalık izin, yıllık izin ve resmî tatil izinlerini kullanamadığı tespit edilmiştir. Bu durum çalışanların hem sosyal hayatını hem de aile hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışan kişiler günde 10 saat, izin kullanamadıkları için haftada 70 saat çalışmaktadır. Çalışmaktan geriye kalan sürelerde ise işin vermiş olduğu yorgunluk nedeniyle istirahatle geçmekte ve sosyalleşme geri planda kalmaktadır. Aile hayatına olumsuz etkisi ise çalışan kişiler farklı illerden hipodrom bulunan illere taşınmakta ve aileden uzakta yaşamaktadırlar. Çalışan kişiler izin kullanamadıkları için ailesini ziyaret edememektedir. Bununla birlikte çalışanların tek geçim kaynağı at yarışı olduğu ve ailesine maddi destek olduğu için işi bırakmamaktadırlar.

Araştırma sonucunda at yarışları piyasası içerisinde en önemli olgunun at olması sebebiyle emek yoğun bir sektör olduğu tespit edilmiştir. Çalışma şart ve koşulları göz önüne alındığında at yarışlarını ve yetiştiriciliği ilerleyen süreçte devam etmesi, gençlerin ve kadınların istihdama katılması için yetkili kuruma verilebilecek öneriler şunlardır;

- Haftada yaklaşık 70 saate ulaşan mesai saatlerinin kısaltılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda eleman alımında artışı yapılarak vardiyalı çalışma sistemi ile çalışma saatleri kısaltılabilir. İstihdam sayısındaki artışla beraber mesai saatleri kısılırken aynı zamanda çalışanların haftalık izin, yıllık izin gibi özlük hakları kullanabilme sorunu da ortadan kalkabilir. Bu eylemlerin gerçekleşmesi kişilerin sosyal hayata daha fazla karışmasını sağlarken işe karşı motivasyonunu arttırabilir.
- Düzensiz gelir sorununa karşılık olarak sektör içerisinde çalışan kişilere 4A sigorta kapsamına dahil edilerek sabit bir gelir düzeyi sunulabilir. Bu sayede atın

yarış kazanmasından bağımsız olarak çalışanların refah seviyesinde artış sağlanabilir.

- Çalışanların iş amacıyla katlandıkları sabit maliyetleri (yemek, ulaşım gideri, iş amaçlı konaklama gideri) azalmak amacıyla yetkili kurum, iş ile doğrudan alakalı olan giderlerin tamamına ya da bir kısmını karşılayarak çalışanların maliyetlerini azaltmakla birlikte yaşam standartlarını yükseltebilir.
- Fiziki çalışma koşullarının iyileştirmesi kapsamında; çalışanların konakladığı lojmanlar yenilenebilir. Atıl durumda bulunan binalar yenilenerek çalışanların kullanımına sunulabilir. Bu eylemin neticesinde hem konaklama imkanında iyileştirme sağlanırken hem de fiziki çalışma şartlarında yapılacak iyileştirmelerle kadın ve genç istihdamının önü açılabilir.
- Bir atın fiziksel özellikleri bir insanın fiziksel özelliklerinin üstündedir. Bu üstünlük iş kazası olma olasılığını arttırmaktadır. Bu bağlamda işçi sağlığı ve iş güvenliği konuları önem arz etmektedir. Çalışlara işçi sağlığı ve iş güvenliği kapsamında eğitimler verilmeli, koruyucu ekipman sağlanmalı ve çalıştıkları konumda iş yeri hekimi bulundurulması gerekmektedir.

Bu öneriler ile birlikte at yarışları endüstrisi hakkında bilimsel çalışmaların artması, sektör içindeki mevcut sorunların çözüme ulaştırılmasına yardımcı olacaktır. At yarışları endüstrisinin etkileri hakkında özgün nitelikte olan tez çalışmasının bundan sonra yapılacak bilimsel araştırmalar için fayda sağlayacağı düşünülmektedir

KAYNAKÇA

- Akça , Y. (2019). Sanal Bahis Sitelerimi ya da Sanal Kumar Siteleri mi? *Business & Management Studies An International Journal*, cilt:7, sayı:4.
- Artan , T. (2020). Horse racing at the Ottoman Court, 1524-1728. *International Journal of the History of Sport (SI)*, 37 (3-4)., 246-271.
- Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, cilt:2, sayı:2.
- Balcı, V. (2003). Avrupa Birliği ve Spor. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, s. 53-54.
- Bayındır, G. (2018). Kumar ve Şans Oyunlarına Toplumsal Bakış; Niğde Örneği. *Milli Kültür Araştırma Dergisi*, cilt: 2, sayı:2, 68-69.
- Cengiz, R., & Tasmektepligil, M. Y. (2016). Spor Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme: Spor Merkezleri Samsun Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, sayı:56, 220.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Raporu. (2009). *Talih ve Şans Oyunları ile Yarışlara İlişkin 2006 ve 2007 Yılları Faaliyetlerinin Denetimi ile Söz Konusu Faaliyetlerden Kamu Hizmetlerine Ayrılan Payların Değerlendirilmesi*. Ankara: Sayı:2.
- Devecioğlu, S. (2004). Sporun Ekonomik Boyutu. *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi*, cilt:43, sayı:511, 1-11.
- Doru, D. (2019). *Samsun At yarışlarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi.
- Esin , O. (2017). Orta Asya Ön Asya ve Anadolu Ekseninde Eski Türklerin Hayatında Önemli Bir Figür:AT. *Ulakbilge*, cilt 5, sayı 14, 5.
- Freeman, D. W. (1997). Freeman, D. W., WoodsDemographics and economic impact of horse racing industry in Oklahoma. *Division of Agricultural Sciences and Natural Resource*, 3918, 3, 1-6.
- Işıçok, E. (2003). Şans Oyunlarına İlişkin Bir Araştırma. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt:22 ,sayı:1, s.191-211.
- Köstem, R. (2000). *Tarihsel Sürecinde Açılığımızın Yapısı ve Yarışçılığın Oluşumu*. İstanbul: Türkiye Jokey Klulübü Yayınları.

- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Özbek, Ö. (2009). *Milli Piyango ve Şans Oyunlarına Katılım Davranışı: Orta ve Alt Gelir Grupları Üzerine Bir araştırma*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Özlu, E. (2020). *Spor Bahsi Oynayan Bireylerin Paraya İlişkin Tutumları İle Bahis Oynama Motivasyonları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, U. (2020). *Spor Bahisi Oynayan Üniversite Öğrencilerinin Bahis Oynama Güdülerini Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sivrikaya, Ö. (2017). At Kültürü ve At Yarışları;Düzce Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi cilt 7, sayı 2, 2*.
- Sayıl, G. (2010). *Türkiye'de At Yarışları Gerçeği ve Profesyonel Bahis Metodları*. İstanbul: Ares Yayıncılık.
- Torun, O. (2020). *Türkiye'de At Yarışlarının Tarihi ve Etnografisi*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,. İstanbul.
- Torun, O. (2021). *Son Ayakta Kim Geldi?* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uslu, F., & Demir, E. (2022). Nitel Bir Veri Toplama Tekniği: Derinlemesine Görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, cilt:40, sayı:1, 289-299*.
- Ünoğlu, M. (2022). At Yarışları Endüstrisinin Türkiye Ekonomisine Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies-Social, 17(6), 1249-1263*.
- Üyken, N. (2000). *Türkiye Jokey Kulübü Tarihçesi*. İstanbul: Türkiye Jokey Kulübü Yayınları.
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmanın Planlanması: Araştırma Soruları,Örnekleme Seçimi, Geçerlilik ve Güvenirlilik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi, cilt:3, sayı:3, 1-9*.
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:22, sayı:2, 213-232*.
- Yaşar, R. M. (2010). Şans Oyunları ve İddia. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:9, s:34, 138-171*.

Yavaş, Ö. (2005). *Sporun Ekonomi İçindeki Yeri ve Spor Pazarlama: Üç Büyük Spor Kulübünde Uygulamalı Bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, S. (2017). Sosyal Bilimlerde Örnekleme Sorunu: Nicel ve Nitel Paradigmalardan Örnekleme Kuramına Bütüncül Bir Bakış. *Kesit Akademi Dergisi*, cilt:3, sayı:11, 421-442.

Yüce, S. (2020). *Spor Bahis Oynamaya İlişkin Motivasyon Faktörlerinin Spor Bahis Bağımlılığı Üzerine Etkisi*. Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Elektronik Kaynaklar

Akşar , T. (2009). *Sporun Sirtında Yükselen Bir Ekonomi: Bahis Ekonomisi*. Dünya Gazetesi: <https://www.dunya.com/kose-yazisi/sporun-sirtinda-yukselen-bir-ekonomi-bahis-ekonomisi/5532>

International Federation of Horseracing Authorities, (2019). *Annual Report 2019*. https://www.ifhaonline.org/resources/Annual_Report_2019.pdf adresinden alındı

International Federation of Horseracing Authority, (2023). *Deloitte Social and Ekonomik Impact*. https://www.ifhaonline.org/resources/HRI_2023_Deloitte_Social_and_Economic_Impact_Report.pdf adresinden alındı

Jokeyler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. (2024, 05 11). *Dernek Tüzüğü*. <https://www.jokeylerdyd.com/category/muvaffakatnameler/> adresinden alındı

Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü. (2023). *Faaliyet Raporları*. https://www.mpi.gov.tr/files/faaliyet_2023.pdf adresinden alındı

Milli Piyango Online. (2024). *Sayısal Oyunlar*. <https://www.millipiyangoonline.com/> adresinden alındı

Öztürk, M. (2013). *Asya Hun Devletinde Atın Yeri ve Önemi*. Türk Tarihi ve Kültür Araştırması: https://www.altayli.net/asya-hun-devletinde-atin-yeri-ve-onemi.html#_edn4

- Podhajsky, A. W. (2024, Jul 10). *Evolution of the horse*. Britannica:
<https://www.britannica.com/animal/horse/Evolution-of-the-horse> adresinden alındı
- Spor Toto Teşkilatı. (2022). *Sayıştay Denetim Raporu* .
<https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/9Jo9DOZYk7-spor-toto-teskilat-baskanligi> adresinden alındı
- Safkan İngiliz Atı yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği (2023)
<https://www.siaysd.org.tr/misyon-vizyon/>
- Safkan Arap Atı yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği (2023)
<https://saaysd.com/>
- Tarım İşletmesi Genel Müdürlüğü, (2024). *İstatistikler*.
<https://www.tigem.gov.tr/Bilgi/Detay/Istatistikler/Atcilik> adresinden alındı
- Türkiye Jokey Kulübü, (2024). *Genel İstatistikler*.
<https://www.tjk.org/TR/YarisSever/Static/Page/GenelIstatistikler> adresinden alındı
- Türkiye Jokey Kulübü, (2024). *İstatistikler*.
<https://www.tjk.org/TR/YarisSever/Query/Page/AtIstatistikleri> adresinden alındı
- Türkiye Jokey Kulübü, (2024). *İstatistikler*.
<https://www.tjk.org/TR/YarisSever/Query/Page/JokeyIstatistikleri> adresinden alındı
- Türkiye Yarış Atı Yetiştiricileri ve Sahipleri Derneği, (2023) *Dernek Tüzüğü*
<https://www.tyaysd.org.tr/dernek-tuzugumuz.html>